DIÁK-KÖNYVTÁR **55.** SZÁM.

Szerkeszti: ACZÉL DEZSŐ.

CICERO
NEGYEDIK BESZÉDE VERRES ELLEN.
A MŰKINCSEKRŐL.

Forditotta, praeparatióval és nyelvtani magyarázatokkal ellátta:

DANKOVITS BÉLA

BUDAPEST, 1930.
ACZÉL TESTVÉREK KIADÁSA
IV., Muzeum-körut 9.

JATE Egyetemi Könyvtár
J000135127

66714

„OTTHON"-NYOMDA BUDAPEST, IX., LÓNYAY-UCCA 5.

I. 1—2.

a) *Szavak.*

1. Venio, 4, a beszédben áttér vlmre
studium, -i, n., műkedvelés, műkedvelői hajlandóság
insania, -ae, f., esztelenség, hóbortosság
latrocinium, -i, n., rablás
propono, 3, eléje terjeszt, feltár vlmit vki előtt
pendo, 3, vlmre becsül, mérlegel vlmit
genus, -eris, n., vlmnek lényege, mivolta
locuples, -etis, gazdag
copiosus, 3, bőséges, vagyonos
vas, vasis, n., edény
vas Corinthium, corinthusi ötvözetből való ércedény, váza
gemma, -ae, f., vésett drágakő
margarita, -ae, f., igazgyöngy
ebur, -oris, n., elefánt-csont
signum, -i, n., műkincs, műtárgy, szobor
pictura, -ae, f., festmény, kép
pictura in textili, hímzés
conquiro, 3, felkutat
2. attendo, 3, -ndi, -ntum, figyel
quem ad modum, hogyan, milyen értelemben
verbi causa, szószaporítás végett
complector, 3, -xus sum, összefoglal, egybefoglal
accusatorie loqui, vádló módjára, túlozva beszélni

planus, 3, nyilt, világos
hospes, -itis, m., vendégbarát, házigazda
fanum, -i, n., szent hely, templom
ad oculos accidit, szeme elé kerül
ad animum accidit, tudomására jut
profanus, 3, nem szent, világi

b) *Fordítás.*

Áttérek most az ő (Verres) műkedvelői hajlandóságára, ahogy ő maga nevezi, betegségére és esztelenségére (beteges hóbortjára), amint barátai nevezik, ahogy pedig a sziciliaiak mondják, a rablására: hogy én mily névvel nevezzem ezt, nem tudom; fel fogom tárni nektek a dolgot (elétek terjesztem magát a tényállást), ti aztán a saját súlya szerint mérlegeljétek azt, nem az elnevezés súlya szerint. Magát a dolog mibenlétét ismerjétek meg előbb, óh bírák; azután talán nem nagy fáradsággal fogjátok keresni (kevés fáradsággal rájöhettek), hogy szerintetek mily névvel kell azt nevezznetek. Állítom, hogy egész Sziciliában, ebben az oly gazdag, oly régi provinciában, ahol annyi a város, annyi és oly vagyonos család van, nem volt egyetlen ezüst edény, egyetlen corinthusi vagy delosi váza, nem volt egyetlen vésett drágakő vagy igaz gyöngy, semmi, ami aranyból vagy elefántcsontból készült, nem volt egyetlen érczből, márványból vagy elefántcsontból való szo-

bor, nem volt egy fatáblán levő festmény vagy hímzés, amelyet ő (Verres) fel nem kutatott, meg nem nézett, s ami megtetszett neki, el nem vitt. (2) Úgy tűnik fel, hogy nagyot mondok (merésznek látszik az állításom); figyeljetek arra is, milyen értelemben mondom ezt. Mert nem szószaporításból s nem is a vád nagyobbítása kedvéért foglalok egybe mindent; amikor azt mondom, hogy az az ember semmi ilyesféle dolgot nem hagyott ott az egész provinciában, tudjátok meg, hogy amúgy latinosan (magyarán) mondom ezt, nem vádló módjára (túlozva). Sőt még világosabban (szólok): semmit nem hagyott az ott senkinek a házában, még a vendégbarátja (házigazdája) házában sem, semmit a közhelyeken, még a szent helyeken sem, semmit sem akár sziciliai akár római polgárnál, egyszóval sem magántulajdonból, sem közvagyonból, sem világi, sem szent dologból, ami csak szeme elé került vagy tudomására jutott, semmit nem hagyott ott egész Sziciliában.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

1. Ut amici eius, ut Siculi sc. appellant
quo nomine (abl. modi) appellem, függő kérd.
suo pondere, abl. modi, hasonlóképen magno opere
quo id nomine app. putetis, függő kérd.,

putetis mellett kettős acc. id....
appellandum
nego ullum vas fuisse, affirmo nullum vas fuisse (acc. c. inf.); két tagadószó a latinban állítást fejezne ki
tot oppidis, tot familiis, abl. qual.
quin conquisierit, következm. mond. (tagadó főmondat után quin)
2. quem ad modum dicam, függő kérdés
criminis augendi causa, gerundiv. szerk.
nihil mellett gen. part. (eius modi rerum, neque profani, neque sacri)
eius modi (res.), gen. qual
cum dico, etiam planius (sc. loquor) után acc. c. inf. istum.... reliquisse

I. 3.—II. 4.

a) *Szavak.*

3. Incipio, 3, elkezd
deliciae, -arum, f., gyönyörűség
numerus, -i, m., szám, sor, az emberek osztálya
perspicio, 3, -xi, -ctum, belát, átlát
improbus, 3, gonosz, aljas
ratio, -onis, f., mód
praedor, 1, fosztogat, rabol, garázdálkodik
omnibus rebus ornatissimus, minden tekintetben kiváló
hospitalis, -e, vendégszerető
ornamentum, -i, n., dísz ékesség
situs, -us, m., fekvés
sane, valóban, teljesen, egészen
delector, 1, gyönyörködik, örömét leli
vacuus, 3, üres, ment vmtől
nudus, 3, csupasz, vminek híjával levő
4. sacrarium, -i, n., házi kápolna
religio, -onis, f., vallásos tisztelet

dignitas, -tis, f., méltóság, becs
perantiquus, 3, igen régi
artificium, -i, n., művészet
nobilitas, -tis, f., kiválóság, szépség
ingeniosus, 3, tehetséges, ízléses
intellegens, -ntis, műértő
idiotes, -ae, művészi dolgokhoz nem értő, laikus
nimirum, mert, tudniillik
inquiro, 3, nyomoz, adatokat gyűjt vki ellen
opinor, 1, vél, gondol, gyanít
viso, 3, látogat
consecratus, 3, istennek szentelt
attingo, 3, -tigi, -tactum, érint, hozzányul

b) *Fordítás.*

6. Hát honnan is kezdjen el inkább (szívesebben), mint attól a várostól, amely neked egyedülállóan a szeretetedben és gyönyörűségedben volt (amelyet oly páratlanul szerettél és annyira gyönyörködtél benne), vagy az embereknek melyik osztályától inkább, mint épen a te dicsérőidtől (azoktól, akik érdekedben dicsérő küldöttséggel jöttek ide)? Ugyanis könnyebben át lehet majd látni, hogy milyen voltál te azoknál, akik meggyűlöltek téged, akik vádolnak, akik üldöznek, mikor olyannak találtatol (kisül rólad), hogy kedves mamertinusaidnál a leggarázdább módon fosztogattál. II. C. Heius mamertinus (messanai) — mindazok, akik Messanában megfordultak, könnyen megengedik ezt nekem —

abban a városban minden tekintetben a legkiválóbb ember. Ennek a háza talán a legelőkelőbb Messanában, bizonyosan a legismertebb s a mi embereinknek mindig nyitva álló és igen vendégszerető. Az a ház ennek (Verresnek) az odajövetele előtt úgy fel volt ékesítve (műtárgyakkal), hogy a városnak is díszére szolgált; mert maga Messana, ha van is szép fekvése, falai, kikötője, eféle dolgoknak, amilyenekben az (V.) örömét leli, teljesen híjával van és nélkülözi azokat. 4. Volt Heiusnál, az ő házában egy nagy tiszteletben és becsben álló, őseitől örökölt, igen régi házi kápolna, amelyben (s ebben) négy, nagy művészettel kidolgozott, nagy hírű, igen szép istenszobor állott, amelyek nem csak ezt az ízléses és műértő embert, hanem bárkit is közülünk, akiket ez laikusoknak nevez, gyönyörködtethetnének, az egyik Praxitelesnek márvány Cupidója; t. i. megtanultam a művészek neveit is, miközben ez ellen gyűjtöm az adatokat. Gondolom, ugyanez a művész alkotta azt az ugyanilyenféle Cupidót, amely Thespiaeben van, amely miatt Thespiaet látogatják (sokan felkeresik); mert más oka a meglátogatásának semmi sincs (egyébként nincs miért odamenni). És az a L. Mummius, midőn a thespiaei múzsákat, amelyek Felicitas templománál vannak, és a többi nem szent szobrokat ab-

ból a városból elvitte, ehhez a márvány Cupidóhoz, mivel az istennek volt szentelve, nem nyúlt hozzá.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

3. Unde incipiam, coni. dubit.
qualis apud eos fueris, függő kérdés
inveniare (inveniaris) mellett nom. c. inf. (tu) praedatus esse
improbissima ratione, abl. modi
omnibus rebus ornatissimus, abl. limit.
ut urbi esset ornamento, következm. mond.
ornamento, dat. fin.
situ, moenibus, portu, abl. limit.
quibus delectatur, abl. rei eff.
4. summo artificio, summa nobilitate, abl. qual.
quemnis nostrum, gen. part.
quae (ut ea) delectare possent, következm. mond.
eiusdem modi Cup., gen. qual.
Thespiis, hol kérdésre a többesszámú és a III. decl. városnevek abl.-ban állanak, a többiek gen.-ban (loc.)

III. 5.—7.

a) *Szavak.*

5. Egregius, 3, kiváló; H. egregie factus ex aere, H. kitünő érczszobra
arula, -ae, f., kis oltár
religio sacrarii, a kápolna vallásos rendeltetése
significo, 1, jelez, jelent
venustas, -tis, f., szépség, kecsesség
habitus, -us, m., testalkat, testtartás
sacra, -orum, n., szent eszközök az áldozathoz

6. commodo, 1, kölcsön ad
diligens, -ntis, serény, gyors, pontos
reporto, 1, hazavisz, visszaad
nuper, a minap, nem régen
spolia, -orum, n., zsákmány
commodum, -i, n., kölcsön vett dolog
furtum, -i, n., lopás, lopott dolog
nocens, -ntis, vétkes, bűnös
simulatio, -onis, f., színlelés, ürügy
quadriduum, -i, n., négy nap
7. ligneus, 3, fából való

b) *Fordítás.*

5. De hogy visszatérjek ahhoz a kápolnához, ott volt Cupidónak ez a szobra, amelyről beszélek, márványból; a másik oldalon Hercules kitünő érczszobra. Ezt Myron művének mondották, amint gondolom (ha jól emlékszem), és úgy is van. Továbbá ezen istenszobrok előtt kisebbszerü oltárok voltak, amelyek (hogy azok) bárkinek is jelezhessék (mindenki előtt nyilvánvalóvá tehessék) a kápolna vallásos rendeltetését; — volt ott azonkivül két érczszobor, nem igen nagyok, de kiváló szépségüek, szüzies testtartásuak és öltözetüek, amelyek fölemelt kezükkel az athéni hajadonok szokása szerint fejükre tett bizonyos áldozati tárgyakat tartottak; Canephoroe-nak hívták őket; de hát kit neveztek azok mesterének? hogy kit? — jó, hogy figyelmeztetsz rá, azt mondták, hogy Polyclitus az. Amint közü-

lünk bárki Messanába érkezett, meg szokta ezeket nézni; minden nap nyitva állottak ezek (szabad volt a bemenet) mindenkinek a megnézésükre; a ház nem a gazdájának volt inkább díszére, mint a városnak. 6. C. Claudius, akinek az aedilisségéről tudjuk, hogy az a legnagyszerűbb volt, felhasználta (igénybe vette) ezt a Cupidót addig, amíg a forumot feldiszítve tartotta a halhatatlan istenek tiszteletére és a római nép számára, és, minthogy a Heiusoknak vendégbarátja, a mamertinus népnek pedig patronusa volt, amint azoknak a szívességét igénybe vette a kölcsönadásra, épúgy ő maga serény volt a visszaadásra (pontosan haza is szállította). Nem régen ilyenféle előkelő emberek, óh bírák — de mit mondom, hogy nem régen? sőt csak az imént és igazán kevéssel ez előtt láttuk, hogy ők feldiszítették a forumot és a bazilikákat nem a provinciák zsákmányával (a provinciákból zsákmányolt dolgokkal), hanem barátaik műtárgyaival, vendégbarátaik kölcsönvett dolgaival, nem a vétkesek lopott tárgyaival; akik azonban szobraikat és műtárgyaikat kinek-kinek vissza is adták, nem pedig a szövetségesek városaiból a négy napos ünnep kedvéért az aedilitas ürügye alatt elvitt tárgyakat aztán haza és a saját villáikba vitték. 7. Mindezeket a szobrokat, amelyekről szóltam, ítélő bírák, Heiustól az

ő sacrariumából Verres elvitte; ezek közül egyetlen egyet sem, mondom (ismétlem), és semmi egyebet nem hagyott ott egy igen régi faszobron, ha jól emlékszem, Bona Fortuna szobrán kívül; ezt nem akarta ő az otthonában bírni (erre nem volt szüksége otthon).

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

5. Is dicebatur esse, nom. c. inf.; Myronis, gen. poss.
quae significare possent, célhat. mond.
eximia venustate, virginali habitu atque vestitu, abl. qualit.
more, abl. modi.
manibus sublatis, abl. instr.
artificem quem? kettős acc. az odaértendő vocabant mellett
quisque nostrum, gen. part.
erat domino ornamento, dat. comm. és dat. fin.
6. scimus melleft acc. c. inf. aedilitatem magn. fuisse
hoc Cupidine, abl. instr. utor mellett
cum esset hospes, okhat. mond.
homines huius modi, gen. qual.
paulo ante, abl. mensurae
spoliis, ornamentis, commodis, furtis, abl. instr.
7. mull. horum, gen. part.

IV. 7.—8.

a) *Szavak.*

7. Pro (proh), óh, jaj!; pro deum (deorum) hominumque fidem, az Isten szerelmére!
impudentia, -ae, f., szemérmetlenség, szemtelenség
imperium, -i, n., kormányzói főhatalom
integer, 3, ép, derék
innocens, -ntis, ártatlan, meg nem vesztegethető
religiosus, 3, jámbor, lelkiismeretes
vehemens, mindenek felett levő
hereditas, -tis, f., örökség
heres, -edis, örökös
8. invehor, 3, kikelek ellene, izgatom magamat
vehementer, hevesen, nagyon
repello, 3, -puli, -sum, visszaüz, visszaver
emo-, 3, -emi, -emptum, vesz, vásárol
praeclarus, 3, kiváló, dicső
mercator, -oris, m., kereskedő
coëmo, 3, összevesz, összevásárol
patefacio, 3, kinyilatkoztat, kijelent
in toto hoc genere, ezen egész ügyben.
a bűnökneek ezen egész fajtájánál

b) *Fordítás.*

IV. 7. Az Isten szerelmére! Hát mi ez? miféle peres ügy ez, micsoda szemtelenség az? Senki sem jött kormányzói főhatalommal Messanába, hogy meg ne nézte volna azokat a szobrokat, amelyekről szólok, mi-

előtt te elvitted őket. Annyi praetor, annyi consul volt Sziciliában úgy békében, mint háborúban is, annyi mindenféle fajta ember — nem beszélek a derék, megvesztegethetetlen, lelkiismeretes emberekről — annyi kapzsi, annyi gonosz, annyi vakmerő, akik közül senki sem látszott önmagának (tartotta önmagát) annyira mindenek felett állónak, oly hatalmasnak, oly kiválónak, hogy merészelt volna abból a sacrariumból bármit is követelni, elvinni, vagy érinteni; hát Verres fogja elvinni, ami igazán szép csak lesz bárhol is? hát kívüle senkinek sem lesz szabad birnia semmit sem? annyi igen gazdag házat egyedül az ő háza fog elnyelni? hát az elődei közül azért nem nyúlt hozzá senki sem, hogy ez vigye el? azért vitte vissza Caius Claudius Pulcher, hogy Caius Verres elvihesse?

48. De mit izgatom fel én magamat oly nagyon? Egyetlen szóval visszaver (lefőz). Azt mondja: Vettem. Halhatatlan istenek, ez aztán dicső védekezés! Hát mi egy kereskedőt küldtünk a provinciába főhatalommal és (annak jelvényeivel) a bárdokkal, aki (hogy az) minden szobrot, képet, minden ezüst, arany és elefántcsont tárgyat, drágaköveket összevásároljon, semmit ne hagyjon ott senkinek! Mert úgy látszik nekem (úgy látom), hogy mindenre ezt a védekezést jelenti ki (azzal védekezik).

hogy vette. Először is, ha én megengedem neked azt, amit akarsz, hogy úgy vetted, minthogy ebben az egész ügyben ezt az egy védekezést akarod használni, hát kérdem, mit gondoltál te, miféle törvényszékek vannak itt Rómában, ha azt hitted, hogy bárki is el fogja neked nézni azt, hogy te praetori tisztedben és főhatalmadban annyi, oly értékes tárgyat, egyszóval minden dolgot, aminek csak valami értéke volt, az egész provinciából összevásároltál.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

7. Pro fidem! a felkiáltás acc.
abs te subl., abl. auct.
homines cuiusque modi, gen. qual.
quorum nemo, gen. part.
qui auderet, következm. mond.
ut hic tolleret, célhat. mond.
sacrario patrio continebatur, abl. rei eff.
8. verbo uno, abl. instr.
cum imperio et securibus, abl. modi
qui coëmeret, relinqueret, célhat. mond.
hac una defensione, abl. instr. utor mellett
cuius modi iudicia putaris (putaveris) esse, függő kérdő mond.. putaris (coni. perf.) mellett acc. c. inf. iudicia esse; cuius modi, gen. qualit.
putasti mellett acc. c. inf. quemquam concessurum (esse), ettől ismét acc. c. inf. függ, te coëmisse
alicuius pretii, gen. qualit.

tar-

V. 9.—VI. 12.

a) *Szavak.*

9. Diligentia, -ae, f., gondosság, lelkiismeretesség
suspicor, 1, gyanít vlmt
potestas, -tis, f., hatalom, praetori v. quaestori tisztség
legatio, -onis, f., legátusság, segédtisztség a praetor mellett
amens, -ntis, esztelen
argentum, -i, n., ezüstnemű, ezüstkészlet
de publico, az államtól, az állampénztárból
vestis, -is, f., ruha, plur. takarók, szőnyegek
mancipium, -i, n., rabszolga
sancio, 4, -xi, -ctum, szentesít, törvényt hoz vlmre
demorior, 3, meghal
usum provinciae supplere, a tartománybeli szükségletet kipótolni, fedezni
10 removeo, 2, visszatart
ereptio, -onis, f., rablás, elvétel
emptio, -onis, f., vásárlás, megvétel
venditor, -oris, m., eladó
suo arbitratu vendere, saját belátása, tetszése szerint szabni meg az árat
antiquae religionis ratio, az ódi lelkiismeretesség szabálya, mértéke
impune, büntetlenül, rendes úton
bona ratione, tisztességes úton
invitus, 3, vlmt nem akaró
iniuria, -ae, f., jogtalanság, igazságtalanság
desino, 3, abbahagy; d. quaerere, nem kutatom tovább
11. aes alienum, adósság

auctio, -onis, f., árverés
difficultas rei nummariae, nehéz pénzügyi helyzet, pénzzavar
egestas, -tis, f., szükség
vis, kényszerhelyzet
fructus, -us, m., termés
in suis nummis multis est, nagyon jó módban van
honestus, 3, tisztes, tekintélyes
12. ab institutis abduco, 3, elveitől eltántorít
religio, -onis, f., istenfélelem
humanitas, -tis, f., emberiesség, nemes érzület
in tabulas referre, számadáskönyvébe beírni
HS, a sestertius (kb. 30 fill.) jele
iuvat me, örömömre szolgál (itt ironikus, tehát az értelme, furcsa, szomorú dolog)
ad caelum ferre, égig magasztalni
concidit, leesik az ára, csökken az értéke

b) *Fordítás.*

9. Tekintsétek csak őseinknek gondosságát, akik még semmi ilyesfélét nem is gyanítottak, mindazonáltal előre gondoskodtak olyan esetekről, amelyek kis dolgokban (a mindennapi életben) megtörténhettek. Nem gondolták, hogy bárki is, aki hivatalos hatalommal, vagy legatusként ment a provinciába, oly esztelen lesz, hogy ezüstnemüt vásároljon, adtak ugyanis neki az államéból; (nem hitték, hogy) szőnyegeket vegyen, hiszen kapott a törvények értelmében; rabszolgát (hogy vesz, arra) gondoltak, részint mert mindnyájunknak szüksé-

günk van rá, részint mert azt nem ad a nép; törvénybe iktatták, hogy senki rabszolgát ne vásároljon, hacsak nem egy elhaltnak helyébe. Ha Rómában halt volna meg valamelyik (szolga)? Sőt,, ha valamelyik épen ott (a provinciában halt meg) Nem azt akarták ugyanis, hogy felszereld (ellásd az itthoni) házadat a provinciában, hanem azt a provinciabéli szükségletet pótold. 10. Mi volt az oka, amiért oly gondosan visszatartottak bennünket a provinciákban való vásárlásoktól? Az, óh bírák, hogy elvételnek s nem megvételnek tartották, mikor az eladónak nem lehet teljes szabadsággal eladnia (az eladó nem szabhatja meg tetszése szerint az árat). A provinciákban, belátták, ha az, aki kormányzói és hivatali főhatalommal van ott, meg akarná venni, ami bárkinél is van, s ez szabad lenne neki; megtörténhetnék, hogy kiki amit akarna (megkivánna), akár eladó lenne az, akár nem eladó, amennyiért akarná, elvinné.

Azt mondja majd valaki: „Ne beszélj ily módon egy Verresszel, ne vizsgáld (mérlegeld) az ő tetteit az ósdi lelkiismeretesség szabálya szerint; engedd meg, hogy büntetést nem érdemlően (rendes úton) vásárolt, aztán hogy tisztességes úton (jóhiszemüen) vásárolt, semmit sem a hatalmánál fogva (hivatalos hatalmával visszaélve), semmit másnak akarata ellenére (olyantól, aki nem

akart vlmt eladni), semmit nem vett jogtalan úton". Hát úgy fogok beszélni; ha valamije eladó volt Heiusnak, ha azt annyiért adta el, amennyire ő becsülte, nem kutatom tovább, hogy miért vásároltál. (11.) Mi tehát a teendőnk? Csak nem kell tényleli bizonyitékokat használnunk egy ilyen ügyben? Én azt hiszem, vizsgálnunk kell, nem volt-e annak a Heiusnak adóssága, nem tartott-e önkéntes árverést; ha tartott, oly nehéz pénzügyi helyzetben (akkora pénzzavarban) volt e, akkora szükség, olyan kényszerhelyzet szorongatta-e, hogy saját sacrariumát fosztotta ki, saját házi isteneit adta el. De úgy látom, hogy az az ember semmiféle árverést nem tartott, terményein kívül soha semmit el nem adott, nem csak semmi adósságban nincsen, hanem nagyon is jó módban van és volt mindig; ha mindezek ellenkezőleg lennének is, mint ahogy én mondom, mégis ő ezeket, amik annyi éven át a családjában és ősei sacrariumában voltak, el nem adta volna. Hát ha a pénzösszeg nagysága birta rá (az eladásra)? Nem valószinű, hogy az az oly gazdag, oly tekintélyes ember istenfélelmének és ősei emlékeinek eléje helyezte volna a pénzt. 12. Ez mind igaz; de mégis eltántorítja néha az embereket elveiktől is a pénz nagysága. Lássuk csak, mennyi volt az a pénz, amely Heiust, ezt a nagyon gazdag, legkevésbbé

sem kapzsi embert nemes érzületétől, jámborságától (kegyeletétől), istenfélelmétől el tudta tántorítani. Gondolom, így irattad be vele a számadáskönyvébe: „Praxitelesnek, Myronnak, Polyclitusnak ezen összes szobrai 6500 sestertiusért (1950 P) Verresnek eladattak." Így írta be. Olvasd csak fel a számadásokból. Tetszik nekem (igazán furcsa), hogy a művészeknek ezek a híres nevei (híres nevű művészek), akiket azok (a műértők) az égig magasztalnak, Verres becslése folytán ennyire csökkentek értékben. Praxiteles Cupidója 1600 sestertius (480 P.)! Bizonyára innen származott az a mondás: „Inkább akarom megvenni, mint elkérni (inkább vedd meg, semhogy elkérd)."

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

9. nihil istius modi, gen. qualit.
neminem putaverunt a. m. non putaverunt aliquem
putaverunt mellett acc. c. inf. neminem fore (futurum esse), utána következm. mond. ut emeret
tam amentem, a'tr. praed.
te instruere, acc. c. inf. non voluerunt mellett
10. cur removerent, függő kérdés
suo arbitratu, abl. modi
cum vendere non liceret, okhat. mond.
si emere vellet idque liceret, irrealis esetek
quanti vellet, gen. pretii
noli agere, a tiltást rendesen noli imperat

és az ige inf.-a fejezi ki
isto modo, abl. modi
bona ratione, abl. modi
quanti aest., tanti vend, gen. pretii
cur emeris, függő kérdő mond.

11. argumentis utendum (est), abl. instr.
num habuerit, fecerit etc., függő kérdések
ut spoliaret, venderet, következm. mond.
video mellett acc. c. inf. hominem fecisse, vendidisse, esse et fuisse
si contra essent, irrealis eset
quae tot annos fuissent, okhat. értelmű mond.
magnitudine pecuniae, abl. rei eff.

12. Videamus, coni. adhort.
quanta ista pecunia fuerit, függő kérd., utána következm. mond. quae (ut ea) potuerit
iussisti ipsum referre, a műveltetést iubeo és acc. c. inf. fejezi ki
HS (sestertiis) sex milibus quingentis, abl. pretii
hinc natum est sc. proverbium

VII. 13.—14.

a) *Szavak.*

13. Ad meam rationem usumque meum, az én számításom szerint és amennyire én hasznát vehetem
specto, 1, tekintetbe, figyelembe vesz
studiosus, 3, műkedvelő, gyűjtő
veneo, 4, eladásra kerül, elkel
palam libereque, nyilvánosan és szabad kézből
denarius, 4 sestertius
committo, 3, megtesz vmt, megenged
in sermonem hominium venit, az emberek

szájára kerül, közbeszéd tárgya
vituperatio, -onis, f., megvetés, szégyen, gyalázat

14. cupiditas, -tis, f., vágy, műszeretet, műkedvelés
libido, -inis, f., gyűjtési szenvedély
finem facio, 3, határt szab, korlátoz
difficultas temporis, pillanatnyi pénzzavar
metu, imperio, fascibus, megfélemlítéssel, hivatalos hatalmaddal való visszaéléssel
fides, -ei, f., becsületesség, lelkiismeretesség

b) *Fordítás.*

13. Azt mondja majd valaki: „Micsoda? (Hogyan?) te azokat oly igen sokra értékeled?" Én bizony a saját számításom szerint és amennyire én hasznukat vehetem, nem értékelem; de mégis véleményem szerint nektek úgy kell ezt tekintenetek (azt kell figyelembe vennetek), hogy mennyire becsültetnek ezek (szokták ezeket becsülni) azoknak az ítélete szerint, akik műkedvelői (gyüjtői) az ilyen dolgoknak, hogy menynyiért szoktak elkelni, mennyiért kerülhettek volna ezek maguk is eladásra, ha nyilvánosan és szabad kézből adták volna el őket, végül hogy maga Verres mennyire értékeli ezeket. Ugyanis ha csak 400 dénárra értékelte volna azt a Cupidót, sohasem engedte volna meg, hogy amiatt közbeszéd tárgya legyen és ily nagy gyalázatba kerüljön. 14. Hát ki nem tudja közületek,

hogy mennyire értékelik ezeket? Nem látták-e, hogy egy nem is igen nagy érczszobor az árverésen 40.000 sestertiusért kelt el? Micsoda? nem tudnék-e megnevezni embereket, ha akarnék, akik vagy nem kevesebbért (épen ennyiért), vagy még többért (drágábban) is vásároltak? Mert hát ami mértéke van ilyen dolgokban a műkedvelésnek, ugyanaz a mértéke az értékelésnek; nehéz határt szabni az árnak, ha az ember határt nem szab a gyűjtési szenvedélynek. Látom tehát, hogy Heiust sem a saját akarata, sem valami ideiglenes (pillanatnyi) pénzzavar, sem a pénz nagysága nem vette rá arra, hogy ezen szobrokat eladja, s hogy te a megvétel látszata alatt erőszakkal, megfélemlítéssel, hivatalos hatalmaddal való visszaéléssel raboltad el és vitted el azokat attól az embertől, akit a római nép rábízott nem csak hivatalos hatalmadra, hanem becsületességedre is.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

13. Permagno, abl. pretii
arbitror mellett acc. c. inf. spectari (inf., acc.)
oportere
quanti, gen. pretii
iudicio, abl. modi
quanti aestimentur etc., függő kérd.
denariis quadringentis, abl. pretii
si putasset, numquam commisisset, irreális

eset, utána következm. mond. ut veniret
14 quis nescit, egyénes kérdés; quanti (gen. pret.) aestimentur, függő kérdés
HS XL., sestertiis quadraginta milibus, abl. pretii
si velim, potentialis eset
minoris, pluris, gen. pretii
qui emerint, következm. jelzői mond.
video igitur után 2 acc. c. inf. Heium adductum esse, és te eripuisse atque abstulisse
voluntate, difficultate, magnitudine, abl. rei eff.
simulatione, vi, metu, imperio, fascibus, abl. instr.

VII. 15.—16.

a) *Szavak.*

15. Opto, 1, kíván, óhajt
profecto, bizonyára
publice, a közösség, a város nevében
communi consilio, a városi tanács határozatából
mandatis servio, 4, a megbizatásnak eleget tesz
iniuria, -ae, f., jogtalanság, sérelem
reticeo, 2, -ui, elhallgat vlmt
16. committo, 3, alicui, rábíz vlkre
improbus, 3, gonosz, jellemtelen
sui dissimilis, önmagát meghazudtoló, következetlen
turpis, -e, rút, gyalázatos
inpudens, -ntis, szemérmetlen, szemtelen
aliquid venale habet, vlmt el akar adni
mentior, 4, hazudik
condicio, onis, f., feltétel

b) *Fordítás.*

15. Mi lehetne nekem, óh bírák, ebben a vádban olyannyira kívánatos, mint hogy ugyanezeket mondja el maga Heius? Bizonyára semmi sem; de ne kívánjunk nehéz dolgokat. Heius mamertinus; a mamertinus polgárság a község nevében, a városi tanács határozatából egyedül dicséri őt (Verrest); az összes többi sziciliaiaknak gyülölet tárgya ő, egyedül ezek szeretik; annak a követségnek pedig, amelyet az ő dicsérésére küldtek ide, a feje Heius, mert hát ő a város első embere: ne kívánjuk nehéz dolgot, nehogy amíg eleget tesz a közmegbízásnak, magán-sérelmeit esetleg elhallgassa. 16. Bár ezeket tudtam és meggondoltam, mégis Heiusra bíztam a dolgot, itélő bírák, elővezettettem az első tárgyalás alkalmával, és pedig tettem ezt minden vesződelem nélkül. Mert mit felelhetett volna Heius, ha jellemtelen, önmagához következetlen ember lenne is? hogy azok a szobrok az otthonában vannak, nem Verresnél? Hogyan mondhatott volna bármi ilyesfélét? Lenne bár a leggyalázatosabb ember és a legszemérmetlenebbül hazudnék, csak azt mondaná,, hogy ő azokat eladásra szánta és eladta, amennyiért akarta. Ez az otthon legelőkelőbb ember, aki leginkább akarja, hogy ti az ő vallásosságáról és méltóságáról

jól vélekedjetek, először azt mondta, hogy ő a község nevében dicséri azt (Verrest), mert így hagyták meg neki; azután azt mondta (elismerte), hogy ő azokat a szobrokat nem is akarta eladni, és ha azt tehette volna, amit akart, soha nem is lett volna semmi föltétellel sem rávehető, hogy eladja azokat, amelyek az ő sacrariumában voltak mint őseitől hagyott és átadott (örökségül rámaradt) tárgyak.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

15. Communi consilio, abl. causae
omnibus ceteris Siculis, dat. comm., odio, dat. fin.
ab his solis, abl. auct.
ne forte reticeat, célhat. mond., mely a szakasz elején levő ne difficile optemus-tól függ
16. cum scirem et cogitarem, megeng. mond.
prima actione, abl. temp.
ullo periculo, abl. modi, neque ullo a. m. nullo
si esset improbus, felt. mond., irreális eset
ut homo turp. esset, inp. mentiretur, megengedő mond., irreális eset
qui (cum is) vellet, okhat. mond.
vos existimare, acc. c. inf. vellet mellett
si, utrum vellet, liceret, felt. m. irreális eset
primo (deinde) dixit után oratio obliqua

VIII. 17.—18.

a) *Szavak.*

17. Circumvenio, 4, körülvesz, behálóz
libido, -inis, f., kicsapongás
receptor, -is, m., receptrix, -cis, f., orgazda
princeps laudationis tuae, a te dicsőítésed főszószólója
cybaea, -ae, f., nagy teherhajó
publicae operae, községi munkások
cogo, 3, kényszerít, kirendel
arx, -cis, f., vár, védelem, oltalom
desidero, 1, aliquid, kíván, hiányát érzi
18. pudor, -oris, m., szégyenérzet
religio, -onis, f., az istenektől való félelem
metus, -us, m., az emberektől való félelem, törvénytisztelet
res divinas facere, ájtatoskodni
restituo, 3, visszaállít, visszaad
modestus, 3, szerény
queror, 3, questus sum, panaszkodik, panaszt emel
testimonium, -i, n., tanúságtétel
proximus est alicui, hű marad, szilárdan ragaszkodik vmhez
adficere ignominia, polgári jogaitól megfosztani

b) *Fordítás.*

17. Mit ülsz ott, Verres? mire vársz? miért mondod, hogy Centuripae, Catina, Halaesa, Tyndaris, Henna, Agyrium polgársága és a többi sziciliai városok behálóznak és megfojtanak téged? Az a te második hazád, ahogy mondani szoktad, Messana

hálóz be, a te Messanád, mondom, a te bűneidnek segítője, kicsapongásaidnak tanuja, zsákmányaid és lopott dolgaid orgazdája. Itt van ama városnak legtekintélyesebb embere, hazulról ezen pör ügyében követül küldve, a te dicsőítésednek főszószólója, aki téged közmegbízásból dicsér; mert hát így rendelték és parancsolták neki; mindazonáltal ama nagy teherhajóról kérdeztetvén, emlékeztek rá, hogy mit felelt: hogy közhatározattal kirendelt községi munkásokkal építtették azt, s az építésre hivatásosan felügyelt egy mamertinus senator. Ugyanő mint magánember hozzátok menekül, óh bírák; igénybe veszi ezt a törvényt, amelynek alapján most ítélkezünk, a szövetségesek közös mentsvárát. De, bár a törvény a pénznek visszakövetéséről szól, ő tagadja, hogy a pénzét követeli vissza, amelynek mint elrablottnak (bár elraboltad tőle) nem érzi oly nagyon a hiányát; azt mondja, hogy őseinek szent tárgyait kívánja ő tőled vissza; ősi házisisteneit követeli vissza tőled. (48.) Hát van benned, Verres, egy kis szégyenérzet, egy kevés istenfélelem, valami kis törvénytisztelet? Ott laktál Heiusnál Messanában, majdnem naponkint láttad, hogy ő azok előtt az istenek előtt ájtatoskodott a sacrariumában; a pénz nem bántja; sőt, amik csak dísz kedvéért voltak ott, nem is követeli vissza; tartsd

meg a Canephoroet (Kosárvivőket), csak az istenek szobrait add vissza. Mivel ezeket mondta, mivel az adott időben (tanuként való kihallgatásakor) szerényen panaszkodott előttetek mint a római nép szövetségese és barátja, mivel istenfélelméhez nem csak ősi isteneinek visszakövetelésében, hanem magában a tanuvallomásban és esküjében is hű maradt, tudjátok meg, hogy az a Verres a követek közül az egyik embert Messanába küldte, éppen azt, aki az ő hajójának építésére közhatározatból felügyelt, hogy az kérje a senatustól, hogy Heius polgárjogaitól megfosztassék.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

17. Te circumveniri atque opprimi, acc, c. inf. dicis mellett
tenetis memoria, abl. instr. teneo mellett
quid responderit, függő kérdés, utána acc. c. inf. (oratio abliqua)
utitur mellett abl. instr. (hac lege, c. arce)
tanto opere, abl. modi
publicis operis coactis, abl. abs.
18. illum facere vidisti, acc. c. inf.
movetur pecunia, abl. rei eff.
tempore dato, abl. temp.
scitote mellett acc. c. inf. hominem missum esse
ab isto, abl. auct.
qui peteret, célhat. mond.

IX. 19—21.

a) *Szavak.*

19. Amens, -ntis, esztelen, őrült
ignoro, 1, nem ismer, nem tud
impetro, 1, elér, elnyer
fac, tegyük fel
aliquid gravius statuo, 3, valami keményebb határozatot hoz
poenam in eum constituo, 3, büntetést szab rá
laedo, 3, sért, ellene vall
ingratis, kénytelen-kelletlen
oneraria navis, teherhajó
meditor, 1, elmélkedik, meggondol
periurium, -i, n., hamis eskü
20. procedit in numerum, számítása szerint üt ki, hasznára szolgál
sublevo, 1, könnyít vkin
contumelia, -ae, f., szégyen, gyalázat
infamis, -e, hírhedt, becstelen
stuprum, -i, n., paráznaság
commodo, 1, előzékeny, szívességet tesz
detrimentum, -i, n., kár
triticum, -i, n., búza
modius, -i, m., $8^2/_3$ liter
emptum dare, pénzért szállítani
remitto, 3, elenged
detrimentum facere, kárt vallani
ius imperii, felségjog
imminuo, 3, kisebbít
immunis, -e, adózástól mentes
21. praedo, -onis, m., kalóz
aliquem sibi amicum instituere, vkit barátjává tenni
parco, 3, peperci (dat.), kímél

b) *Fordítás.*

19. Te őrült ember, mit gondoltál? hogy te azt eléred (hogy neked az sikerül)? hát nem tudtad, hogy mily sokra tartják őt polgártársai, mennyit ér az ő tekintélye? De tegyük fel, hogy a mamertinusok valami keményebb határozatot hoztak volna Heius ellen; hát mit gondolsz, mekkora lenne az ő dicsérésüknek a tekintélye (értéke), ha büntetést szabtak volna ki arra, akiről tudvalevő, hogy tanuvallomásként igazat mondott? Ámbár miféle dicsérés az, amikor a dicsérő kérdeztetvén, ellened kell vallania? Mi? azok a te dicsérőid nemde az én tanuim (inkább mellettem tanuskodnak)? Heius a te dicsőítőd; a legsúlyosabban ellened vallott. Elő fogom vezettetni a többieket; amit lehet, el fogják hallgatni szívesen, amit kell, meg fogják mondani kénytelen-kelletlen. Hát letagadják azok, hogy Messanában egy igen nagy teherhajó épült? Tagadják, ha tudják. Letagadják, hogy annak a hajónak az építésére hivatalosan felügyelt egy mamertinus senator? Báresak letagadnák! Vannak még egyebek is; amiket inkább akarok érintetlenül megtartani (egyelőre elhallgatni), hogy lehető legkevesebb időt adjak nekik hamis esküjük átgondolására és megerősítésére (bizonyítására).

20. Ez a dicsérés szolgáljon neked hasz-

nodra? Ezek az emberek könnyítsenek rajtad a tekintélyükkel? akik nem tartoznak rajtad segíteni, ha tehetnék is, s nem is tehetik, ha akarnák is; akiknek te mint magánembereknek igen sok sérelmet és gyalázatot okoztál, amely városban (náluk) sok családot egészen becstelenné tettél örökre a te paráznaságaiddal és gaztetteiddel. De a községnek szívességet tettél. Igaz ugyan, hogy az egész államnak (a hazának) és Szicilia provinciának nem nagy kára nélkül (nagy kárára). 60.000 mérő (5200 Hl). búzát tartoztak és szoktak adni pénzért a római népnek; te magadtól (önhatalmúlag) elengedted ezt. A haza kárt vallott, mert általad a felségjog egy városban rövidséget szenvedett; kárt vallottak a sziciliaiak, mert az a mennyiség nem vonatott le a gabona összegéből, hanem áthárittatott Centuripae és Halaesa lakóira, adózástól mentes népekre és ezáltal több rovatott rájuk, mint amennyit elbírhattak. 21. A szövetségi szerződés értelmében köteles voltál egy hajót követelni tőlük; te elengedted 3 évre; katonát soha egyetlen egyet sem követeltél annyi éven át. Úgy cselekedtél, mint a kalózok szoktak; akik bár közös ellenségei mindenkinek, mégis egyeseket barátjaikká tesznek, úgy hogy azokat nem csak megkímélik, hanem még a zsákmánnyal is gazdagítják, s főképen azokat, akiknek városa

olyan (kikötésre) alkalmas helyen van, ahova gyakran kell menniök hajóikkal.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

19. Impetraturum (esse) te (putasti), acc. c. inf.
quanti fieret (facio pass.-a) haberetur, függő kérd.
quanti, gen. pretii, a civibus, abl. auct.
fac után acc. c. inf. te impetravisse és Mam. statuisse
necesse est mellett coni. ut nélkül (laedat)
negent, coni. dubit., utána adhort., majd opt.
ut quam minimum dem temporis, célhat. mond., gen. part.
20 auctoritate sua, abl. inst.
si possint, si velint, potentialis esetek
tuis stupris flagitiisque, abl. instr.
tritici, gen. quant., modium (modiorum) gen. part.
hoc (plus impos.), abl. causae
21 militem nullum umquam, a latinban nem lehet két tagadás, mert az állítást fejezne ki
cum hostes sint, megeng. mond, cum concess.
quibus parcant, quos augeant, követk. mond.
praeda, abl. instr.
opportuno loco, abl. loci
navibus, abl. instr.

X. 21.—24.

a) *Szavak.*

21. Erat proiecta in altum, benyúlt a tengerbe
se recipere, visszavonulni
adscisco, 3, scivi, -tum, magához vesz, pártjára von

pirata, -ae, f., kalóz
commercium, -i, n., kereskedés, kereskedelmi összeköttetés
22. impedimenta, -orum, n., poggyász
condemno, 1, elitél
severus, 3, komoly, szigorú
sumptus, -us, m., költség; maiorem sumptum facere, többet költeni
prandium, -i, n., villásreggeli (ebéd)
23. celo, 1, eltitkol
habere aliquid sepositum et reconditum, jól elrejteni vlmt
impono, 3, hajóra rak
onustus, 3, megterhelt, megrakott
vacatio alicuius rei, vlmtől való mentesség
molestia, -ae, f., nehézség, teher
munus, -eris, n., közszolgáltatás
24. Verria, orum, n., V. tiszteletére rendezett ünnepi lakomák
scyphus, -i, m., serleg
de manu, sajátkezüleg
conor, 1, törekszik
gula, -ae, f., torok
obtorqueo, 2, -rsi, -rtum, összeteker
in crucem tollere, keresztre feszíttetni
crucem defigere, a keresztet felállíttatni

b) *Fordítás.*

X. Az a Phasélis, amelyet P. Servilius foglalt el, nem volt azelőtt a ciliciaiak és a kalózok városa; lyciaiak lakták azt, görög emberek. De mivel olyan helyen volt és annyira belenyult a tengerbe, hogy a Ciliciából kihajózó kalózok gyakran kényszerűségből is odamentek, és amikor ene he-

lyekről (a mi partjainkról) visszahúzódtak, ugyancsak oda tértek vissza, magukhoz csatolták a kalózok azt a várost először kereskedelmi összeköttetéssel, azután szövetséggel is. 22. A mamertinus község nem volt azelőtt gonosz; még ellensége is volt a gonosz embereknek, amely visszatartotta (lefoglalta) C. Catonak a poggyászát, azét, aki consul volt. De milyen emberét! Egy igen híres és hatalmas emberét; aki bár consul volt, mégis elitéltetett. Így járt C. Cato, két igen nevezetes embernek, L. Paulusnak és M. Catonak az unokája, P. Africanus nővérének a fia, aki elitéltetvén akkor, amikor a törvénykezések szigorúak lettek, a pör 8000 sestertiusra becsültetett (a pörben csak 8000 s.-ról volt szó). Ennek haragosai voltak (erre haragudtak) a mamertinusok, akik gyakran többet költöttek Timarchidesnek egy villásreggelijére, mint amennyiről Catonak a pörében szó volt. 23. De ez a város Phasélis volt (Ph. szerepet vette át) annak a sziciliai főkalóznak; mindenünnen ide hordott mindent, náluk raktározta el; amit el kellett titkolni, azt jól elrejtették; amiket akart, titkon velük rakatta hajókra, alattomban velük szállíttatta el; végül náluk csináltatott és építtetett egy igen nagy hajót, hogy azt lopott dolgaival megrakva Itáliába küldje; ezen szolgálatokért mentességet adott nekik bi-

zonyos költségek alól, szolgálmányok alól, a katona-állítástól, egyszóval minden kötelezettségtől; három éven át nem csak Siciliában, hanem véleményem szerint ezen idő alatt az egész földkerekségen egyedül ők voltak teljesen szabadok és mentesek minden közköltségtől, közterhektől, közszolgáltatástól. (24.) Innen erednek azok a Verres tiszteletére rendezett ünnepi lakomák, amikor a vendégségbe hurcoltatta Sextus Cominiust, akihez sajátkezűleg igyekezett egy serleget hozzávágni, akit aztán, hurkot vettetvén nyakára, a lakomáról bilincsekbe és tömlöcbe hurcoltatott; innen ered az a kereszt, amelyre ő egy római polgárt feszíttetett fel sokaknak szemelátára, amely keresztet seholsem mert felállíttatni, csak azoknál, akikkel minden gaztettét és rablásait megosztotta.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

21. Eius modi, gen. qual.
ut devenirent. deferrentur, következm. mond.
commercio, societate, abl. instr.
22. cum consul fuisset, megengedő mond.
quo damnato, abl. abs.
sestertiis octo milibus, abl. pretii, quanti, gen. pretii
23. imponenda, exportanda curabat, a műveltetést a latinban curo ige és partic. fut. pass.
vagy iubeo ige és acc. c. inf. fejezi ki
onust. furtis, abl. copiae

quam (ut eam) mitteret, célhat. mond.
24. obtorta gula, abl. abs.
multis inspectantibus, abl. abs.
Cominium protrahi iussit, művelt. l. feljebb 23. a.

XI. 25.—26.

a) *Szavak.*

25. Immanis, -e, kegyetlen, vad
tecto ac domo invitat, hajlékába meghív
honos, -oris, m., kitüntetés, megtisztelés
leve est, lényegtelen, nem fontos
detraho, 3, lehúz, megvon
deverto, 3, eltér, megszáll vhol
summa illorum voluntate, unszolásukra
quod in vobis fuit, ha rajtatok áll, felőletek
pernocto, 1, éjszakázik
iacuit et pernoctavit in publico, akár az utcán hálhatott volna
in iudicium vocat, törvény elé állít
interpretor, 1, magyaráz
26. contemno, 3, megvet
in conspectum se committit, szeme elé mer kerülni
sanguine redundat, vértől csöpög, -nedves
revello, 3, -velli, -vulsum, kitép
expio, 1, kiengesztel, engesztelő áldozattal megtisztít
monumentum, -i, n., emlék
invideo, 2, alicui, irigykedik vkre
incola, -ae, lakos, letelepült idegen
sibi adrogo, 1, magának tulajdonít, kérkedik
supplicium, -i, n., büntetés, kivégzés
macto, 1, feláldoz, megöl

b) *Fordítás.*

Ti még idejöttök valakinek a dicsérésére? milyen tekintéllyel (miféle jogcímen)? vajjon amelyet a senatusnál, vagy amelyet a római népnél kell bírnotok (érdemeltetek ki)? 25. Vajjon van-e város, nem a mi provinciánkban, hanem a legtávolabbi népeknél is, akár annyira hatalmas, akár oly szabad, akár még annyira vad és barbár is, végül van-e olyan király, aki a római nép senatorát nem hívná meg hajlékába és házába? amely megtisztelés nem csupán az embernek szól, hanem elsősorban a római népnek, amelynek jóvoltából mi ezen (senatori) rendbe jutottunk, azután (szól) e rend tekintélyének, amely hacsak nem súlyos (nem nyom a latban) a szövetségesek-nél és az idegen nemzeteknél, hol lesz akkor a mi uralmunk neve és tekintélye? A mamertinusok közhatározatból nem hívtak meg engem. Mikor azt mondom, hogy engem, az lényegtelen; a római nép senatorát ha nem hívták meg, a köteles tiszteletet vonták meg nem az embertől, hanem a (senatori) rendtől. Mert magának Tulliusnak nyitva állott Cn. Pompeius Basiliscusnak igen gazdag háza, ahova, még ha ti meg is hívtátok volna, mégis odaszállott volna; nyitva állott a Pereenniusoké is, akik most hasonlóképen Pompeiusok, igen előkelő

ház, ahová nagy unszolásukra az unokaöcsém, Lucius szállt. A római nép senatora, ha rajtatok múlt volna, a ti városotokban akár az utcán hálhatott volna. Egyetlen más város soha meg nem tette ezt. „Mert a mi barátunkat törvény elé állítottad." Hát te a senatori tekintély kisebbítésével fogod-e magyarázgatni, hogy én milyen ügyben járok el mint magánember (arra való-e neked az én magánügyem, hogy miatta a senatori tekintélyt kisebbítsd)? 26. De ezt majd akkor panaszoljuk fel, ha valami ezen rend által tárgyaltatik majd rólatok (ha majd a senatus előtt lesz szó rólatok), amely rend egyedül tőletek részesült eddig megvetésben. Hát a római nép szeme elé ugyan milyen arccal mertetek kerülni? Nem téptétek ki előbb azt a keresztet, amely még most is nedves egy római polgár vérétől, amely a ti kikötőtök és várostok mellett van lecövekelve, s nem dobtátok a tengerbe és nem tisztítottátok meg engesztelő áldozattal azt az egész helyet előbb, mintsem Rómába és ezeknek a gyűlésébe jöttetek? A mamertinusok szövetséges és megbékélt földjén állíttatott fel (áll) annak a kegyetlenségnek az emléke. A ti városotok van-e kiválasztva arra, hogy aki csak odamegy Itáliából, előbb lássa egy római polgárnak a keresztjét, mintsem a római népnek bármely barátját? amely ke-

resztet ti Regium lakóinak, amely városra irigykedtek, s hasonlóan a nálatok letelepült idegeneknek, római polgároknak mutogatni szoktatok, hogy annál kevésbbé kérkedjenek és nézzenek le benneteket, mert látják, hogy azzal a kivégzéssel a polgárjog (=sérthetetlensége) öletett meg.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

XI. Laudatum, a cél kifejezésére supinum acc.; az igenevek megtartják az ige vonzatát, quemquam
qua auctoritate, abl. modi
25. qui non invitet, következm. mond.
tecto ac domo inv., abl. instr.
beneficio, abl. causae
detraxerunt non homini, sed ordini, dat. incomm.
etiamsi esset invitatus, irrealis eset
summa voluntate, abl. causae
quid negotii (gen. part.) geram, függő kérd.
imminuendo honore senatorio, gerundiv. abl. modi
26. quo ore, abl. modi
ad quam quicumque adirent, viderent, a. m. ut, quicumque ad eam adirent, viderent; ut finale
quo minus (ut eo minus) sibi adr. et desp., célhat. mond.
cum videant, okhat. mond., utána acc. c. inf. ius esse mact.

XII. 27.—29.

a) *Szavak.*

27. Attalica, -orum, n., arannyal himzett bíborszőnyegek, terítők (Attalus pergamumi királyról elnevezve)
obliviscor, 3, -litus sum, elfelejt
nominatus, 3, emlegetett, híres
fugit me, elkerüli figyelmemet
armarium, -i, n., szekrény
pervenit ad aliquem, vlkhez jut, kerül
peripetasmata a. m., Attalica
se dicto audientem fuisse, hallgatott a szóra
reverto, 3, visszatér, visszakerül
risus populi factus est, a nép felkacagott
admiratio omnium vestrum facta est, mindnyájan álmélkodtatok
28. in mentem venit, eszébe jut
aes alienum, adósság
constat, vlmbe kerül
probo, 1, igazol
se expedit, kibontakozik, kivergődik
29. phalerae, -arum, lószerszám-díszek bronzból, aranyból, ezüstből
reus, -i, m., vádlott
promitto, 3, igér
testor, 1, bizonyít
sagacitas, -tis, f., éleselméjűség, szimat
deprehendo, 3, -ndi, -nsum, rajta kap
gratis, ingyen

b) *Fordítás.*

27. No de hát te azt mondod, hogy vetted ezeket (a szobrokat). Mi? hát azokat az egész Sziciliában emlegetett attalicákat

(arannyal átszőtt bíborszőnyegeket) elfelejtetted ugyanattól a Heiustól megvenni? Pedig lehetett volna ugyanoly módon, mint a szobrokat. Mert hát mi történt? talán sajnáltad az írást? Valójában az esztelen embernek a figyelmét ez elkerülte; azt gondolta, hogy kevésbbé lesz feltünő, amit a szekrényből rabolt el, mint amit a sacrariumból. De hogyan is vitte el őket? Nem tudom világosabban elmondani, mint maga Heius mondotta el előttetek. Midőn kérdeztem, hogy nem került-e valami más is az ő javaiból Verreshez, azt felelte, hogy az hozzá küldött egy embert (üzent neki), hogy küldje el neki Agrigentumba a peripetasmákat (arannyal átszőtt bíborterítőket). Kérdeztem, hogy elküldte-e; azt felelte, hogy mivel szükséges volt (nem térhetett ki előle), hallgatott a praetor szavára, elküldte. Kérdeztem, megérkeztek e azok Agrigentumba; azt mondta, hogy megérkeztek. Kérdeztem, miképen kerültek viszsza; tagadta, hogy eddig visszakerültek (azt mondta, hogy eddig még nem kerültek vissza). Felkacagott a nép és ti valamennyien álmélkodtatok. 28. Itt nem jutott eszedbe megparancsolni, hogy ezeket is írja be, hogy 6500 sestertiusért eladta neked? Féltél, hogy növekszik az adósságod, ha 6500 sestertiusba kerülnének neked azok, amiket te könnyen eladhatnál kétszázezer-

ért? Megért volna annyit, hidd el nekem; s most lenne, amivel védekeznél; senki sem keresné, hogy mennyit ér az a dolog; ha csak bizonyíthatnád, hogy vetted, aki előtt csak akarnád, könnyen igazolhatnád ügyedet és tettedet; most nincs hogyan kiászolódnod a terítőkből.

29. Hát a centuripaei Phylarchustól, attól a gazdag és előkelő embertől, az igen szépen készített (remekművű) phalerákat, amelyek állítólag Hiero királyé voltak, végre is elraboltad-e vagy megvetted? Mikor ugyan Sziciliában voltam, úgy hallottam Centuripae lakóitól, úgy a többiektől is — mert nem kevéssé (nagyon) közismert volt a dolog — hogy te, amint mondták, ezeket a phalerákat elraboltad a centuripaei Phylarchustól épúgy, mint más, szintén kiváló darabokat a Panhormusba való Aristustól, mint ismét másokat a tyndarisi Cratippustól. Ugyanis ha Phylarchus eladta volna azokat, nem igérted volna meg, minekutána vádlott lettél (vád alá kerültél), hogy vissza fogod adni őket. De mivel láttad, hogy többen tudnak róla, meggondoltad, ha visszaadod neki, neked kevesebb lesz, a dolog semmivel sem kevésbbé lesz bebizonyított; hát nem adtad vissza. Azt mondta Phylarchus vallomásképen, hogy ő, mivel is merte azt a te betegségedet (mániádat), amint barátaid nevezik, óhajtotta eltitkolni

előled a phalerákat; mikor te megszólítottad, tagadta, hogy neki vannak phalerái; másnál is tartotta azokat letétben, hogy valahogyan meg ne találják; a te szimatod akkora volt, hogy épen annál nézted meg azokat, ahol letétben voltak; akkor ő rajtakapatva, nem tagadhatta le őket; így akarata ellenére elvitted tőle a phalerákat ingyen.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

27. Emisse te, acc. c. inf. dicis mellett
cum quaesissem (quaesivissem), cum narrat.
quaesissem, quaesivi, rogavi után függő kérd.; respondit, dixit, negavit után acc. c. inf. ill. inf.
ut sibi mitteret peripetasmata, célhat. mond.
admiratio omnium (gen. poss.) vestrum (gen. part.)
28. sestertiis sex milibus quingentis, abl. pretii
metuisti, ne . . . . a magyarban hogy kötőszó
si constarent, irrealis eset
fuit tanti, quanti esset, gen. pretii
quem ad modum te expidias, függő kérdés
29. regis Hieronis, gen. possessivus
quae fuisse, nom. c. inf. dicuntur mellett
si vendidisset, felt. mond. irreális eset
nihilo minus, abl. mensurae
dixit Ph. pro test. után végig oratio obliqua
celare vonzata, aliquem aliquid (kettős acc.), vagy aliquem de aliqua re
ne qua invenirentur, célhat. mond.

XIII. 30.—31.

a) *Szavak.*

30. Est operae pretium, megéri a fáradságot, érdemes
perscrutor, 1, felkutat
fingere e cera, viaszból mintázni
in suspicionem venire, gyanuba esni
expilo, 1, ellop, feltör és kirabol
poena iudicii ac legis, törvényes büntetés
artificii sui cupidus, művészetük iránt érdeklődő
syngrapha, -ae, f. (v. -us, -i, m.), saját kézírás
cum inanibus syngraphis, hamis váltókkal
se conferre ad aliquem, vkhez menni
opera, -ae, f., munka, szolgálat
31 tabulae, -arum, f., üzleti könyvek
res probatus, 3. kipróbált
canis venaticus, vadászkutya
odoror, 1, kiszaglászik
pervestigo, 1, kinyomoz, felkutat
minor, 1, fenyeget
perdendum erat, veszni kellett, keresztet lehetett rá vetni
quorum poscebatur argentum, akiknek ezüstnemüjére szemet vetettek
displiceo, 2, nem tetszik

b) *Fordítás.*

30. Már most érdemes megtudni, óh bírák, hogy miképen szokta ő mindezeket megtalálni és felkutatni. Van egy cibyrai testvérpár, Tlepolemus és Hiero, kiknek egyike tudtommal viaszból szokott mintázni (viaszfigurákat gyárt), a másik festő. Úgy tudom, hogy ezek, midőn Cibyrában pol-

gártársaik előtt abba a gyanuba estek, hogy Appollónak a szentélyét feltörték és kirabolták, félve a törvényes büntetéstől hazulról elszöktek. Minthogy Verrest az ő művészetük iránt érdeklődőnek ismerték meg akkor, midőn ő, amit hallottatok a tanuktól, hamis váltókkal Cibyrába ment, hazulról menekülve, mivel ő Ázsiában volt, mint száműzöttek egyenesen hozzá mentek. Abban az időben magánál tartotta őket, és legatusságának (legatus korabeli) zsákmányolásaiban és tolvajlásaiban sokat használta (sokszor igénybe vette) az ő szolgálatukat és tanácsukat. 31. Ezek azok, akiknek hogy pénzt adott annak (V.-nek) a parancsára, így írja be üzleti könyveibe Quintus Tadius: „a görög festőknek". Őket már mint jól ismerteket és kipróbáltakat magával vitte Sziciliába. Ahová miután megérkeztek, csadálatos módon — vadászkutyáknak lehetne őket nevezni — úgy kiszaglásztak és kinyomoztak mindent, hogy valami módon rátaláltak, hol s mi van. Egyik dologra fenyegetéssel, másikra igérgetéssel, egyikre a szolgák útján, volt amire jóbarát útján, másra ellenség útján találtak rá; ami csak megtetszett nekik, annak vesznie kellett (arra keresztet lehetett vetni). Akiknek ezüstnemüjére szemet vetettek, semmi mást nem kívántak, csak hogy meg ne nyerje az Hierónak és Tlepolemusnak a tetszését.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

30. Ut reperire et perscr. solitus sit, függő kérd.
opinor mellett acc. c. inf. alterum fingere
solitum esse, alterum esse pictorem, hosce
profugisse
cum in susp. venissent, okh. mond.
artificii sui cupidum, gen. obiect.
cum iste esset in Asia, okhat. mond.
illo tempore, abl. temp.
opera consilioque, abl. instr. utor mellett
31 ut invenirent, következm. mond.
aliqua ratione, abl. modi
ubi quid-que esset, függő kérdés

XIV. 32.—XV. 34.

a) *Szavak.*

32. Verus, 3, igaz, való
hydria, ae, f., vizes korsó
praeclaro opere, remekmívű
conturbatus, 3, megzavarodott, levert
scyphus, -i, m., kis serleg, ivócsésze
sigillatus, 3 apró domborművekkel diszített
permoveor, 2, megdöbben
promo, 3, -mpsi, -mptum, elővesz
inambulo, -1, sétálgat
incipio, 3, elkezd
luteum negotium, hitvány munka, silány
portéka
33. nugatorium, -i, n., gyerekjáték
sensus, -us, m., ízlés
quicquam simile hominis, valami ilyes emberi
érzés, valami emberi vonás
studiosus, 3, vmre vágyó, törekvő
existimatio, -onis, f., vélekedés
comperendinatus, -i, akinek uj határnapot

tűztek ki, akit a második tárgyalásra megidéztek
cum iam pro damnato mortuoque esset, mikor már jóformán el volt ítélve és jogilag meg volt halva, veszett ügye volt
primarius, 3, előkelő
triclinium, i-, n., ebédlő-pamlag
contemplor, 1, megnézeget, szemlél
otiosus, 3, nyugodt
considero, 1, megfontol, vizsgál
in ipso iudicio, közvetlenül az ítélet előtt
insimulo, 1, vádol
pueri, -orum, m., szolgák, legények
oculos deiicere de aliquo, szemeit levenni vkről
neque digitum discedere, egy ujjnyira, egy tapodtat sem távozni
34. coniecturam facere alicuius rei, következtetni vmre
cupiditas, -tis, f., szenvedély
continentia, -ae, f., mérséklés, önuralom
re et opinione hominum, a valóságban és a közvélemény szerint
tempero, 1, tartózkodik vmtől
tracto, 1, megérint, tapogat
maximo conventu, nagy társaság előtt

b) *Fordítás.*

(32.) Herculesre, mint igaz (megtörtént) dolgot mondom el, óh bírák,, ezt az esetet. Emlékszem, hogy a lilybaeumi Pamphilus, az én jóemberem és vendégbarátom, előkelő ember, elbeszélte nekem, hogy mikor az (Verres) hivatalos hatalmánál fogva (erőszakkal) elvitte tőle a Boethus kezével ké-

szített remek művű és nagy súlyú vizes kancsót, ő igazán szomorúan és leverten tért haza, mivelhogy elraboltak tőle egy ilyen edényt, amely atyjától és őseitől maradt rá, melyet ő ünnepnapokon, vendégek érkeztekor szokott használni. „Midőn otthon — úgymond — szomorkodva üldögéltem, hozzám jön egy Venus-szolga (Verresnek egy hivatalszolgája); meghagyja, hogy apró domborművekkel díszített kis ivóserlegeimet azonnal vigyem a praetorhoz. Megdöbbentem — beszélte —; kettő (egy pár) volt nekem ilyen; elővetetem mindkettőt, nehogy valami több baj származzék még a dologból és magammal hozatom a praetor házába. Amint odaérkezem, a praetor pihent (szieszt ázott); azok a cibyrai testvérek ott sétálgattak. Akik midőn megláttak engem, azt mondják: Hol vannak, Pamphilus, a serlegek? Megmutatom nekik szomrúan, dicsérgetik őket. Elkezdek panaszkodni, hogy nekem semmim sem lesz, aminek valami értéke lenne, ha a serlegeket is elveszik tőlem. Akkor azok, amint látnak engem leverten, azt mondják: Mit akarsz nekünk adni (mennyit adsz), hogy ezek ne vétessenek el tőled? Hogy ne beszéljek sokat (hogy ne szaporítsam a szót), ugymond, ezer sestertiust követeltek tőlem; azt mondtam, hogy megadom nekik. Eközben hív a praetor, követeli a serlegeket. Akkor azok

kezdték mondani a praetornak, hogy ők úgy gondolták, amint hallották csupán, hogy valami értékük van Pamphilus serlegeinek; pedig silány portéka, nem méltó arra, hogy egy Verres az ő ezüstneműje közt tartsa. Azt mondja ő (V.) hogy neki is olyannak látszik. Igy Pamphilus haza viszi a pompás serlegeket.

33. És Herculesre (biz'Isten), én azelőtt, bár gyerekjátéknak tartottam ezt a nem tudom mit, érteni azokhoz a dolgokhoz, mégis csodálni szoktam, hogy annak (V.-nek) épen ezekben a dolgokban van valamelyes ízlése, akiről tudtam, hogy semmi dologban sincs semmi emberi érzése. XV. Akkor először értettem meg, hogy arra valók voltak azok a cibyrai testvérek, hogy ő a rablásnál saját kezeit, de azok szemeit használja. És annyira vágyik erre a róla való kiváló vélekedésre, hogy efajta dolgokban műértőnek tartsák, hogy a minap — lássátok csak ennek az embernek az esztelenségét — miután már az uj határnapot kitűzték számára (ügyének tárgyalására), mikor már jóformán el volt ítélve és jogilag meg volt halva (veszve volt az ügye), a cirkuszi játékok alkalmával (napján) reggel L. Sisennánál, előkelő embernél, mikor az ebédlőpamlagok le voltak terítve s az ezüstnemű ki volt rakva a szobákban, amikor L. Sisenna méltóságához képest a ház tele volt a legtekin-

télyesebb emberekkel: odament az ezüstneműhöz s kezdett minden egyes darabot nyugodtan nézegetni és vizsgálgatni. Egyesek csodálták az ostobaságát, hogy épen a törvényes ejárás folyamata alatt (közvetlenül az itélet előtt) növeli arra az ő szenvedélyére vonatkozó gyanút, amellyel vádolva volt, mások bámulták az esztelenségét, hogy neki, mikor már ujra meg van idézve, mikor oly sok tanu szólt ellene, bármi ilyesmi csak eszébe is juthat. Sisenna szolgái azonban, úgy hiszem, mivel hallották, hogy milyen tanuvallomások hangzottak el ellene, sehol le nem vették róla a szemüket, s az ezüstnemütől egy ujjnyira (egy tapodtat) sem távoztak. [34] A jó bírónak kötelessége kis dolgokból következtetni kinek-kinek a szenvedélyére is, az önuralmára is. Aki mint vádlott, és pedig a törvény szerint ujra beidézett vádlott, a valóságban és a közvélemény szerint már majdnem elitélt, igen nagy társaság előtt nem tudott tartózkodni attól, hogy L. Sisenna ezüstnemüjét meg ne tapogassa és meg ne vizsgálja, arról mint a provinciában levő praetorról bárki is gondolni fogja, hogy vágyakozását vagy kezeit vissza tudta tartani a sziciliaiak ezüstnemüjétől?

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

32. Memini után acc. c. inf. Pamphilum narrare, ettől ismét acc. c. inf. függ, se tristem et conturbatum revertisse
manu factam, abl. instr.
praeclaro opere et grandi pondere, abl. qual.
esset relictum, solitus esset etc.. a másodrendű függés miatt coni. (oratio obliqua)
ne uid (aliquid) nasceretur, célhat. mond.
plus mali, gen. part.
iubeo promi utrosque, a műveltetést iubeo és acc. c. inf. fejezi ki
alicuius esset pretii, gen. qualit.
poposcerunt mellett kettős acc. sestertios mille, me
tum illos coepisse ismét or. obl., mint acc. c. inf. függ a szakasz legelején álló Pamphilum narrare-től: coepisse ige tárgya dicere, ettől függ az acc. c. inf. putasse se, ettől ujra acc. c. inf. scyphos esse alicuius pretii (gen. qual.)
luteum negotium esse, non dignum esse acc. c. inf. vezérigéje a dicere

33. sciebam mellett acc. c. inf., melynek acc.-a hoc nescio quid, inf. -a esse, nugatorium pedig állítm. kieg.
ista intellegere, értelmezője hoc nescio quid-nek
simile hominis, a gen. nem a simile vonzata, hanem simile főnévileg áll, hominis pedig gen. poss.
manibus, oculis, abl. instr. utor mellett
huius praeclarae existimationis, gen. obiect.
ut nuper következményes mondatot kezd. de a közbevetett mellékmondatok miatt kijelentő főmondattá lesz, accessit, nem pedig accesserit

ludis circensibus, abl. temp.
cuius insimularetur, gen. criminis
qui (cum ii) audissent, okhat. mond.
deicere, discedere, inf. hist.
34. est boni iudicis, gen. propr.
re et opinione, abl. limit.
maximo conventu, abl. abs., a sum igének nincs partic.-a
putabit mellett acc. c. inf. hunc praetorem potuisse

XVI. 35.—36.

a) *Szavak.*

35. Digredior, 3, kitér, eltér
gener, -i, m., vő
abacus, -i,, m., díszasztal
litterae factae sunt, írást csináltak
tenuissime, nagyon csekélyre
histrio, -onis, m., színész
multa verba facere, szaporítani a szót
verbo transigere, egyetlen szóval elintézni, röviden végezni
edo, 3, kiad; ede mihi scriptum, add írásban
36. horum annorum aliquot, az utóbbi pár évben
tabulas conficere, könyvet, számadást vezetni
fingo, 3, -nxi, -ctum, költ, kitalál
tabulas proferre, a számadáskönyvet bemutatni

b) *Fordítás.*

35. De hogy visszatérjünk Lilybaeumba, ahonnan eltért az én beszédem, van ott valami Diocles, Pamphilus veje, azé, akitől a vizes kancsó elvitetett, utóneve Popilius. Ettől a díszasztalának összes edényeit,

amint ki voltak rakva, elvitte. Ám mondja, hogy megvette; ugyanis itt, amint gondolom, a rablás nagysága miatt írást (adásvételi szerződést) csináltak. Timarchidesszel megbecsültette az ezüstnemüt, oly módon, mint aki a színészek megajándékozására becsül, nagyon csekélyre. Hanem hát már régen rossz úton járok én, aki (minthogy) oly sok szót vesztegetek a te vásárlásaidról és kérdezgetem, hogy vetted-e vagy nem, s hogyan és mennyiért vetted, amit egyetlen szóval (igen röviden) elintézhetek. Add írásban, hogy mi ezüstnemüt szereztél Szicilia provinciában, honnan s mit és mennyiért vásároltál. 36. Nos, mi lesz? Különben nem tőled kellett volna követelnem ezen írásokat; mert nálam kellett volna lenniök a te számadásaidnak s nekem kellett volna azokat előterjesztenem. Dehát tagadod, hogy te ezen néhány évét megcsináltad (az utóbbi pár évben könyvet vezettél). Hát állítsd össze ezt, amit követelek, az ezüstnemüről szólót, a többiről majd én gondoskodom. „Nincs is írásom, nem is tudom felmutatni". Mi lesz tehát? mit gondolsz, mit tehetnek ezek a bírák? Házad tele volt a legszebb szobrokkal már a praetorságod előtt, sokat helyeztél el villáidba, sok volt letétben a barátaidnál, sokat adtál és ajándékoztál másoknak; számadáskönyveid semmi vételt sem jeleznek.

Minden ezüstnemü elvitetett Sziciliából, senkinek sem hagyatott meg semmi, amit a magáénak akart mondatni (amit sajátjának óhajtott). Kitalálnak egy hitvány védekezést, hogy a praetor mindezt az ezüstnemüt úgy vásárolta össze; de épen ezt számadásokkal nem lehet bizonyítani. Ha, amely számadáskönyveket bemutatsz, azokban nincsen írás arról, hogy mi módon (címen) bírod azokat, amiket bírsz, ezekről (az utóbbi) időkről pedig, amikor, mint mondod, igen sok dolgot vettél, egyáltalán semmi számadást nem mutatsz be, nemde el kell téged ítélni mind a bemutatott, mind a be nem mutatott számadásaid alapján?

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

35. Cognomine, abl. limit.
dicat licet, megeng. mond., utána acc. c. inf. se emisse
iussit T. aestimare, a magyar müveltető ige
qui (cum ego) verba faciam, okhat. mond.
utrum emeris etc., függő kérd.
quanti emeris, gen. pretii
verbo transigere, abl. instr.
quid argenti, gen. quant
36. me.... habere et proferre oportebat, acc. c. inf.
horum annorum aliquot, hozzáértendő tabulas, mint u. e. szakasz végén horum temporum tab.
tabulis demonstrari, abl. instr.
prolatis tabulis, abl. causae

XVII. 37.—XVIII. 39.

a) *Szavak.*

37. Lectissimus, 3, kiváló
promptus, 3, szíves, szolgálatkész
experiens, -ntis, vállalkozó szellemű, készséges
gratiosus, 3, kedvelt
supellex, -lectilis, f., házi bútor, házi eszközök
citreus, 3, citrus-(thuja-) fából való)
C. beneficio, C. közbenjárására
obicio, 3, szemére vet
depeculor, 1, ellop, kifoszt
laqueus, -i, m., hurok
insero, 3, belefűz, beledug
subvenio, 4, segítségére jön
pupillus, -i, m., árva
partior, 4, megoszt, osztozkodik
deversor, 1, szálláson lenni vlknél
scaphium, -i, n., csónak alakú ivóedény
emblema, -atis, n., az edényre erősített erősen kiálló vésett dombormű
38. versatur in aliqua re, vlmre szorítkozik
singularis, -e, páratlan
furor, -oris, m., őrjöngés, hóbort, mánia
virtus, -tis, f., derékség, jó hírnév
splendidus, 3, jó hírű, tisztelt
toreumata, -orum, n., cizellált edények (vésővl és reszelővel készített fém dombormüvek, nem öntöttek)
perbonus, 3, igen jó, gyönyörü
poculum, -i. n., pohár, kehely
illa non invitus haberet, nagyon örült azoknak, nem szivesen vált volna meg tőlük
39. frugi (ragozhatl.), derék, okos
diligens, -ntis, gondos, körültekintő
recedo, 3, eltávozik, elutazik
paulisper, egy kis időre

usque eo commotus est, annyira indulatba jött
insanio, 4, őrjöng, eszét veszti
furio, 3, dühöng, őrjöng
vociferor, 1, üvölt, kiáltoz
fabula, -ae, f., mese, színdarab
monile, -is, n., nyaklánc
gemma, -ae, f., igazgyöngy
prodo, 3, megnevez, elárul
libido, -inis, f., szenvedély
auris, -is, f., fül

b) *Fordítás.*

37. Te M. Coelius római lovagtól, egy igen kiváló ifjútól, Lilybaeumban elvittél, amit akartál, te nem átallottad elvenni C. Cacuriusnak, ennek a szíves, készséges és elsősorban kedvelt embernek minden házi eszközét, te Q. Lutatius Diodorustól, akit Q. Catulus közbenjárására L. Sulla római polgárrá tett (aki Sullától római polgárjogot kapott), Lilybaeumban elraboltál mindenkinek a tudtával egy igen nagy és gyönyörű citrusfa-asztalt. Nem vetem szemedre, hogy a drepanumi Apolloniust, Nico fiát, akit most A. Clodiusnak hívnak, ezt a teljesen a te erkölcseidhez méltó embert, minden remekművű ezüstneműjétől megfosztottad és kiraboltad (koldusbotra juttattad); erről hallgatok. Ő ugyanis nem gondolja, hogy igazságtalanság történt vele (sérelem esett rajta), azért mert te segítsé-

gére mentél a már elveszett és nyakát a hurokba dugó embernek (midőn már-már elveszett ember volt és szinte nyakán volt a hóhér kötele), amikor a drepanumi árvaktól elrabolt ősi javaikon vele megosztoztál; még örülök is, ha valamit elvettél tőle, és azt mondom, hogy semmi helyesebb dolgot még nem cselekedtél. De a lilybaeumi Lysontól, ettől az elsőrangu embertől, akinél szállva voltál, bizonyára nem kellett volna elvenned Apolló szobrát. Azt fogod mondani, hogy vetted. Tudom, ezer sestertiusért. „Úgy gondolom". Én tudom, mondom. „Bemutatom az írást (adás-vételi szerződést)." Mégsem kellett volna ezt megtenned. Hát az árva Heiustól, akinek C. Marcellus a gyámja, akitől nagy összegű pénzt vettél el, a domborművekkel ellátott csónak alakú ivóedényeit szerinted vajjon megvetted-e, vagy bevallod, hogy elraboltad?

38. De mit szedegetem én össze az ő, efajta dolgokban elkövetett kisebbszerű jogtalanságait, amelyek látszólag csak az ő rablásaira és azoknak a károsodásaira szorítkoztak, akiktől elvitt valamit. Hallgassatok meg, ha úgy tetszik, óh bírák, egy olyasféle dolgot, hogy abból már páratlan esztelenségét és őrültségét, nem csupán szenvedélyét ismerhetitek meg. XVIII. Itt van a melitai (máltai) Diodorus, aki azelőtt tanu-

vallomást mondott nálatok (tett előttetek). Ő már sok év óta lakik Lilybaeumban, otthon (hazájában) és mindazoknál, ahova csak ment (akiknél megfordult), tekintélyes ember, deréksége miatt tisztelt és kedvelt. Erről elmondják Verresnek, hogy gyönyörű cizellált edényei vannak, köztük bizonyos kelyhek, amelyeket Thericlia-nak neveznek, Mentor kezétől a legnagyobb művészettel készítve. Amit mikor ő meghallott, annyira felgyúlt a vágytól, nem csak hogy megláthassa, hanem, hogy el is vehesse őket, hogy Diodorust magához hivatta és követelte tőle. Az, mivel öröme telt bennük (nem szívesen vált volna meg tőlük), azt felelte, hogy nincsenek nála Lilybaeumban, Melitában hagyta egy rokonánál. 39. Akkor ő (V.) tüstént meghitt embereket küld Melitába, megírja bizonyos melitai embereinek, hogy azokat az edényeket kutassák fel, kéri Diodorust, hogy ahhoz a rokonához írjon levelet; semmi sem látszott neki hosszabbnak, mint (az az idő), amíg azt az ezüstkészletet meglátja. Diodorus, mint okos és körültekintő ember, aki szeretné megtartani a magáét, ír a rokonához, hogy azoknak, akik Verrestől jöttek, felelje azt, hogy azt az ezüstkészletet épen pár nappal azelőtt küldte el Lilybaeumba. Ezalatt ő maga elutazik: inkább akart egy kis időre távol lenni otthonától, mintsem ott

maradva azt a remekművű ezüstnemüjét elveszíteni. Amit midőn az meghallott (mikor ezt Verres megtudta), annyira indulatba jött, hogy mindenkinek úgy látszott, hogy kétségtelenül eszét vesztette és őrjöng. Mivel ő maga nem tudta elrabolni az ezüstkészletet, azt mondta, hogy Diodorus rabolta el tőle a remekművű edényeket; fenyegette a távollevőt, nyiltan ordítozott (lármázott ellene), közben alig tudta könynyeit visszatartani. Eriphylát hallottuk (ismerjük) a színdarabokban olyan szenvedélyűnek, hogy, mikor meglátott egy, amint gondolom, aranyból és gyöngyökből való nyakláncot, annak szépségétől felgyúlva, elárulta férjének menedékhelyét. Hasonló annak (V.-nek) a szenvedélye, sőt ennél még hevesebb és esztelenebb, mert az azt kivánta, amit látott, ennek a szenvedélyét nem csak a szemei, hanem a fülei is felizgatták.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

37. Lilybaei, hol kérdésre gen. (loc.) az I. és II. decl. egyes sz. városneveknél, a többinél abl.
beneficio, abl. causae
omnibus scientibus, abl. abs.
sestertiis mille (sc. emisti), abl. pretii
cum emblematis, abl. soc.
38. res eius modi, gen. qual.
ut perspicere possitis, következm. mond.
de hoc dicitur után acc. c. inf.! habere eum

nominantur mellett kettős nom. quae Th.
manu, abl. instr. summo artificio, abl. modi
cupiditate infl., abl. rei eff.
inspiciendi, auferendi, gen. obiect. cupiditate mellett
qui (cum is) non invitus haberet, okhat. mond.
39. ut ea vasa perquirant célhat. mond.
qui (cum is) servare vellet, okhat. mond.
paucis illis diebus, abl. temp.
minitari, vociferari, tenere, inf. hist.
ea cupiditate, abl. qualit.
ut proderet, következm. m.
cum vidisset monile, cum narrat., okhat. értelemmel
pulchritudine, abl. rei eff.
hoc acrior, abl. compar.
oculis„ auribus, abl. rei eff.

XIX. 40.—XX. 45.

a) *Szavak.*

40. Conquiro, 3, -quisivi, -tum, keres, kutat
castra commovere, tovább menni, vasa colligere, az edényeket, a holmit összeszedni (a hadi életből vett kifejezések)
rationem excogito, 1, tervet eszel ki
appono, 3, vádlót állít
res capitalis, főbenjáró ügy, bűn
aliquem reum facere, vkit bevádolni
quietus, 3, nyugodt, békeszerető
erratum, -i, n., hiba, vitek
nomen referre, a vádlottak könyvébe beírni
absentis nomen recipere, távollevő ellen vádat elfogadni
41. caelo, 1, kivés, kiver; caelatum argentum, cizellált ezüst (toreumata)

res clara (est), elterjed a híre, a dolog nagy zajt üt
reos fierei, vád alá kerül az ember
sordidatus, 3, gyászruhában levő
agere de aliquo, vkkel csinál vlmt
quo progrederetur, hogy hová lyukad ki, mi lesz a dolog vége
res invidiosa est, a dolog visszatetszést szül
caveo, 2, cavi, cautum, óvakodik, vigyáz magára
in hominum numero putabat, ember-számba vette
instruo, 3, -xi -tum, felszerel
refertus, 3, aliqua re, tele vlmvel
de reis eximo, 3, a vádlottak jegyzékéből törölni
42. careo, 2, -ui, nélkülöz vlmt, távol van vlmtől
tantum cupiditate progreditur, annyira megy kapzsiságában
statuo, 3, megállapít, vlmről meg van győződve
summe, a legnagyobb mértékben, türelmetlenül
succedo, 3, utána következik
promptus, 3, hozzáférhető
splendidus, 3, tisztelt, tekintélyes
eculeus (equuleus), -i, m., lovacska, lófejben végződő, szarv alakú ivóedény
43. imprudens huc incidi, meggondolatlanul botlottam bele ebbe
iactat se, henceg, veri a mellét
in eculeis equitat, nyargal a lovacskákon
pecuniam solvere, kifizetni az árát
est tanti, megér annyit, jól van, helyes
cedo (imperat.), add elő, addsza!
crimen diluo, 3, a vád erejét gyengíti
adspicio, 3, belenéz, belepillant
negotior, 1, kereskedik

repeto, 3, visszakér, visszakövetel
porro, tovább, továbbá
familiariter uti aliquo, barátságban lenni vkkel
44. amitto, 3, kiereszt, kibocsát
domesticae copiae, házi kincsek
posco, 3, követel (amihez joga van)
postulo, 1, unszolva kér (amit szeretne)
45. superbum est et non ferendum, tűrhetetlen elbizakodottság
existimatio, -onis, f., jó hír, hírnév
te superiorem fingis, előbbvalónak képzeled magadat
divisor, -oris, m., vesztegető kortes
ne tibi ordiosus esset, hogy ne kellemetlenkedjék, ne legyen rosszakaród

b) *Fordítás.*

40. Keresteti Diodorust az egész provinciában. Ő Szicíliából már fölszedte a sátorfáját és összeszedte (magával vitte) az edényeit. Ez az ember, hogy valami módon visszahívja őt a provinciába, ezt a tervet eszeli ki, ha ugyan ezt tervnek kell (lehet) inkább nevezni, mint eszelősségnek. Vádlóul állít elő valakit az ő kopói közül, aki mondja, hogy ő a melitai Diodorust főbenbeli ügyben be akarja vádolni. *Először* el; jótosnak látszott mindenki előtt, hogy volna us vádlott, ez a nagyon békeszerető ny er, aki nem csak minden gonosztettől, ter még a legkisebb hibának a gyanujától adást is elább áll; aztán nyilvánvaló lett,

hogy mindaz csak az ezüstkészlet miatt történik. Az (V.) nem habozik a vádlottak jegyzékébe beiratni a nevét, s úgy gondolom, akkor először fogadott el ő egy távollevő ellen vádat. 41 A dolog híres lett (nagy port vert fel) egész Sziciliában, hogy egy cizellált ezüst után való vágyakozás folytán vád alá kerül az ember főbenjáró ügyben, s nemcsak hogy vád alá kerül, hanem még mint távollevő is. Diodorus Rómában gyászruhába öltözve futkosott patronusainál és vendégbarátjainál, mindenkinek elmondta a dolgot. Heves (szemrehányó) levelet küld Verresnek az atyja, hasonlóképen a barátai, hogy fontolja meg, mit csinál Diodorusszal, hová fog ez kilyukadni; a dolog hirhedt és visszatetszést keltő; megőrült ez az ember, el fog veszni ezen egyetlen bűn miatt (ez az egy bűne a nyakát szegi), hacsak nem vigyáz magára. Ő (Verres) az atyját akkor, ha nem is szülő-számba, de ember-számba vette; a törvénykezésre (bírák megvesztegetésére) még nem szerelte fel magát eléggé; az első esztendeje volt provinciabeli működésének, nem volt tele már pénzzel (még nem szé meg magát annyira), mint a Stheniu ügyben. Ennélfogva az őrjöngése las kán lecsillapult, nem szégyenből, han félelemből és aggodalomból. Diodorust vollétében nem meri elítélni,

jegyzékéből kiveszi (törölteti). 42. Diodorus ezalatt az ő praetorsága alatt majdnem három éven át a provinciától és otthonától távol volt. A többiek, nem csak sziciliaiak, hanem római polgárok is meg voltak győződve arról, hogy, mivel az ennyire ment kapzsiságában, semmi sincs, amiről bárki is azt gondolhatná, hogy ő, ami egyszer annak kissé jobban megtetszett, azt megőrizhetné vagy otthonában megtarthatná. XX. Azután pedig mint (miután pedig) megtudták, hogy annak nem következik utána (nem váltja fel a hivatalában) az a vitéz férfiú, akit türelmetlenül várt a provincia, Q. Arrius, belenyugodtak abba, hogy semmijük sem lehet annyira elzárva és annyira elrejtve, ami (hogy az) az ő mohó vágya számára tárva-nyitva levő és a leghozzáférhetőbb nem lenne.

XX Aztán Cn. Calidiustól, a tekintélyes és kedvelt római lovagtól, akinek fiáról tudta, hogy a római nép senatora és bíró, elviszi ez az ő híres, lófejbe végződő ezüst ivószaruit, amelyek azelőtt Q. Maximuséi voltak. 43. Meggondolatlanul botlottam ebbe bele, óh bírák; vette ugyanis, nem úgy vitte el; jobban szeretném, ha nem mondtam volna; veri majd a mellét és ugyancsak nyargalni fog ezen lovacskákon: „Megvettem, kifizettem az árát". Elhiszem. „A számadást is előmutatom róla". Helyes; add

csak ide a számadásokat. Tisztázd csak ezt a Calidius-féle vádat, csak én hadd nézhessek bele a számadásaidba. De mégis mi volt az (hogy eshetett meg az), hogy Calidius Rómában panaszkodott, hogy, bár annyi éven át Sziciliában kereskedett, egyedül te vetetted meg és nézted le annyira, hogy a többi sziciliaiakkal együtt ki is fosztottad? Ha megvetted, mi dolog volt (hogyan volt lehetséges) az, amit erősítgetett, hogy ő vissza fogja tőled követelni az ezüstnemüjét, ha egyszer saját akaratából eladta azt neked? Továbbá te talán megtehetnéd, hogy Cn. Calidiusnak nem adod azt vissza? Különösen mikor ő L. Sisennával, a te védelmeződdel, oly jó barátságban van, és mikor Sisenna többi barátainak visszaadtad. 44 Végül nem hiszem, hogy le fogod tagadni, hogy annak a derék, de nem kedveltebb embernek, mint Cn. Calidius, L. Curidiusnak visszaadtad az ezüstjét Potamo barátod útján. Aki aztán csak nehezebbé tette neked a többiekkel való ügyedet. Mert bár te többeknek erősen állítottad, hogy vissza fogod adni, minekutána Curidius tanuvallomásképen mondta, hogy te őneki visszaadtad, véget vetettél a visszaadásnak, mert beláttad, hogy kieresztvén kezedből a zsákmányt, a kedvezőtlen tanuvallomást mégsem tudod elkerülni. Cn. Calidiusnak, a római lovagnak, minden más praetor

miatt meglehetett a jó mívű ezüstje, amikor hivatalbeli embert vagy valamely magasabbrangú személyt hívott meg, szabad volt neki lakomáját házi drágaságaival ékesíteni és fölszerelni. Sok hivatali és kormányzói főhatalommal rendelkező ember volt (fordult meg) Cn. Calidius otthonában; senki sem találtatott (közülük egy sem volt) annyira őrült, aki (hogy) azt az oly kiváló és oly híres ezüstkészletet elrabolja, senki oly vakmerő, hogy követelje tőle, senki oly szemtelen, hogy unszolja arra, hogy adja el neki. (45) Mert tűrhetetlen elbizakodottság az, óh bírák, hogy a provinciában levő praetor azt mondja egy derék, gazdag és tekintélyes embernek: „Add el nekem a cizellált edényeidet"; mert ez annyi, mintha azt mondaná: „Nem vagy te méltó arra, hogy a tiéid legyenek, amik oly remek munkák, az én méltóságomhoz illenek azok". Te vagy méltóbb, Verres, mint Calidius? aki — hogy össze ne hasonlítsam életedet, sem jó hiredet az övével; nem is kell (szabad) ugyanis összehasonlítani; csak azt magát fogom összehasonlítani, amiért te előbbvalónak képzeled magadat — hogy 300.000 sestertiust adtál a vesztegető korteseknek, hogy praetorrá választassál, háromszázat egy vádlónak (annak, aki be akart vádolni a vesztegetésért), hogy ne kellemetlenkedjék (ártson) neked, hát ezért veted meg és

nézed le a lovagi rendet? ezért látszott neked méltatlan dolognak, hogy bármit is, ami neked megtetszett, Calidius bírjon inkább, mint te?

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

40. Conquiri Diodorum iubet, műveltető ige kifejezése
ut illum revocaret, célhat. mond.
qui (ut is) dicat, célhat. mond., ettől függ acc. c. inf. se velle, ennek tárgya facere, emellett kettős acc. Diodorum, reum
rei capitalis, gen. crim.
mirum videri, esse perspicuum, inf. hist., melyektől acc. c. inf. függ
41. reos fieri, acc. c. inf. ált. alannyal
rerum capitalium, gen. criminis
cursare, narrare, inf. hist.
quid ageret de Diodoro, függő kérdés
hoc uno crimine, abl. causae
42. praetore isto, abl. abs., a sum ige partic. hiányz.
statuerant-tól függő acc. c. inf. nihil esse
quoniam progrederetur, az előbbi mond. alanyának a véleményét fejezi ki
postea quam a. m. postquam
isti, dat. succedere mellett
quod (ut id) apertissimum esset, következ. mond.
Q. Maximi, gen. possess.
43. nollem dixisse a. m. vellem non dixisse
est tanti, gen. pretii
cum tot annos negotiaretur, megeng. mond.
sua voluntate, abl. modi
posses facere, az irrealitás kifejezésére praet. impf.

44. non opinor-tól függő acc. c. inf. negaturum esse te, ettől ismét acc. c. inf. függ, te reddidisse
causam difficiliorem fecit, kettős acc.
cum confirmasses, megeng. mond.
praeda de manibus amissa, abl. abs.
domesticis copiis, abl. instr.
qui (ut is) eriperet, posceret, postularet, követk. mond.
45. meae dignitatis, gen. propr.
ut praetor renuntiarere (renuntiareris), célhat. mond., hasonlóképen ne odiosus esset ea re, abl. causae

XXI. 46.—47.

a) *Szavak.*

46. lacto, 1, kérkedik, henceg
turibulum, -i, n, füstölő csésze, tömjén-füstölő
evello, 3, kitép, lerepeszt
intellegentia, -ae, f., műértés
abstinentia, -ae, f., tartózkodás, önmegtartóztatás
institutum, -i, n., elv
florebat opibus et copiis, hatalmának és gazdagságának virágkorát élte
magna artificia, élénk művészeti élet
patella, -ae, f., áldozati tálacska
sigillum, -i, n., képecske, alakocska
patera, -ae, f., lapos csésze
antiquo opere facta, antik művek
peraeque pro portione, hasonló arányban
adimo, 3, alicui., elvesz vkitől
religio, -onis, f., vallásos kegyelet
47. monstrum, -i, szörnyeteg
prodigium, -i, n., minden természet ellenes dolog, szörnyszülött

id agere, ut, azon lenni, hogy
cupidissimus, a legszenvedélyesebb műbarát
insania, -ae, f., őrültség
immitto, 3, szabadjára enged
pro lepusculis, nyulacskák gyanánt, apró vadnak
lamentatio, -onis, f., jajveszékelés
muliercula, -ae, f., asszonyka, gyönge asszony

b) *Fordítás.*

46) Kérkedik már régóta Calidiusszal, meséli mindenkinek, hogy megvette a tárgyait. Vajjon L. Papiniustól, a kiváló férfiútól, ettől a gazdag és tekintélyes római lovagtól is megvetted a füstölőjét? aki vallomásképen mondta, hogy te, bár csak megtekintésre kérted el, dombormű díszítését leszakítva küldted azt neki visza; hogy megértsétek, hogy ebben az emberben műértés van (lakozik) ám, nem kapzsiság, a művészetet kívánta ő, nem az ezüstöt. És nem csak Papiniusszal szemben volt ilyen önmegtartóztató; megtartotta ezt az elvét az összes tömjén-füstölőkkel szemben, amelyek csak voltak Sziciliában. Pedig hihetetlen, hogy mily sok és mily szépek voltak. Azt hiszem, hogy akkor, mikor Szicilia hatalmának és gazdagságának virágkorát élte, élénk művészeti élet volt azon a szigeten; mert az ő praetorsága előtt nem volt egyetlen kissé gazdagabb ház, amely házban nem

lettek volna meg ezek, ha azonkívül semmi más ezüstnemü nem is volt, egy nagy áldozó tál az istenek alakocskáival és képeivel, egy áldozó csésze, amelyet az asszonyok használnak az áldozatokhoz, és egy tömjén-füstölő. Még pedig mindezek antik művű és a legnagyobb művészettel készített dolgok voltak, hogy azt lehet gyanítani, hogy valamikor a sziciliaiaknál hasonló arányban megvoltak a többi műtárgyak is, de, akiktől (bár tőlük) oly sokat elvett a sors, mégis megmaradtak náluk azok, amiket a vallásos kegyelet visszatartott. 47. Azt mondottam, bírák, hogy sok műtárgy volt majdnem minden sziciliainál; ugyanén állítom, hogy most egyetlen egy sincs. Hát mi ez? micsoda szörnyeteg ez, miféle szörnyszülöttet (hétfejű sárkányt) küldtünk mi a provinciába? Nemde úgy látszik nektek, hogy ő azon volt, hogy nem egy embernek a szenvedélyét, nem csak a saját szemeit, hanem az összes, legszenvedélyesebb műbarátoknak az őrültségét elégítse ki, amikor Rómába visszatért? Aki mihelyt valamely városba megérkezett, szabadjukra eresztette tüstént a cibyrata kopóit, akik felkutattak és kinyomoztak mindent. Ha valami nagy edényt vagy nagyobbfajta műtárgyat találtak, örvendve vitték hozzá; ha valami kisebb olyasfélét tudtak elvadászni, azokat bizonyára legalább nyulacskák gyanánt fogdos-

ták el, így az áldozó tálakat és csészéket, tömjén-füstölőket. Mit gondoltok, itt, ezen dolgoknál az asszonyoknak micsoda sírása, micsoda jajveszékelése szokott lenni (kitörni)? amik nektek talán kis dolgoknak látszanak, de nagy és keserű fájdalmat okoznak, különösen a gyönge asszonyoknak, mikor kezeikből ragadják ki azokat, amiket vallásos dolgokra (áldozatoknál) szoktak használni, amiket övéiktől kaptak (örököltek), amik mindig a családban voltak.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

46. Narrat omnibus után acc., c. inf.
cum insp. poposcisses, megeng. mond.
evulso emblemate, abl. abs.
ut intellegatis, célhat. mond. (irónikus)
artificii, argenti cupidum, gen. obiect.
hac abstinentia, abl. qualit.
quam multa fuerint, függő kérdés
florebat opibus et copiis, abl. limit.
paulo locupletior, abl. mensurae
qua (ut ea) in domo essent, következ. mond.
etiamsi nihil esset, irrealis eset.
nihil argenti, gen. part.
qua (ut ea) mulieres uterentur, célhat. mond., utor mellett abl. instr.
antiquo opere et summo artificio, abl. modi
quibus (cum iis) fortuna ademisset, megengedő ért., vonatk. mond.
47. ut... libidinem... expleret, következ. mond.
cum revertisset, előidejűség, cum narrat.
eius modi quidpiam, gen. qualit.

XXII. 48.—49.

a) *Szavak.*

48. Ostium, -i, n., a ház bejárata; ostiatim, házanként
expers, -rtis, nem részes vmben, ment vmtől
impunius, kevesebb veszedelemmel, nagyobb biztonsággal
49. hospitalis, -e, vendégszerető, vendéglátó
49. perfamiliaris, -e, bizalmas barát
argentum purum, síma, díszítés nélkül való ezüstnemű
ceterum, egyébként
festivum acroama, ünnepi művész
corollarium, -i, n., koszorúcska
improbitas, -tis, f., gonoszság, gaztett
rationem reddere, számot adni
indicium, -i, n., minta
prorsus, egyenesen, teljesen
interpres, -tis, közbenjáró
de loco superiore, praetori székéről

b) *Fordítás.*

48 Ne várjátok itt, hogy én mindezeket a vádakat előadjam házanként, hogy a tyndarisi Aeschylustól elvitt az egy áldozati tálat, a szintén tyndarisi Thrasótól egy csészét, az agrigentumi Nymphodorustól egy füstölőt. Amikor majd Sziciliából tanukat állítok ide, akit majd akar ő, válogassa ki, hogy kit kérdezzek én ki az áldozati tálakról, csészékről, füstölőkről; nem csak egyetlen város, de még egyetlen kissé gazdagabb

ház sem lesz mentes e jogtalanságtól. Aki midőn vendégségbe jött, ha valami cizellált tárgyat meglátott, a kezeit, óh bírák, nem tudta visszatartani. Itt van a tyndarisi Cn. Pompeius, aki ezelőtt Philo volt. Ő ebédet adott neki (tiszteletére) a tyndarisi vidéken levő villájában. Megtette, amit a sziciliaiak nem mertek megtenni; ő, mivel római polgár volt, azt hitte, hogy kevesebb veszedelemmel fogja azt megcselekedni; az asztalra tett egy áldozati tálat, amelyen kiváló dombormű-szobrocskák voltak. Az rögtön, amint meglátta, nem habozott a penateseknek és a vendéglátó isteneknek azt a remek darabját a vendéglátó asztalról (házigazdája asztaláról) elvinni, de mégis, amit az előbb mondottam az ő önmegtartóztatásáról, a domborműveket letépvén, a többi ezüstnemüt (az ezüsttárgy megmaradt részét) minden kapzsiság nélkül visszaadta. 49) Micsoda? A calactai Eupolemusnak, ennek az előkelő embernek, a Lucullusok bizalmas vendégbarátjának, aki most L. Lucullusszal (L. kiséretében) a hadseregnél van, nem ugyanezt cselekedte? Ott ebédelt nála; ő egyébként tiszta (domborművek nélküli) ezüstnemüt tett az asztalra, hogy ő maga tisztán (kifosztva) ne maradjon az ezüstjétől, de mégis két nem nagy, domborművel díszített serleget odatett. Ez mint valami ünnepi művész, hogy koszo-

rúcska nélkül ne távozzék a vendégségből, ugyanott a vendégek szemeláttára leszakíttatta a dombormű-díszítéseket.

Nem is törekszem én most az ő összes tetteit elősorolni, nincs is rá szükség és semmiképen nem is lehetséges; csak sokféle gazságából minden egyes fajtának mintáit és példáit (néhány találó példáját) hozom elétek. Mert nem is úgy viselte ő magát ezen dolgokban, mintha valamikor számot akárna adni, hanem teljességgel úgy, mintha vagy sohasem lenne majd vádlottá, vagy minél többet vitt el, annál kisebb veszedelemmel jön majd a törvényszék elé; mert ő mindezeket, amikről szólok, már nem titkon, nem barátai és közbenjárói útján cselekedte, hanem nyiltan, praetori székéből, katonai és polgári főhatalmánál fogva.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

48. Dum ego a. m. ut ego
istum abstulisse acc. c. inf. agam-tól függ
ille eligat, coniunct. adhort.
quem interrogem, függő kérd.
paulo locupl., abl. mens.
expers iniuriae, gen. obiect.
quicquam caelati, gen. quant.
sigillis avulsis, abl. abs.
49. Eupolemo Cal., dat. incomm.
ne purus relinqueretur, célhat. mond.,
hasonlóképen ne sine cor. discederet
convivis spectantibus, abl. abs.
minore periculo, abl. modi; eo, abl. mensurae

XXIII. 50.—52.

a) *Szavak.*

50. Honestus, 3, tekintélyes
copiosus, 3, bőséges, vagyonos
proagorus, -i, m., előadó, tanácselnök
iuratus dicit, eskü alatt vall
negotium, -i, n., megbízás
51. laboriosus, 3, munkaszerető, dolgos
ascensus, -us, m., feljárás
arduus, 3, meredek
negotium dat, megbíz, feladatává tesz
escendo, 3, kiszáll
graviter fert, nehezére esik, zokon vesz
provincia, -ae, f., tartomány, hatáskör; (itt) feladat, megbízás
nec, quid faceret, habebat, s nem volt mit tennie; s nem tudta, hogy mit tegyen
lectica, -ae, f., gyaloghintó
cubo, 1, fekszik, hever
52. concursus, -us, m., csődület
theca, -ae, f., boríték, tok
extorqueo, 2, -si, -rtum, kicsavar
effringo, 3, feltör
fores, -ium, f., ajtószárnyak
revello, 3, letép, leszakít
claustrum, -i, n., zár, lakat
tumultus, -us, m., zendülés
crusta, -ae, f., kissé kidomborodó díszítés
excutio, 3, -ssi, -ssum, kiüt, kezéből kicsavar
deliciae, -arum, f., gyönyörűség, kedvenc tárgyak

b) *Fordítás.*

50 Midőn Catinába jött, ebbe a gazdag, tekintélyes, vagyonos városba, magához hivatja Dionysiarchust, a tanácselnököt, azaz a legfőbb magistratust; nyiltan megparancsolja neki, hogy minden ezüstnemüt, ami bárkinél is van Catinában, kutattasson fel és szállítsa el őhozzá. Hát a centuripaei Phylarchust, származására, erényeire, vagyonára nézve elsőrangú embert nem hallottátok-e, hogy eskü alatt vallotta ugyanezt, hogy az (Verres) azt a megbízást adta neki és azt parancsolta, hogy Centuripaeben, egész Sziciliának a legeslegnagyobb és leggazdagabb városában, minden ezüstnemüt kutattasson össze és ő hozzá szállittasson? Agyriumból hasonlóképen az ő parancsára a corinthusi edényfélék Syracusaeba szállíttattak Apollodorus által, akit mint tanút kihallgattatok. 51 De az a legjobb, hogy midőn Haluntiumba jött ez a dolgos és szorgalmas praetor, ő maga nem akart a városba fölmenni, mert nehéz és meredek volt a följárás, magához hivatta a haluntiumi Archagathust, nem csak itthon, hanem egész Sziciliában elsősorban előkelő embert. Neki feladatává teszi, hogy ami cizellált ezüstnemű, vagy ami corinthusi edényféle is csak van Haluntiumban, mindazt tüstént vigyék le a városból a tenger

mellé. Kiszáll (és fölmegy) a városba Archagathus. Ez az előkelő ember, aki azt akarta, hogy övéi szeressék és becsüljék, zokon vette, hogy attól azt a megbízást kapta és nem tudta, hogy mit csináljon; kihirdeti, hogy mindenki hozza elő, amije van. Roppant nagy rémület támadt; maga a zsarnok ugyanis nem távozott el messzebbre (ott várt a város alatt); gyaloghintójában heverve várta a tenger mellett a város alatt Archagathust és az ezüstneműt. 62 Mit gondoltok, micsoda csődület támadt a városban, micsoda lárma, továbbá micsoda sírása az asszonyoknak? aki látná, azt mondaná, hogy a trójai faló vitetett be, elfoglaltatott a város. Kihordják tokjaik nélkül az edényeket, egyeseket úgy csavarnak ki az asszonyok kezeiből, sokaknak feltörik az ajtóit, letépik a lakatokat. Mert mit is gondoltok? Ha néha háboruban és zendülés alkalmával összeszedik is a magánemberektől a pajzsokat, mégis az emberek nem szívesen adják oda, bár érzik, hogy a közjóra adják. Hát ne gondoljátok, hogy valaki is a legnagyobb fájdalom nélkül adta elő házából az ő domborműves ezüstneműjét, hogy azt más elrabolja. Lehordanak mindent. Hívja a cibyrai testvérpárt, azok keveset nem helyeselnek (csak kevés az, ami azoknak nem tetszik); Amik megnyerték tetszésüket, azokról leszakították a kissé ki-

emelkedő, vagy erősen kidomborodó díszítéseiket. Igy a haluntiumiak megfosztatván értékes tárgyaiktól, a tiszta (díszítés nélküli) ezüsttel térnek haza.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

50. Dion. vocari iubet, a latinban iubeo és acc. c. inf., vagy curo és pass. part. fut. fejezi ki a magyar műveltető igét
genere, virtute, pecunia, abl. limit.
audistis mellett acc. c. inf. Phylarchum iuratum dicere, ettől ismét acc. c. inf. függ, istum.... dedisse atque imperasse
Centuripinis conquireret, dat. incomm., Centuripis helyett
istius imperio, abl. causae
51. difficili ascensu atque arduo, abl. qual.
quidquid argenti aut Corinthiorum, gen. part.
qui (cum is) amari et diligi vellet, okhat. ért. vonatk. mond.: a suis, abl. auct.
quid faceret, függő kérdés
quid sibi imperatum esset, függő kérd.
52. efferri, extorqueri, effringi, revelli, inf. hist. a stílus élénkségéért
ne quem putetis protulisse, a. m. nolite putare aliquem protulisse
quod (ut id) alter eriperet, célhat. mond.
iis detrahebantur, dat. incomm.
excussis deliciis, abl. abs.

XXIV. 53.—XXV. 57.

a) *Szavak.*

53. Everriculum, -i, n., seprő, háló
avertere de publico, elhúzni a közvagyonból, az állami pénzből
quam obscurissime, a lehető legnagyobb titokban
detrahere de aliquo, kisebbíteni vkt
odor, -oris, m., szag, szimat
leviter pressum vestigium, alig észrevehető, gyönge nyom
persequor, 3, üldöz
lutum, -i, n., sár
voluto, 1, hömpölyget
praetereo, 4, mellette elmegy, átutazik
praestigiae, -aur m, f., szemfényvesztés
per potestatem, hivatalosan
uno imperio, pusztán főhatalmával
compilo, 1, kirabol, kifoszt
dicis causa, látszat kedvéért, formaságból
repeto, 3, visszakövetel, per útján behajt
dissuadeo, 2, lebeszél vkről
54. coacervo, 1, rakásra halmoz
officina, -ae, f., műhely
caelator, -oris, m., domború-készítő
vascularius, -i, m., edény-gyártó
continuus, 3, egyfolytában levő
scite, hozzáértően
illigo, 1, hozzáköt, ráerősít
apte, ügyesen
includo, 3, bezár, belefoglal
pullus, 3, sötétszínű, fekete: tunica pulla, munkás-zubbony
pallium, -i, n., (görögös) köpeny
55. in sermone, szóbeszéd közben
conventus, -us, m., a provinciában letelepült

római polgárok testülete
56. aliquam multi, elég sokan
anulus, -i, m., gyűrű
fractus et comminutus est, darabokra törött
appendo, 3, megmér, eléje mér
diligens, -ntis, lelkiismeretes, fontoskodó
reprehendo, 3, gáncsol
concedo, 3, megenged, elnéz
lex de pecuniis repetundis, a kártérítésről szóló törvény
57. ridiculus, 3, nevetséges
frugi, hasznos, derék, jellemes
interest, különbség van köztük
laboro, 1, gondol, törődik vlmvel
comprobo, 1, beigazol

b) *Fordítás.*

53. Volt-e valaha, óh bírák, ilyenféle háló (fosztogató) bármely provinciában? Elhúzni valamit a közvagyonból hatósági személy útján, szoktak (megesik néha) a lehető legnagyobb titokban; amikor magánembertől visznek is el néha valamit, titokban viszik el és azokat mégis elitélték. És ha keresitek, — hogy magamat én kisebbítsem, — szerintem azok voltak az igazi vádlók, akik az ilyenféle embereknek a gazságait már szimatból, vagy valami alig észrevehető nyomon is üldözték. Mert mi ugyan mit csinálunk Veresszel, akit egész testének nyomaival a sárban fetrengve találunk? Nagy dolog is az ellen mondani valamit, aki átutaztában, egy kis időre letétetvén gyaloghintó-

ját, nem szemfényvesztéssel, hanem nyiltan, hivatalosan és pusztán főhatalmával házanként kifosztotta az egész várost. És mégis, hogy azt mondhassa, hogy megvette (azokat a tárgyakat), megparancsolja Archagathusnak, hogy azoknak, akiké volt az ezüstnemű, adjon néhány garast a látszat kedvéért. Csak keveset talált Archagathus olyant, akik azt el akarták fogadni, azoknak adott. De ő még azt a pénzt sem térítette vissza Archagathusnak. Rómában per útján akarta azt behajtani Archagathus; Cn. Lentulus Marcellinus lebeszélte róla, amint hallottátok, hogy ő vallotta. Olvasd csak fel (t. i. azt az iratcsomót, amelynek címe:) Archagathus és Lentulus tanuvallomását.

54. És nehogy esetleg azt gondoljátok, hogy ez az ember ok nélkül akart rakásra halmozni ily nagy tömegű domborművet, hát lássátok, mennyire becsült ő titeket, mennyire becsülte a római népnek róla alkotott véleményét (jó hírnevét), mennyire a törvényeket és törvényszékeket, mennyire a tanukat, a sziciliaiakat és nagykereskedőket. Miután oly nagy mennyiségü domborművet gyűjtött össze, hogy egyetlen egyet sem hagyott meg senkinek sem, Syracusaeben a királyi palotában egy igen nagy műhelyt rendezett be. Nyiltan összehivatja az összes művészeket, domborműveseket és

edénygyártókat, s neki magának is volt több ilyen embere. Azokat, azt a nagy számú embert, egybezárja. Nyolc hónapon át egyfolytában nem hiányzott azoknak a munka (bőven volt munkájuk), amikor is semmi más edényféle nem készült, csak aranyból való. Akkor azokat, amiket ő letépett az áldozó tálakról, csészékről és füstölőkről, oly hozzáértően erősittette rá az arany serlegekre, oly ügyesen foglaltatta bele a csónak alakú arany ivóedényekbe, hogy azt mondhatná az ember, egyenesen arra a célra termettek; maga pedig az a praetor, aki azt mondja, hogy az ő ébersége folytán volt béke Sziciliában, a napnak nagy részén át ebben a műhelyben szokott üldögélni munkászubbonyban és köpenyben.

XXV 55. Ezeket én, óh bírák, nem merném felhozni, ha nem félnék attól, hogy esetleg azt mondjátok, hogy szóbeszéd közben többet hallottatok ti róla másoktól, mint tőlem itt a törvényszéken. Mert ki az, aki erről a műhelyről, az arany edényekről, az ő görög köpenyéről nem hallott? Akit akarsz, nevezz meg egy derék embert a syracusaei testületből; ide fogom vezettetni; senki sem lesz, aki nem azt mondaná, hogy ő hallotta vagy látta ezt. 56. Micsoda idők, micsoda erkölcsök! Nem fogok hivatkozni semmiféle nagyon régi dologra. Vannak közületek elég sokan, akik ismerték L. Pisót, ennek a L.

Pisónak, aki praetor volt, az atyját. Annak, amikor praetor volt Hispaniában, amely provinciában aztán megölték, nem tudom mi módon, miközben fegyverforgatásban gyakorolja magát, darabokra törött az arany-gyűrűje, amely nála (az ujján) volt. Mivel meg akarta csináltatni a gyűrűt, az arany-művest a forumra hivatta Cordubában a praetori széke elé és nyilvánosan leméri neki az aranyat; azzal az emberrel a forumon állíttatja fel munkaasztalát és csinál-tatja meg a gyűrűt mindenkinek a jelenlé-tében. Talán azt mondja majd valaki, hogy túlságosan fontoskodó volt ez (a praetor); hát eddig (ennyiben) még gáncsolhatja, ha valaki akarja, tovább semmiben. Pedig még ezt is el kellett neki nézni; mert hiszen a fia volt annak a L. Pisónak, aki elsőnek java-solta a kártérítésről szóló törvényt. 57. Ne-vetséges dolog, hogy én most Verresről (a vad-„disznó"-ról) beszéljek, amikor Piso Frugiról (a „derék" Pisóról) szóltam; mind-azonáltal lássátok, hogy mekkora különb-ség van köztük. Ez a Verres, amikor jó né-hány díszasztalnyi aranyedényt csinálta-tott, nem törődött azzal, hogy mit hall (mit mondanak róla) nem csak Sziciliában, ha-nem Rómában is a törvényszéken; az a Piso egy fél uncia (másfél deka) aranynál azt akarta, hogy egész Hispania tudja, miből készül a gyűrű a praetor számára. Amint ez

itt a („Disznó") nevét, úgy az a Frugi („Derék") utónevét kétségtelenül beigazolta.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

53. Huiusce modi everr., gen. qualit
odore aut aliquo leviter presso vestigio, abl. causae
lectica deposita, abl. abs.
ut posset dicere, célhat. mond., utána acc. c inf. se emisse
quorum arg. fuerat, gen. posses.
aliquid nummulorum, gen. part.
54. vim emblematum, gen. quant.
quanti fecerit, függő kérd., gen. pretii
ut ne unum quidem reliquisset, következm. mondatban szokatlan a praet. perf.
multitudinem emblematum, hominum, gen. quant.
sua vigilantia, abl. causae
cum tunica pulla et pallio, abl. modi
55. non auderem, ni vererer, irreális eset
vererer után ne, a magyarban hogy
quis enim est után a latinban követk. m.
nemo erit, tagadó főmondat után quin a. m. qui non
56. qui cognorint (cognoverint), következm. m.
armis exercetur, abl. instr.
omnibus praesentibus, abl. abs.
57. cum de P. Fr. dixerim, cum advers.
quantum intersit, függő kérdés
aliquot abacorum, gen. quant.
quod audiret, függő kérdő mond.
auri semuncia, gen. quant.
voluit mellett acc. c. inf. totam Hispaniam scire, ez után függő kérd. unde anulus fieret

XXVI. 57.—XXVII. 63.

a) *Szavak.*

57. Memoria consequor, 3, emlékezetben tart
oratione complector, 3, beszédében felölel
commoneo, 2, emlékeztet vlmre, eszébe juttat vlmt
totum effluit, egészen kimegy az eszéből
gemma, -ae, f., vésett drágakő
58. interpres, -tis, m., tolmács
signum, -i, n., (itt) pecsét
cretula, -ae, f., krétaféle fehér agyag, melyet a görögök pecsételésre használtak viasz helyett
animum adverto, 3, észrevesz, meglát
primo quoque tempore, minél előbb
conclave, -is, n., ebédlő terem, szoba,
lectus, -i, m., kerevet, pamlag az ebédlő-asztal mellett (minden asztalnál három)
optime stratus, 3, dúsan leterített, pompásan kipárnázott
ornamenta convivii, a lakomához való készletek, felszerelés
textrinum, -i, n., takácsműhely
59. tela, -ae, f., szövőszék
stragula vestis, takaró, szőnyeg
conchylium, -i, n., biborcsiga, -nedve
deficit me aliquid, elhagy engem vlmi, kifogyok vlmből
non libet, nincs kedvem
criminor, 1, szemére vet, rovására ír
opera, -ae, f., munka, plur. munkások
60 lectus aeratus, ércveretű ágy
candelabrum, -i, n., álló mécstartó, magas állólámpa
certiorem facere, értesíteni, figyelmeztetni
nefarius, 3, kegyetlen, gonosz; fn. gaztett
XXVII abalieno, 1, elidegenít

dicio, -onis, f., hatalom, fennhatóság
61. reges, -um, m., királyfiak, királyi sarjak
controversia, -ae, f., jogos ellenvetés
exludo, 3, kizár, akadályoz
hereditas, -tis, f., örökség
praeclara, -orum, pompás dolgok, drágaságok
suspicor, 1, gyanít
62. usus domesticus, házi szükségletek
ample magnificeque, nagy fénnyel és pompával
triclinium, -i, n., ebédlő
copiose ornatus, bőven ellátott
honorifice acceptus, megtisztelő fogadtatásban részesült
distinctus, 3, ékesített
vas vinarium, borhoz való edény
trulla, -ae, f., hosszúnyelű bormerítő kanál
manubrium, -i. n., fogantyú, nyél
idoneus testis, szavahihető tanu,
gravis testis, megbízható, hiteles tanu
63. ipsa res declarat, a tény bizonyítja
diligentius considerare, behatóbban megvizsgálni
mittit rogatum, elkéreti

b) *Fordítás.*

XXVI. 57. Semmiképen nem vagyok képes az ő összes tetteit akár emlékezetemben tartani, akár beszédemben felölelni; csak magukat az egyes fajtákat kívánom röviden érinteni, amint itt most Pisónak a gyűrűje emlékeztetett valamire, ami egészen kiment az eszemből. Mit gondoltok, mily sok tisztességes embernek rabolta el

ő az ujjáról a gyűrűt? Sohasem habozott (ezt megtenni), valahányszor valakinek a vésett drágakövében vagy gyűrűjében gyönyörűségét találta. Egy hihetetlen dolgát fogom elmondani, de oly világosat (közismertet), hogy nem gondolom, hogy ő maga is tagadni akarná. 58. Midőn Valentiusnak, az ő tolmácsának, levele érkezett Agrigentumból, véletlenül meglátta ő a fehér agyagon levő pecsétjét. Megtetszett neki; kérdezte, hogy honnan van (jött) a levél; azt felelte (Valentius, hogy) Agrigentumból. Ő, akikhez szokott, levelet küldött oda, hogy azt a pecsétgyűrűt minél előbb küldjék hozzá. Így az ő levele folytán egy családapának, L. Titiusnak, a római polgárnak, lehúzták az ujjáról a gyűrűjét.

Az a másik szenvedélye pedig egyenesen hihetetlen. Mert bár minden egyes ebédlőterembe, amelyek nem csak Rómában, hanem az összes villáiban is voltak neki, akár 30—30 pompásan leterített (kipárnázott) pamlagot keresett (akart) volna is a lakomához való egyéb kellékekkel (felszerelésel) együtt, még akkor is úgy látszana, hogy túlságosan sokat szerez össze: (hiszen) egyetlen gazdag ház sem volt Sziciliában, ahol ő takácsműhelyt nem rendezett volna be. 59. Van egy segestai dúsgazdag és előkelő asszony, név szerint Lamia; ez szövőszékekkel teli levő házában három éven át

csak neki csinált szőnyegeket (pamlagtakarókat), és pedig semmi mást (kizárólag) csak biborcsiga nedvével festetteket, ugyanígy Attalus, a pénzes (gazdag) ember, Netumban, Lyso Lilybaeumban, Critolaus Aetnában, Syracusaeben Aeschrio, Ceomenes, Theomnastus, Helorusban Archonidas — (de) gyorsabban (hamarább) kifogynék az időből, mint a nevekből. „Ő maga adta a bibort, csak a munkát adták a barátai". Elhiszem; mert nincs már kedvem mindent a rovására írni: mintha bizony nem lenne nekem elég a vádra az, hogy oly sok volt neki, amit adjon (oly sok adni valója volt), hogy oly sokat akart elszállíttatni, végül épen ez, amit ő is megenged (elismer), hogy barátainak a munkásait használta fel az efajta dolgokban. 60. Már pedig mit gondoltok, kivüle vajjon kinek készültek Syracusaeben ércveretű ágyak és érc állólámpák három éven át? „Vette őket". Elhiszem; de csak figyelmeztetlek benneteket, óh bírák, hogy mit csinált ő mint praetor a provinciában, nehogy valakinek talán úgy tűnjék fel, hogy nagyon hanyag volt és, bár hatalma volt hozzá, nem szerelte fel és látta el magát eléggé (nem rendezkedett be teljesen).

XXVII. Áttérek most már nem valamely lopásra, nem a kapzsiságára, nem a szenvedélyére, hanem egy olyasféle gaztettére,

amelyben, úgy látszik nekem, összes gazságai egybefoglaltatnak és benne vannak, amelyben sérelem esett a halhatatlan isteneken, csökkent (csorbát szenvedett) a római nép nevének jó híre és tekintélye, a vendégjog kifosztatott és elárultatott, elidegenedtek tőlünk az ő bűne miatt az összes, legbarátságosabb királyok és azok a nemzetek, amelyek az ő uralmuk és fennhatóságuk alatt vannak. 61. Tudjátok ugyanis, hogy Syria királyi sarjai, Antiochus királynak a gyermekei, nemrégiben Rómában voltak; akik nem Syria uralma miatt jöttek, mert azt ellenvetés nélkül elnyerték, amint atyjuktól és őseiktől kapták, hanem, mert úgy vélték, hogy Aegyptus uralma őket és anyjukat, Selenét illeti. Ők, miután az államnak kedvezőtlen körülményeitől akadályozva nem tudták kivinni azt, amit akartak, visszautaztak Syriába, ősi királyságukba. Közülük az egyik, akit Antiochusnak hívnak, Szicilián át akarta útját venni, s így az ő praetorsága alatt Syracusaebe jött. Itt Verres azt gondolta, hogy kész örökség jött a számára, mert az ő országába és kezébe jött az, akiről hallotta is, hogy sok pompás dolog van nála, meg gyanította is. 62. Ajándékokat küld annak az embernek elég bőségesen, ezeket a házi szükségletekre valókat: olajat, bort, amennyit jónak látott, buzát is annyit, hogy elég

legyen, mind a saját tizedéből (járandóságából). Azután magát a királyfit meghívta ebédre. Nagy fénnyel és pompával felékesíti az ebédlőjét; kirakja azokat, amikben bővelkedett, igen sok és nagyon szép ezüst edényt; mert ezeket az (említett) arany edényeket akkor még nem csináltatta; gondoskodik róla, hogy mindén dologgal fel legyen szerelve és elkészüljön a lakoma (hogy minden tekintetben kifogástalanul kiállított pompás lakoma legyen). Mit szaporítsam a szót? a királyfi úgy távozott el tőle, hogy azt gondolta, hogy az (V.) bőven el van látva (dúslakodik mindenben) és ő megtisztelő fogadtatásban részesült. Aztán ő mgaa hívja meg a praetort ebédre; kirakatja összes drágaságait, sok ezüstnemüt, nem kevés aranyserleget is, amelyek, amint az királyi és főképen Syriában bevett szokás, pompás drágakövekkel voltak díszítve. Volt közöttük egy boroscsésze is, egyetlen igen nagy drágakőből kivájt, arany nyelű bormerítő kanál, amelyről, azt hiszem, eléggé szavahihető, eléggé megbízható tanu gyanánt hallottátok szólani Q. Minuciust. 63. Az (V.) minden egyes edényt a kezébe vett, dicsérte, csodálta. A királyfi örült, hogy a római nép praetorának elég kellemes és kedves volt az a lakoma. Amint innen eltávozott, semmi máson nem gondolkozott ő (folyton azon törte a fejét) — amit a tény

bebizonyított, — csak hogy miképen bocsássa el a királyfit a provinciából kifosztva és kirabolva (hogyan tudná mindenéből kiforgatva útjára ereszteni a provinciából). Elkéreti tőle azokat az edényeket, amelyeket legszebbeknek látott nála; azt mondja, hogy meg akarja mutatni őket a saját dombor műveseinek. A királyfi, aki nem ismerte őt, minden gyanu nélkül a legszívesebben odaadta. Elkéreti a drágakőből való trullát (bormerítő kanalat) is azzal, hogy ő szeretné azt behatóbban megvizsgálni. Azt is elküldi neki.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

57. Memoria, oratione, abl. instr.
aut gemma aut anulo, abl. rei eff.
ut non arbitrer, következm. mond., ettől függ acc. c. inf. ipsum negaturum (esse)
58 casu, abl. modi
unde esset epistula, függő kérdés
ut is anulus adferretur, célhat. mond.
primo quoque tempore, abl. temp.
litteris istius, abl. causae
ut in sing. concl. quaereret, megeng. mond.
ubi (ut ibi) textr. instituerit, következm. m.
59. nomine, abl. limit
stragulam vestem, az egyes szám gyüjtőért.
conchylio, abl. instr.
operis, (plur.) abl. instr. utor mellett
60. quid iste praetor egerit, függő kérdés
ne cui (alicui) videatur, célhat. mond., a többivel együtt irónikus értelmü
cum potestatem habuerit, megeng. mond.

scelere istius, abl. causae
61. temporibus exclusi, abl. rei eff.
eorum alter, gen. part.
isto praetore, abl. abs., a. m. cum iste praetor erat
62. olei, vini, tritici, genit. partit.
gemmis clarissimis, abl. instr.
manubrio aureo, abl. qualit.
63. sumere, laudare, mirari, gaudere, inf. hist.
quem ad modum dimitteret, függő kérd.
rogatum, mozgást jelentő ige mellett a célhat. kifejezésére supin. acc.
qui (cum is) nosset (novisset), okhat. ért. vonatk. mond.
velle se, acc. c. inf. az odaértendő ait-tól függ

XXVIII. 64.—65.

a) *Szavak.*

64 Attendo, 3, figyel
pervagor, 1, elterjed a híre
candelabrum e gemmis, drágakövekkel kirakott lámpatartó
offendo, 3, vlmilyen állapotban talál
vulgo ostendere ac proferre, nyilvánosan mutogatni és kiállítani
cella, -ae, f., a templom belseje, szentélye
dedico, 1, felszentel
pervenit res ad aures, fülébe jut a dolog
praecipere oculis, látásában gyönyörködni
videndi potestatem facere, megmutatni
65. involucrum, -i, n., takaró, burok
splendor, -oris, m., fény, dísz, ragyogás
opus, -eris, n., művészi munka
copia, -ae, f., anyag
ad hominum apparatum, emberek használatára

ad templi ornatum, templom díszítésére
considero, 1, néz, szemlél, vizgál
etiam atque etiam, ujra meg ujra
satiatus, 3, eltelt, betelt vmvel

b) *Fordítás.*

64. Figyeljetek most, óh bírák, a többire (a dolog folytatására), amelyről már ti is hallottatok, a római nép is nem most először fog róla hallani, és az idegen nemzeteknél is a legtávolabbi földekig (a világ végeig) el van terjedve a híre. Ezek a királyfiak, akikről beszélek, minthogy egy csodálatos művű, pompás drágakövekkel kirakott lámpatartót hoztak magukkal Rómába, hogy a Capitoliumon helyezzék el, mivel a templomot még befejezetlenül találták, és sem nem tudták elhelyezni, sem pedig nyilvánosan mutogatni és kiállítani nem akarták, részint hogy annál nagyszerűbbnek lássék, amidőn a maga idejében a legjobb és leghatalmasabb Juppiter szentélyében elhelyezik, részint hogy annál ragyogóbb legyen, amikor annak a szépsége frissen és egész teljességében kerül az emberek szemei elé, elhatározták, hogy visszaviszik azt magukkal Syriába, hogy amikor meghallják, hogy Juppiter optimus maximus szobra fölszenteltetett, követeket küldjenek, akik a többi dolgokkal együtt azt a kiváló és szép ajándékot is elhozzák a Capitoliumra. Nem tu-

dom mi módon, fülébe jutott a dolog Verresnek; mert a királyfi titokban akarta ezt tartani, nem mintha félt volna valamitől vagy gyanakodott volna, hanem hogy sokan már előbb ne gyönyörködjenek a látásában, mint a római nép. Az (V.) kéri a királyfitól és sok szóval unszolja őt, hogy küldje el azt őhozzá; azt mondja, hogy szeretné megnézni és másnak nem fogja megmutatni. 65. Antiochus, aki gyermekded, de egyuttal királyi lelkületü volt, semmit sem gyanított az ő gonoszságáról; megparancsolja embereinek, hogy azt (a lámpatartót) becsomagolva a lehető legnagyobb titokban vigyék el a praetoriumba. Ahova miután elvitték és lefejtvén róla a takarót fölállították, az elkezdte hangosan dicsérni, hogy ez méltó dolog Syria királyságához, méltó egy királyi ajándékhoz (igazán királyi ajándék), méltó a Capitoliumhoz. Ugyanis olyan ragyogása volt, amilyennek kellett lennie a pompás és gyönyörű drágakövektől, a művészi munkáknak olyan változatossága volt rajta, hogy a művészet versenyezni látszott az anyaggal, oly nagy volt, hogy belátható volt, hogy az nem emberi szükségletre, hanem a legfenségesebb templomnak a díszítésére készült. Midőn úgy látszott, hogy már eleget nézte, hozzákezdenek, hogy visszavigyék. Ő azt mondja, hogy ujra meg ujra nézni akarja; semmiképen

sincs még betelve vele; megparancsolja azoknak az embereknek, hogy csak menjenek el és a lámpatartót hagyják ott. Igy azok üres kézzel térnek akkor vissza Antiochushoz.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

64. Opere mirabili perf., abl. modi
suo tempore, abl. temp.
statuerunt reportare, puszta inf. áll a statuo után, ha a fő- és mellékmondat alanya ugyanaz; ha az alanyok különbözők, akkor ut és coni.
qui (ut ii) donum adferrent, célhat. ért. vonatk. mondat
praeciperent oculis, abl. instr.
pluribus verbis, abl. modi
65. qui (cum is) animo esset, okhat. ért. vonatk. mondat
animo et puerili et regio, abl. qualit.
involucris reiectis, abl. abs.
eo splendore, ea varietate, ea magnitudine, abl. qualit.
inanes, attr. praed.

XXIX. 66.– XXXII. 71.

a) *Szavak.*

66. Si videatur ut reddat, legyen szives visszaadni
mirus, 3, csodálatos, különös, furcsa
appello, 1, megszólít
insignis, -e, kiváló, rendkívüli
religio Iovis, I. iránt való tisztelet, kötelezettség

hominum existimatio, közvélemény
acerrime, durván veszedelmesen
comperio, 4, megtud
pirata, -ae, m., kalóz
67. maximo conventu, nagy gyülekezet előtt
in crimine obscuro versari, kevésbbé világos, kétes váddal állani elő
adfingo, 3, -nxi, -ctum, hozzákölt
suspicio, -onis, f., gyanú
contestor, 1, tanuul hív
non laboro, 1, nem bánja, ügyet sem vet rá
miserum est et indignum, keserves és méltatlan dolog
mente et cogitatione sua, szándéka és terve szerint
XXX latera, -um, n., erős mell, jó tüdő
sustineo, 2, fenntart, kibír
querimonia, -ae, f., elpanaszolás, megható előadás
comitatus, -us, m., kiséret
opulens, -ntis, gazdag
praeceps (-cipitis), rövidesen, kurtán-furcsán
exturbo, 1, kizavar
68. acerbitas, -tis, f., keserűség
iniuria, -ae, f., gaztett, galádság
percrebresco, 3, -ui, elterjed a hire
approbo, 1, helyesel, ellene nem tiltakozik
interverto, 3, elsikkaszt
in animo habet, szándékozik
studium, -i, n., buzgóság, törekvés
graviter ferre, zokon venni, felháborodni
impendo, 3, költ, fordít vmre
XXX 69. severitas, -tis, f., komolyság, szigorúság
vis, hevesség, szenvedélyesség
operam sumere, fáradságot venni vmre
flamma, -ae, f., láng, tűz, leégés
divinitus, isteni rendelésből
70. deversor, 1, megszáll vhol

persequor, 3, üldöz
peto, 3, követel
ago, 3, bűnvádi feljelentést tesz, pert indít
actor, -oris, m., panaszos, üldöző
71. indignus, 3, méltatlan, felháborító
collucere atque illustrari, fényeskedni és ragyogni
stuprum, -i, n., paráznaság
flagitium, -i, n., bűn
flagro, 1, ég, lángol
hereditarius, 3, örökül hagyott
scelere obstringi, bűnbe keveredni

b) *Fordítás.*

66. A királyfi először semmitől sem tartott, semmit sem gyanakodott; eltelik egy nap, a másik nap, több nap; nem hozzák vissza (a lámpatartóját). Akkor érte küld, hogy legyen szíves, adja vissza. Ez a Verres megparancsolja, hogy később jöjjenek vissza hozzá (jöjjenek máskor). Különösnek látszott neki (a királyfinak) a dolog; elküld ismét; nem adja vissza. Ő maga szólítja meg azt az embert, kéri, hogy adja vissza. Ismerjétek meg most ennek az embernek az arculatát (ennek a Verresnek arcátlanságát) és rendkívüli szemtelenségét. Amiről tudta, amit magától a királyfitól is hallott, hogy a Capitoliumon kell majd elhelyezni, amiről látta, hogy a legjobb és leghatalmasabb Juppiter tiszteletére, a római nép számára őrizgetik, azt kérte, hogy ajánd-

dékozza neki és a leghevesebben kezdte erre unszolni. Mikor látja, hogy az semmivel jobban meg nem indul a fenyegetésektől, mint a kérésektől, egyszerre megparancsolja, hogy az az ember (a királyfi) még az éjszaka előtt távozzék el a provinciából; azt mondja, hogy tudomására jutott, hogy annak a királyságából kalózok készülnek Sziciliába jönni. 67. A királyfi nagy gyülekezet előtt a syracusaei forumon — nehogy valaki esetleg azt gondolja, hogy én kétes váddal állok elő és pusztán az emberek gyanuja alapján hozzáköltök valamit — a syracusaei forumon, mondom, sirva s az isteneket és embereket híva tanubizonyságul kezdte hangoztatni (elpanaszolni), hogy drágakövekkel kirakott lámpatartóját, melyet a Capitoliumra szándékozott küldeni, amelyről azt akarta, hogy a leghíresebb templomban a római nép előtt az ő szövetségének és barátságának az emléke legyen, azt tőle C. Verres elrabolta; a többi aranyból és drágakövekből való remekműveit, amelyek mint sajátjai (bár az övéi) ott vannak annál, ő nem is bánja, de hogy ezt elrabolja tőle, az keserves és méltatlan dolog. Azt, ámbár sajátmagának és testvérének szándéka és terve szerint már előbb is arra volt szentelve, mégis most a római polgároknak ebben a gyülekezetében Juppiter optimus maximusnak adja, ajándékozza,

ajánlja és szenteli, és magát Juppitert hívja az ő akaratának és vallásos tiszteletének (jámbor szándékának) tanujául.

XXX. Mely szó, micsoda jó tüdő, mely erő birhatja ki ennek az egyetlen vádnak az elpanaszolását? Antiochus, a királyi sarj, aki körülbelül két éve királyi kisérettel és dísszel Rómában volt mindnyájunknak a szemei előtt, bár ő barátja és szövetségese a római népnek, igen jó barátunk volt az atyja, a nagyatyja, az ősei, ezek az ősrégi és igen híres királyok, dúsgazdag és igen nagy királyság ura, kurtán-furcsán kizavartatott a római nép provinciájából. 68. Mit gondoltál, hogy miképen fogadják majd ezt az idegen nemzetek, hogyan fog majd ennek a te tettednek a híre eljutni másoknak a királyságaiba és a legtávolabbi vidékekre, amikor hallják, hogy a római nép praetora a provinciájában megsért egy királyfit, kifosztja a vendégét, kikergeti a római nép szövetségesét és barátját? Tudjátok meg, itélő bírák, hogy a ti nevetek és a római népnek neve gyűlölet és keserűség tárgya lesz az idegen nemzeteknél, ha ennek ez az ily nagy galádsága büntetlenül kerül ki innen (el nem veszi büntetését itt a törvényszék előtt). Mindnyájan úgy fognak vélekedni, különösen ha ez a hír a mi embereinknek mohó kapzsiságáról elterjed, hogy nem egyedül ennek a gaztette ez, ha-

nem azoké is, akik jóváhagyták (el nem ítélték). Sok király, sok szabad város, sok gazdag és tehetős magánember szándékozik bizonyára a Capitoliumot úgy felékesíteni, amint a templomnak méltósága és uralmunknak a neve megkívánja; akik ha megtudják, hogy zokon vettétek (büntetéssel sújtottátok), amiért ez a királyi ajándék elsikkasztatott, úgy fognak vélekedni, hogy nektek és a római népnek kedves lesz az ő buzgó előzékenységük és ajándékaik; ha pedig meghallják, hogy ti semmibe sem vettétek ezt egy oly kiváló királyfival szemben, amikor oly pompás dologról volt szó, oly durva volt a sérelem, akkor nem lesznek olyan esztelenek, hogy munkát, gondot, pénzt fordítsanak olyan dolgokra, amelyekről nem hiszik, hogy nektek kedvesek lesznek.

XXXI. 69. Ezen a helyen tehozzád szólok, Q. Catulus; ugyanis a te leghíresebb és legszebb emlékedről beszélek. Nem csak a bírónak a szigorúságát, hanem szinte az ellenfélnek és a vádlónak a szenvedélyességét kell magadra venned ebben a vádpontban. Ugyanis a senátusnak és a római népnek jótéteménye (kitüntetése) folytán azzal a templommal a te tiszteleted, azzal a templommal együtt a te nevednek örök emléke szenteltetik föl; neked kell ezt a gondot magadra venned, ezt a fáradságot vállalnod,

hogy a Capitolium, amiképen nagyszerűbben állíttatott helyre, úgy bőségesebben is legyen diszítve, mint ahogyan volt, hogy úgy lássék, hogy az a tűzvész isteni rendelésből származott, nem azért, hogy elpusztítsa Juppiter optimus maximus templomát, hanem hogy pompásabbat és nagyszerűbbet követeljen. 70. Hallottad, hogy Q. Minucius mondotta (vallotta), hogy Antiochus királyfi Syracusaeben az ő házában szállott meg; ő tudja, hogy azt a lámpatartót elvitték ehhez a Verreshez, tudja, hogy nem adták vissza; hallottál és hallani fogsz a syracusaei testületből való embereket, akik úgy mondják, hogy az ő fülük hallatára ajánlotta és szentelte azt Antiochus királyfi Juppiter optimus maximus tiszteletére. Ha nem lennél bíró, és ezt a dolgot jelentenék neked, kiváltképen neked kellene ezt üldözni, visszakövetelni, a bűnvádi feljelentést megtenni. Amiért is nem kétlem, hogy milyen lélekkel kell ezen vád bírójának lenned, aki más bíró előtt kényetelen lennél sokkal keményebb üldöző és vádoló lenni, mint én vagyok.

XXXII. 71. Nektek pedig, óh bírák, mi látszhatik ennél méltatlanabb (felháborítóbb) vagy tűrhetetlenebb dolognak? Verres fogja-e a házában birni Juppiternek drágakövekből és aranyból készült lámpatartóját? amelynek csillogásától Juppiter opti-

mus maximus templomának kellett volna fényeskednie és ragyognia, azt őnála állítsák-e fel olyan lakomáknál, amelyek az ő házi paráznaságaitól és bűneitől égnek (amelyeken kicsapongó és gyalázatos szenvedélyek fognak fellángolni)? Mit gondoltak, mi lesz valaha szent, vagy mi volt kegyeletes dolog ez előtt, aki nem érzi, hogy most ily nagy bűnbe keveredett, aki idejön a törvényszékre, ahol még nem is könyöröghet Juppiter optimus maximushoz és nem kérhet tőle segítséget mindnyájunknak a szokása szerint? akitől a halhatatlan istenek is a tulajdonukat követelik vissza abban a törvénykezési eljárásban, amely az emberek számára rendeltetett a javaik visszakövetelésére. Csodálkozunk hát, hogy Athénben Minervát, Delosban Apollót, Junót Samosban, Pergában Dianát, azonkivül egész Ázsiában és Görögországban még sok istent megsértett (kirabolt) ő, aki a Capitoliumtól nem tudta a kezét visszatartani? Amit magánemberek a saját pénzükből feldiszítenek és szándékoznak fölékesíteni, hogy azt a királyfiak fölékesítsék, Verres nem engedte meg.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

66. Metuere, suspicari, referri, inf. hist.
si videatur, udvarias kifejezés, mint a franciában s'il vous plait
quod sciret, quod videret, megengedő értelmű vonatk. mond.
religione, existimatione imped., abl. rei eff.
nihilo magis, abl. mensurae
minis, precibus, abl. rei eff.
ait után acc. c. inf. se comperisse, ettől ismét acc. c. inf. függ, piratas esse venturos
67. maximo conventu, abl. abs. (sum partic. hiányzik)
suspicione, abl. causae
missurus eset, szándékot fejez ki
clamare coepit után a fejezet végéig oratio obliqua
mente et cogitatione sua, abl. modi
tum se dare, az or. recta-ban nunc ego do
comitatu regio atque ornatu, abl. modi
cum amicus et socius esset, megeng. mond.
amicissimo patre etc., abl. abs. megengedő értelemmel: hasonlóképen opulentissima et max. regno
provincia exturb., abl. separ.
68. odio atque acerbitati, dat. fin.
interverso hoc regali dono abl. abs.
re eximia, iniuria acerba, vehetők abl. abs.-nak, vagy mindegyik elé odaérthető az in praepos.
69. illo templo, abl. instr.
beneficio, abl. causae
non quae (ut ea) deleret, célhat. mond.
70. sese audientibus, abl. abs.
si iudex non esses, irreális eset
quo animo esse debeas, függő kérdés
multo acrior, abl. mensurae

71. hoc indignius, abl. compar
fulgore, abl. causae
stupris flagitiisque, abl. causae
quid sacri, quid religiosi, gen. part.
tanto scelere obstr., abl. rei eff.

XXXII. 72.—XXXIV. 76.

a) *Szavak.*

72. Scelus concipere, bűnt, gazságot elkövetni
cognatione coniungitur cum aliquo, rokonság füzi vkhez
praeditus, 3, vmvel ellátott
summa atque antiquissima praeditum religione, régtől fogva nagy tiszteletben részesülő
singulari opere artificioque perfectum
páratlan kivitelü és művészileg tökéletes
73. saeculum, -i, n., évszázad
diligentia, -ae, f., lelkiismeretesség
domesticus, 3, házi, hazai
vexo, 1, zaklat
nobilis taurus, hirhedt érebika
demitto, 3, leküld, beledug
subiicere flammam, alágyujtani
suis servire, saját honfitársaik uralma alatt szolgaságban lenni
obtempero, 1, engedelmeskedik
domestica crudelitas, honfitársuk kegyetlensége
mansuetudo, -inis, f., nyájasság, kegyesség
74. summa cum gratulatione et laetitia, zajos örömnyilvánítások közt
excelsus, 3, magas
incido, 3, -di, -sum, bevés
advena, -ae, jövevény, idegen

amplum et excelsum signum, kolosszális szobor
stola, -ae, f., a római nők bő, uszályos ruhája
arcus, -us, m., íj
fax, facis, f., fáklya
75. religiones, -um, f., vallásos tárgyak
percutio, 3, megüt, sziven talál
demolior, 4, leemel, levesz (a talapzatról)
spem ostendere, reménnyel kecsegtetni, biztatni
metum ostendere, ijesztgetni
potestas, -tis, f., hatalom, rendelkezési jog
76. remissus, 3, lankadt, ernyedt
reclamo, 1, ellene felszólal
adventus, -us, m., eljövetel, jelenlét
onus, -eris, n., teher, közszolgáltatás
remex, -igis, evezős legény
exigo, 3, behajt, kiállíttat
praeter ceteros, nagyobb mértékben, mint másokra
evoco, 1, hivatalosan magához rendel
arcesso, 3, magánúton magához kéret
singillatim, egyenként
calamitati esse, vesztére lenni
denuntio, 1, kijelent
funditus, fenekestül
everto, 3, felforgat
luctus, -us, m., gyász
gemitus, -us, m., nyögés, sóhajtás
lamentatio, -onis, f., jajveszékelés
simulacrum tollendum locatur, a szobor eltávolítására vállalkozót keresnek

b) *Fordítás.*

72. Ennélfogva ezt az istentelen gaztettet elkövetvén, ezekután már egész Sziciliában semmit sem tartott szentnek, semmit sem tiszteletreméltónak; három éven át úgy viselte magát abban a provinciában, hogy azt lehetett gondolni, hogy ő nem csak az embereknek, hanem a halhatatlan isteneknek is hadat izent. XXXIII. Segesta igen régi város Sziciliában, ón bírák, amelyről azt bizonygatják, hogy a Trójából menekülő és erre a vidékre vetődő Aeneas alapította. Ennélfogva a segestabeliek úgy vélekednek, hogy nem csak állandó szövetséggel és barátsággal, hanem rokoni kötelékkel is vannak a római néphez fűzve. Egykoron ezt a várost, amikor az a polgárság (a város polgárai) a saját nevükben (a maguk szakállára) és önként hadakozott (háborút viseltek) a púnokkal, a carthagóiak erőszakkal elfoglalták és elpusztították és mindazt, ami a városnak diszére lehetett, arról a helyről Carthagóba szállították. Volt a segestaiaknál egy ércből készült Diana-szobor, amely egyrészt régtől fogva nagy tiszteletben részesült, másrészt páratlan kivitelü és művészileg tökéletes volt. Ez Carthagóba átvitetve csak helyet és embereket (tisztelőket) cserélt, ősrégi vallásos tiszteletét megtartotta; mert kiváló szépsége miatt az ellenség

előtt is méltónak látszott arra, hogy a legszentebb tiszteletben részesítsék. 73. Néhány századdal később P. Scipio Carthagót elfoglalta; amely győzelmében — lássátok ennek az embernek kiválóságát és lelkiismeretességét; hogy egyrészt a legdicsőbb erény hazai példáinak örüljetek s másrészt annál nagyobb gyűlöletre méltónak itéljétek ennek a (Verresnek) hihetetlen vakmerőségét — összehivatván az összes sziciliabelieket, mivel megtudta, hogy igen sokáig és igen gyakran zaklatták Szicíliát a carthagóiak, mindent összekerestet; megigéri, hogy neki nagy gondja lesz arra, hogy mindaz visszaadassék az egyes városoknak, amije mindegyiknek volt. Akkor azok, amik egykor Himerából vitettek el, amikről ezelőtt szólottam, Thermae lakóinak adattak vissza, mások a gelabelieknek, ismét mások az agrigentumiaknak, amelyek között volt az a hirhedt érchika is, amely állítólag a minden zsarnokok közül legkegyetlenebb Phalarisé volt, amelybe az büntetés végett eleven embereket szokott beledobatni és aztán alágyujtatni. Amely bikát midőn Scipio visszaadott az agrigentumiaknak, állítólag azt mondta nekik, hogy méltányos dolog meggondolniok, melyik hasznosabb az agrigentumiaknak, saját honfitársaik uralma alatt szolgaságban lenni, vagy a római népnek engedelmeskedni, minthogy ugyanaz az

emléke van náluk honfitársuk kegyetlenségének és egyuttal a mi kegyességünknek.

XXXIV. 74. Abban az időben a segestaiaknak a legnagyobb gondossággal visszaadják épen ezt a Diana-szobrot, amelyről beszélünk, visszaszállítják Segestába, a saját régi helyére teszik vissza a polgárok zajos örömujjongása közt. Ez Segestában egy nagyon magas talapzaton lett elhelyezve, amelyre nagy betűkkel volt rávésve P. Africanus neve, és ráírva, hogy Carthagót elfoglalván ő állította ezt helyére. Tisztelték ezt a polgárok, minden idegen meg szokta nézni; amikor quaestor voltam, semmi mást nem mutattak ők meg nekem hamarább. Egy igen nagy és magas (kolosszális) szobor volt stólával; mindazonáltal abban a nagyságban is benne volt (nagysága ellenére is látható volt) hajadoni kora és mivolta; nyilak csüngtek alá a válláról, bal kezével íjat tartott hátrafelé, jobbjával égő fáklyát nyujtott előre. 75. Amint ezt meglátta a minden szent dolognak és vallásos tárgynak ez az ellensége és rablója, mintha csak az a fáklya szíven ütötte volna, úgy kezdett lángolni szenvedélyétől és esztelenségétől (őrült vágyakozásától); meghagyja a hivatalos személyeknek, hogy emeljék le azt a talapzatáról és adják neki; kijelenti, hogy semmivel sem tehetnének jobban az ő kedvére. Azok azonban azt mondták, hogy az bűn volna

tőlük és őket visszatartja ettől részint vallásos kegyeletük, részint a törvényektől és a bíróságoktól való nagy félelem. Ő erre kérleli őket, majd fenyegeti, azután biztatja, majd meg ijesztgeti őket. Közben ellene vetették P. Africanus nevét is; azt mondták, hogy az a szobor a római népé; ők egyáltalán nem rendelkezhetnek vele, mert a legdicsőbb hadvezér azt akarta, hogy elfoglalván az ellenség városát, ez a római nép győzelmének az emléke legyen. 76. Minthogy ő semmivel sem lankadtabban, sőt még sokkal hevesebben is ostromolta őket napnap után, a dolog szóba kerül (a segestai) senatusban. Valamennyien hevesen (felháborodva) szólalnak fel ellene; ennélfogva abban az időben és az ő első ottléte alkalmával meg is tagadják azt tőle. Azután ami közszolgáltatás csak volt hajós és evezős legényeknek kiállíttatásában, gabona kirovásában, azt a segestabeliekre rótta ki inkább, mint a többiekre, jóval nagyobb mértékben, mint amennyit elviselhettek. Azonkivül hivatalos tisztviselőiket magához rendelte, a legkiválóbb és legelőkelőbb embereiket magához hivatta, a provinciának összes forumain (városain át) körülhurcolta őket magával, egyenkint kijelentette nekik, hogy minden egyes embernek a vesztére lesz, valamennyit megfenyegeti, hogy ő fenekestől fel fogja forgatni azt a várost. Ennélfogva

végtére a sok bajtól és a nagy félelemtől megtörve a segestaiak úgy határoztak, hogy engedelmeskedniök kell a praetor parancsának. Az egész városnak nagy gyászával és siránkozásával, az összes férfiaknak és asszonyoknak sok könnyhullatása és jajveszékelése mellett vállalkozót keresnek Diana szobrának az eltávolítására.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

72. Hoc nefario scelere concepto, abl. abs.
sacri, religiosi, a nihil mellett álló gen. part.
ut putaretur, következm. mond., mellette acc. c. inf. bellum indictum (esse)
societate, amicitia, cognatione, abl. rei eff.
suo nomine ac sua sponte, abl. modi
ornamento urbi esse, dat. fin. és comm. sing. opere artificioque, abl. modi
73. aliquot saeculis post, abl. mensurae
domesticis exemplis, abl. causae
convocatis Siculis, abl. abs.
magnae curae fore, dat. fin.
omnium tyrannorum, gen. part.
utrum esset utilius, függő kérdés, az utrum nem kérdőszó, hanem névmás
74. illo tempore, abl. temp.
summa cum gratulatione et laetitia, abl. modi
grandibus litteris, abl. modi
Carthagine capta, abl. abs.
sinistra, dextra manu, abl. instr.
75. ipsa face percussus, abl. rei eff.
cupiditate atque amentia, abl. causae
summa religione, summo metu, abl. rei eff.
metu legum et iudiciorum, gen. obiect.
populi Romani illud esse dic., gen. posses.

nihil potestatis, gen. part.
quod imperator voluisset, okhat. mond., a magistratus véleményét fejezi ki, azért coni.
76. nihilo remissius, multo vehementius, abl. mensurae
illo tempore, primo adventu, abl. temp.
quidquid oneris, gen. part.
in nautis rem. exigendis, in frum. imperando, gerundivum, gerundiummal lenne in exigendo nautas remigesque, in imperando frumentum
calamitati fore, dat. fin.
multis malis magnoque metu, abl. rei eff.
magno cum luctu etc., abl. modi.

XXXV. 77.—XXXVII. 81.

a) *Szavak.*

77. Operarius, -i, m., munkás
merces, -edis, f., bér
tollo, 3, sustuli, sublatum, felemel, leemel
turpis, -e, rút, gyalázatos
impurus, 3, tisztátalan, aljas
ungo, 3, -xi, -ctum, megken
unguentum, -i, n., kenőcs
compleo, 2, -vi, -tum, megtölt, elborít
odor, -oris, m., illat; odores, illatszerek
prosequor, 3, elkisér
78. pertimesco, 3, fél, tart vmtől
perhorresco, 3, retteg, irtózik vmtől
religionem affere alicui, vallásos félelmet kelteni vkben
in pace atque in otio, béke és nyugalom idején
religionem recupero, 1, vallásos tiszteletét visszanyeri

scelus suscipio, 3, bünt követ el
79. in oblivionem alicuius rei venire, elfelejteni vlmt
loco, 1, elhelyez, meghirdet, pályázatot hirdet: locatio, pályázat
index, -cis, m., áruló
lectus, 3, kiválasztott, kíváló
officium, -i, n., kötelesség, szolgálat
depeculor, 1, kirabol, elrabol
partes alicuius suscipere, vlknek a szerepét vállalni, átvenni
munus alicuius sustinere, vlknek a tisztét, kötelességét végezni
ornare aliorum nomine, mások nevét díszül odaírni
obstruo, 3, eléje épít; elzár az emberek szemei elől
adsum, -esse, -fui, támogat, véd
80. tueor, 2, tuitus (tutus) sum, megvéd
indicium, -i, n., tanu, bizonyság
vexator, -oris, m., háborgató, meggyalázó
certiorem facit aliquem, vlknek jelent vlmit, tudomására hoz
religionem restituere, vallásos tiszteletünk tárgyát visszaszerezni
conservo, 1, megőriz, kiment
honeste, tisztességgel, ha adsz valamit a becsületre
imploro, 1, kér, vlkhez folyamodik
domestica laus, családi dicsőség
amplitudo, -inis, f., nagyság, méltóság
largior, 4, bőven ad, juttat
praecerpo, 3, -psi, -tum, leszed előle
officium, -i, n., kötelesség-teljesítés
alienus, 3, másé, nem engemet illető
pudor, -oris, m., szerénység
propugnator, -is, m., előharcos
81. patrocinium, -i, n., védelem

adventicium auxilium, idegen segítség
vicarius, -i, m., helyettes
succedere muneri, elvállalni a tisztét
desino, 3, megszünik, abbahagy
industrius, 3, törekvő, iparkodó
mando, 1, rábíz
honos, -oris, m., tisztség, megtisztelő megbízás
virtus, -tis, f., derekség, személyes érdem
plurimum potest, oly sokra viheti
imago, -inis, f., viaszkép
mereor, 2, megérdemel, érdemeket szerez
commendo, 1, dicsér, ajánl, rábíz
pro mea parte, a magam részéről
cognatio studiorum et artium, a hajlamok és a szellemi tevékenység rokonsága
coniunctus, 3, közeli, szoros

b) *Fordítás.*

77. Lássátok csak, mekkora volt az ő vallásosságuk. Tudjátok meg, óh bírák, hogy a segestaiaknál nem találkozott senki sem, sem szabad ember, sem szolga, sem polgár, sem idegen, aki ahhoz a szoborhoz hozzá mert volna nyúlni; tudjátok meg, hogy Lilybaeumból valami barbár munkásokat hoztatak oda; azok végre, mit sem tudván az egész ügyről és a szobor szent voltáról, megkapván a bérüket (bérért) leemelték azt a helyéről. Amelyet midőn a városból elszállítottak, mit gondoltok, micsoda összecsődülése lett az asszonyoknak (hogyan csődültek köréje az asszonyok), hogyan sírtak az idősebbek? Akik közül néhányan azt

a napot is emlékezetükben tartották, amikor ugyanaz a Diana-szobor Carthagóból Segestába visszahozatva, visszatérésével a római népnek a győzelmét hozta hírül. Mennyire elütőnek látszott ez a nap attól az időtől! Akkor a római népnek a hadvezére, a leghíresebb férfiú, az ellenségnek a városából visszaszerzett ősi isteneiket hozta vissza a segestabelieknek, most a szövetségeseknek a városából ugyanazon népnek a leggyalázatosabb és legaljasabb praetora ugyanazokat az isteneket elvitte istentelen gaztettével. Mi híresebb egész Sziciliában ennél, mint hogy Segestában az összes asszonyok és lányok összesereglettek, mikor Diana kivitetett a városukból, megkenték illatos kenőcsökkel, elborították koszorúkkal és virágokkal, tömjénnel és égő illatszerekkel egészen a város területének határáig elkisérték. 78. Ha te akkor a főhatalmadban (mikor a hatalmon voltál) szenvedélyed és vakmerőséged miatt nem féltél ettől a te ily nagy kegyeletsértésedtől, még most sem iszonyodsz tőle magadnak és gyermekeidnek ebben a nagy veszedelmében? Mit gondolsz, melyik ember lesz segítségedre a halhatatlan istenek akaratának ellenére, vagy pedig melyik isten, mikor oly szent szobraikat sértetted meg? Hát az a Diana a béke és nyugalom idején semmiféle vallásos érzést nem keltett benned? amely bár

látta két városnak, amelyekben el volt helyezve, az elfoglalását és felgyujtását, kétszer megőriztetett (épen került ki) két háborúnak a lángjából és pusztításából, amely a carthagóiak győzelmével helyet cserélvén vallásos tiszteletét még sem veszítette el, P. Africanus vitézsége folytán vallásos tiszteletét a hellyel együtt visszanyerte. Amely bűn elkövetése után mikor már üresen állott a talapzat és abba belevésve P. Africanus neve, a dolog méltatlannak és tűrhetetlennek látszott mindenki előtt, hogy nem csak a vallásos kegyelet szenvedett sérelmet, hanem C. Verres elvitte P. Africanus, a legvitézebb férfiú, viselt dolgainak a dicsőségét, vitézségének az emlékjelét, győzelmének az emlékművét is. (79.) Amit midőn jelentettek neki, úgy gondolta, hogy az emberek az egész dolgot el fogják felejteni (az egész dolog feledésbe merül), ha a talapzatot is, mint az ő bűnének az árulóját, megsemmisítette. Ennélfogva az ő parancsára pályázatot hirdettek annak a megsemmisítésére; amely pályázati hirdetés a segestaiak hivatalos irataiból felolvastatott előttetek az előbbi tárgyalás alkalmával.

XXXVI. Hozzád szólok most P. Scipio, hozzád, mondom, a kiváló és jeles ifjúhoz, tőled követelem és elvárom a családodnak és nevednek tartozó szolgálatot. Miért harcolsz te annak az érdekében, aki a ti csalá-

dotok dicsőségét és tiszteletét megrabolta, miért akarod, hogy ő meg legyen védve, miért én veszem át a te szerepedet, miért én látom el a te tisztedet, miért M. Tullius követeli vissza P. Africanus emlékművét, s P. Scipio védelmezi, aki azt elrabolta? Ámbár az ősöktől az a szokás adatott át (szállott ránk), hogy ki-ki úgy védelmezze őseinek az emlékműveit, hogy azokat még másoknak a nevével ékesíteni se engedje (még azt se engedje meg, hogy másoknak a nevét díszül ráirják), te annak vagy a segítségére, aki nem eléje épített némi részben P. Scipio emlékművének, hanem azt mindenestül eltörölte és megsemmisítette? 80. A halhatatlan istenekre! hát ki fogja megvédelmezni a halott P. Scipiónak az emlékezetét, kicsoda védi meg az emlékműveit és hősiességének bizonyságait, ha te azokat elhagyod és cserbenhagyod, s nem csak tűröd, hogy megrabolták azokat, hanem még védelmezed is azoknak a megrablóját és meggyalázóját? Itt vannak a segestaiak, a te pártfogoltjaid, a római népnek szövetségesei és barátai; tudomásodra hozzák, hogy P. Africanus Carthagót elpusztítván Dianának a szobrát őseiknek visszaadta és az a segestabelieknél annak a hadvezérnek a nevében állíttatott és szenteltetett fel; ezt Verres levetette a helyéről és elvitette, s P. Scipiónak a nevét teljesen eltöröltette

és megsemmisíttette; kérve kérnek téged, hogy szerezd vissza nekik a szent szobrot, családodnak pedig a hírét és dicsőségét, hogy amit P. Africanus útján az ellenség városából visszakaptak, azt te általad ennek a rablónak a házából kimenthessék. XXXVII. Tisztességesen (ha adsz valamit a becsületre) mit felelhetsz te ezeknek, vagy mit tehetnek azok, mint hogy hozzád és a te becsületességedhez folyamodnak? Itt vannak és hozzád folyamodnak. Te megvédheted, Scipio, családi dicsőségednek a méltóságát, megvédheted; minden meg van benned, amit akár a szerencse, akár a természet megadhat az embereknek; nem szakasztom le előled kötelesség-teljesítésednek a gyümölcsét, nem kívánom magamnak a mást megillető dicsőséget, nem fér össze az én szerénységemmel, hogy amíg P. Scipio, a viruló ifjú, életben van és egészséges, magamat toljam föl P. Scipio emlékműveinek oltalmazójául és védőjéül. 81. Amiért ha magadra vállalod családi dicsőségednek a védelmét, nekem nem csak hallgatnom kell (illik) a ti emlékműveitekről, hanem örülnöm is kell, hogy a meghalt P. Africanusnak olyan szerencséje van, hogy azok védelmezik az ő hírnevét, akik ugyanazon családból valók, és semmi idegen segítségre nincs szükség. Ha azonban annak a (Verresnek) barátsága akadályoz téged, ha úgy

fogod gondolni, hogy amit én követelek tőled, az kevésbbé tartozik a te kötelességedre, én mint helyettesed magamra vállalom a te tisztedet, átveszem a te szerepedet, amelyről azt gondoltam, hogy mást illet meg. Azután (de akkor aztán) az a dicső nemesség szűnjék meg panaszkodni, hogy a római nép szívesen bíz rá és mindig is szívesen bízott rá „homo novus"-okra (új nemesekre) tisztségeket. Ebben az államban, amely deréksége miatt uralkodik az összes nemzeteken, nem szabad panaszkodni amiatt, hogy a derékség (személyes érdem) oly sokra viheti. Ám legyen másoknál P. Africanusnak a viaszszobra, ékeskedjenek mások a meghaltnak kiválóságával és nevével; olyan férfi volt ő, olyan érdemeket szerzett a római népnél, hogy nem egyetlen családhoz, hanem az egyetemes államhoz tartozónak kell lennie. S ez nekem valami férfias kötelességem is, mert azé az államé (annak a hazának a fia) vagyok, amelyet ő naggyá, dicsővé és híressé tett, különösen mivel a magam részéről ugyanazon dolgokban forgolódom, amikben ő a legelső volt, az igazságosságban, a buzgó iparkodásban, a mérsékletben, a szerencsétlenek védelmezésében, a gonoszok gyűlölésében; amely rokonsága a törekvéseknek és a szellemi tevékenységnek majdnem nem kevésbbé szoros, mint az, amelyben ti gyönyörűség-

teket lelitek, a származásbeli és névbeli rokonság.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

77. Quanta religio fuerit, függő kérdés
qui auderet attingere, következm. ért. jelzői mond.
totius negotii ac religionis, gen. obiect.
mercede accepta, abl. abs.
maior natu, sup. abl. limit.
quorum nonnulli, gen. part.
memoria tenebant, abl. instr.
reditu suo, abl. instr.
nefario scelere, abl. modi
hoc clarius, abl. compar.
ture, odoribus incensis, abl. abs.
78. invitis dis immortalibus, abl. abs.
tantis religionibus violatis, abl. abs.
auxilio futurum (esse), dat. fin.
cum duas urbes vidisset, megeng. mond.
victoria (abl. caus.) loco mutato, abl. abs.
79. cum mos traditus sit, megeng. mond.
ornari nomine, abl. rei eff.
obstruo vonzata dat., monumento
80. si relinquis aut deseris, felt. mond. reális eset
Carthagine deleta, abl. abs.
eius imperatoris nomine, abl. modi
Verrem demoliendum etc. curasse, a magyarban műveltető ige
non est pudoris mei, gen. propr.
Scipione vivo et incolumi, abl. abs.
81. dom. laudis patrocinium, gen. obiect.
sit apud alios imago, ornentur alii, coni. concess.
virtute ac nomine, abl. rei eff.
eius civitatis sum, gen. possess.
qua delectamini, abl. rei eff.
generis et nominis sc. cognatio

XXXVIII. 82.—XL. 87.

a) *Szavak.*

82. Judicium, -i, n., itélkezés, itélethozatal
de pecuniis repetundis, zsarolásról
negligo, 3, figyelmen kívül hagy, félretesz
probo, 1, alicui aliquid, igazol vkki előtt vkmit, vkknek a tetszését megnyeri vkmvel
cum maxime, épen most
elaboro, 1, buzgólkodik vkmben
displiceo, 2, nem tetszik, tetszését nem nyeri meg
pertineo, 2, vkmhez tartozik
83. reprehendo, 3, megró
dolore adficior, fájdalom fog el
84. libidinose, féktelenül zsarnoki önkénnyel
sacrum anniversarium, évenként megujuló ünnep
fides societasque, frigyestársi hűség
vis, scelus imperiumque, erőszakos és elvetemült hatalmaskodás
oportet, kell, mert ugy van rendjén
necesse est, kell, mert másként nem is lehet
continuo, rögtön
85. persevero, 1, megköti magát, ragaszkodik vkmhez
proagorus, -i, m., tanácselnök
poenam capitis constituere, halálbüntetést szabni ki
refero, 3, hivatalosan előterjeszt
defero, 3, önként előterjeszt
virga, -ae, f., vessző, korbácsvitése
commotus perturbatusque, a legnagyobb felindulásban
arcesso, 3, odahív
rem demonstro, 1, a tényállást előadja
86. praetermitto, 3, elmellőz
in conventu, a törvénylátás ideje alatt

tempestas perfrigida, igen hideg idő
imber maximus, zuhogó zápor
stipo, 1, körülvesz
virgis caedere, megvesszőz, megkorbácsol
opinio, -onis, f., vélekedés, sejtés
clementer accipere aliquem, kegyesen bánni vlkvel
officium, -i, n., szolgálat, érdem
divarico, 1, kinyujtóztat, kezét-lábát kifeszíti
deligo, 1, odaköt, kiköt
87. cruciatus, -us, m., kínzás; cruciatu afficior, kínlódom
in aëre, szabad ég alatt
atrocitas, -tis, f., szörnyűség, kegyetlenség
misericordia, -ae, f., szánakozás, könyörület
frequens senatus, a senatorok nagy számmal
obrigeo, 2. (obrigesco, 3), -ui, megfagy, megmerevedik

b) *Fordítás.*

82. Visszakövetelem tőled, Verres, P. Africanus emlékművét; elhagyom a sziciliaiak ügyét, amelyet fölvállaltam, ebben az időben (jelenleg) ne legyen itélkezés a pénzek visszakövetéléséről (a zsarolásról), hagyjuk figyelmen kivül a segestaiak sérelmeit, csak P. Scipiónak a szobortalapzata állíttassék vissza, véssék rá a győzhetetlen hadvezérnek a nevét, a Carthagóból visszafoglalt gyönyörű szobor tétessék a helyére. Mindezeket tőled nem a sziciliaiak védője, nem a te vádolód, nem a segestaiak követelik, hanem az, aki magára vállalta P. Africa-

nus dicsőségének és hírnevének a megvédelmezését és megőrzését. Nem félek, hogy kötelességemnek ezzel a teljesítésével nem nyerem meg a tetszését P. Servilius bírónak, aki minthogy igen nagy dolgokat vitt véghez és épen most állítgatja fel viselt dolgainak az emlékműveit s azokban buzgólkodik, bizonyára azt akarja, hogy ezeket nem csak a saját utódainak, hanem minden derék embernek és jó polgárnak átadja a megvédelmezésre, nem pedig a gonoszoknak a kirablásra. Nem félek, hogy neked, Q. Catulus, akinek emlékműve a földkerekség számára a legnagyobb és leghíresebb, nem nyerné meg a tetszésedet az, hogy az emlékműveknek minél több őrzőjük legyen és minden jó ember a kötelességéhez tartozónak tekintse más dicsőségének a megvédelmezését. 83. Én bizony (ami engem illet) az ő többi rablásaitól és gazságaitól csak annyira indulok meg (csak annyiban vannak rám hatással), hogy azokat csak megrovandóknak tartom; de itt (ebben az esetben) oly nagy fájdalom fog el, hogy semmi sem látszik előttem méltatlanabb és kevésbbé eltűrhető dolognak.

XXXIX. 84. No de Africanusnak csak ezt az egy emlékművét sértetted meg (mondják a védőid). Micsoda? hát a tyndarisiaktól nem ugyanazon Scipiónak a jóvoltából fölállított, remekművű Mercurius-szobrát

vitted-e el? Még pedig, óh halhatatlan istenek, milyen módon, milyen vakmerően, milyen zsarnoki önkénnyel, miyen szemtelenül?! Hallottátok a multkor, hogy tyndarisi követek, városuknak legtiszteltebb és előkelő emberei, elmondták, hogy ennek az erőszakos és elvetemült hatalmaskodásával elvitetett tőlük az a Mercurius, aki náluk évenkint megújuló ünnepekkel és a legnagyobb kegyelettel tiszteltetett, amelyet P. Africanus Carthago elfoglalása után adott a tyndarisiaknak nem csak az ő győzelmének, hanem azok frigyestársi hűségének is az emlékéül és jeléül. Aki mihelyt (mihelyt Verres) abba a városba érkezett, azonnal, mintha annak nem csak így kellene történnie, hanem nem is lehetne másképen, mintha azt a senatus rendelte volna és a római nép parancsolta volna, oly rögtönösen meghagyta, hogy azt a szobrot emeljék le a helyéről és Messanába vigyék. (85) Ami mivel méltatlan dolognak látszott azok előtt, akik jelen voltak, hihetetlennek azok előtt, akik hallották, azon első ottléte alkalmával nem is ragaszkodott hozzá. Eltávoztakor meghagyja Sopater tanácselnöknek, akinek szavait (vallomását) hallottátok, hogy emeljék le a szobrot; midőn ez vonakodott, hevesen megfenyegeti és tüstént elutazik abból a városból. Az a dolgot a senatus (községtanács) elé terjeszti; minden oldalról heve-

sen ellene szólnak. Hogy ne beszéljek sokat, ez a Verres valamivel később ismét elmegy hozzájok, rögtön kérdezősködik a szoborról. Azt felelik neki, hooy a községtanács nem engedi meg. Halálbüntetést határoztak, ha valaki a senatus parancsa ellenére hozzányúl; egyuttal megemlítik neki a vallásos kegyeletet is. Akkor ő így szól: „Miféle vallásos kegyeletről, miféle büntetésről, miféle senátusról beszélsz (papolsz) te itt nekem? Mint élőt nem hagylak meg téged (nem kerülsz ki élve a kezeim közül); korbácsütésektől fogsz meghalni (halálra korbácsoltatlak), hacsak át nem adják nekem azt a szobrot". Sopater sírva terjeszti ismét a senatus elé a dolgot, előadja annak a vágyakozását és fenyegetéseit. A senatus Sopaternek semmi feleletet sem ad, hanem fölindultan és megzavarodottan (fölháborodva) szétoszlik. Ő a praetor hírnökétől hivatva, előadja a dolgot, megmondja, hogy semmi módon sem lehetséges azt megtenni. XI. 86. És mindez — mert semmi sem látszik elmellőzendőnek az ő szemtelenségéről — a gyülekezetben (a törvénylátás alkalmával) nyiltan történt az ő magas praetori székéből és helyéről. Tél dereka volt, amint magától Sopatertől hallottátok elmondani, igen hideg szeles idő, szakadó zápor, amikor ő megparancsolja a lictoroknak, hogy Sopatert az oszlopcsarnokból

amelyben ült, egyenesen a forumra dobják ki és meztelenül oda állítsák. Jóformán alig volt ez elrendelve, amikor már ott láthatta őt az ember levetkőztetve és lictoroktól körülvéve. Mindenki azt gondolta, hogy a szerencsétlen és ártatlan embert halálra vesszőzik; csalódtak itt (ez alkalommal) sejtésükben az emberek. Ő ok nélkül halálra veszszőztetné a római népnek szövetségesét és barátját? nem egészen olyan gonosz ő; nincsen meg ő benne magában minden bűn; soha sem volt ő kegyetlen. Szeliden és kegyesen bánt azzal az emberrel. A forum közepén vannak a Marcellusoknak lovas-szobrai, miként Sziciliának majdnem a többi városaiban is; amelyek közül ő kiválasztja C. Marcellusnak a szobrát, akinek ama város és az egész provincia érdekében tett szolgálatai a legfrissebbek (friss emlékezetben levők) és a legnagyobbak voltak. Kezét-lábát kifeszítve ahhoz kötözteti Sopatert, egyrészt az otthon előkelő, másrészt a legnagyobb tisztséggel fölruházott embert. 87 Mindenkinek eszébe kell, hogy jusson, hogy mennyit kínlódhatott ő, minthogy meztelenül volt kikötve a szabad ég alatt, esőben, fagyban. És még sem lett vége ennek az igazságtalan kínzásnak, amíg csak a nép és az egész sokaság a dolog szörnyűségétől és a szánakozástól indíttatva zajongásával nem kényszerítette a senatust, hogy

igérjék oda neki Mercuriusnak azt a szobrát. Azt kiabálták, hogy maguk a halhatatlan istenek fogják majd megbosszulni magukat; addig nem szabad elvesznie egy ártatlan embernek. Akkor a senatus nagy számban elmegy hozzá, odaigéri a szobrot. Így Sopater alig élve (félholtan) elvitetik C. Marcellus szobráról, amikor már majdnem megmerevedett.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

82. Hoc tempore,abl. temp.
non vereor, ne probem. ne displiceat, félést jelentő igék után a latin ne, a magyarban hogy kötőszó
cum res max, gesserit monumentaque constituat, okh. mond.
83. furtis atque flagitiis, abl. rei eff.
monumentis ornabit, abl. instr.
84. beneficio, abl. causae
sacris anniversariis, summa religione abl. modi
vi, scelere imperioque, abl. instr.
85. cum illis videretur, okhat. mond.
primo illo adventu, abl. temp.
cum recusaret, cum narrat. okhat. értelemmel
aliquanto post., abl. mensurae
moriere (morieris) virgis, abl. causae
negat ullo modo fieri posse, a. m. affirmat nullo modo fieri posse
86. stip. lictoribus, abl. instr.
omnes putabant mellett acc. c. inf. id fore (futurum esse)
virgis caedere, abl. instr.

87. atrocitate misericordiaque, abl. rei eff.
clamore coëgit, abl. instr.
clamabant-tól függ fore és non oportere. ez utóbbitól acc. c. inf. hominem innocentem perire

XLI. 88.—XLII. 92.

a) *Szavak.*

88. Disposite, a kellő rendben
ingenium, -i, n., tehetség
artificium, -i, n., ügyesség, mesterfogás
distinguo, 3, megkülömböztet
separo, 1, szétválaszt
peculatus, -us, m., sikkasztás
maiestatis (laesae crimen) felségsértés
scelus, -eris, n., elvetemültség
89. quo id spectat? mire való ez? mire céloz ez?
ad opem an ad calamitatem javára vagy kárára
insolentia, -ae, f., vakmerőség
contumacia, -ae, f., makacsság
in locum alicuius substitui, vkinek helyébe lépni
90. conor, 1, törekszik, igyekszik
ad se traducere, magához ragadni
certus, 3, megbízható
nequitia, -ae, f., semmirekellőség
tenuis, -e, gyönge, hitvány
clientelam tueri, a védnökségnek megfelelni
patibulum, -i, n., bitófa
honor, -is, m., a megtisztelés tárgya, díszemlék
supplicia quaerebas, kínzó eszközt akartál csinálni
deturbo, 1, ledönt
successus, -us, m., utódlás
religio, -onis, f., bírói eskü, bírói kötelesség

91. commodo, 1, kölcsönöz
ita mihi res tota provisa atque praecauta est, az egész ügyben oly előrelátóan és óvatosan jártam el
si maxime, ha legrosszabb esetben
nihil proficere, semmire sem menni
testes deduco, 3, tanukat állít
litteras deporto, 1, okiratokat hoz magával
92. publice, a város részéről, hivatalosan
lego, 1, küld
praesto est, jelen van
testificatio, -onis, f., írásbeli bizonyíték
caveo, 2, biztossá tesz, si cautum esset, ha biztos lehetne róla

b) *Fordítás.*

88. Nem tudom a kellő rendben vádolni ezt a Verrest, ha szeretném is; szükség van ehhez nem csak tehetségre, hanem valami különös ügyességre is. Ez a vád a tyndarisi Mercurius-szoborról csak egynek látszik és én egy gyanánt veszem; pedig több az, de hogy mi módon különböztethessem meg és választhassam szét őket, azt nem tudom. Benne van a pénzrablás vágya, mert a szövetségesektől nagy pénzértékű szobrot rabolt el, benne van a sikkasztás vádja, mert nem habozott elvinni a római népnek a közös (nyilvános) szobrát, amely az ellenségtől szerzett zsákmányból került vissza és a mi fővezérünknek a nevében állíttatott fel, benne van a felségsértés vádja, mert a mi uralmunknak, dicsőségünknek, viselt dol-

gainknak az emlékműveit merészelte ledönteni és elvinni, benne van az elvetemültség vádja, mert a legnagyobb vallási kegyeletet sértette meg, benne van a kegyetlenség vádja, mert egy ártatlan ember ellen, a ti szövetségestek és barátotok ellen új és különös büntetésnemet gondolt ki. (89) Az pedig, hogy mi legyen, már nem tudom megmondani, nem tudom milyen névvel nevezzem, hogy épen C. Marcellus szobrához köttette ki őt. Hát mi ez? Talán mert patronus volt? Hát aztán? Mire céloz ez? Vajjon ez a körülmény javára vagy kárára kellett-e hogy váljon a klienseknek és vendégbarátoknak? Vagy hogy megmutasd azt, hogy a te erőszakosságod ellenében semmi oltalom sincs a patronusokban? Ki ne értené meg azt, hogy egy jelenlevő gazembernek a hatalmában nagyobb erő van, mint a távollevő derék embereknek a védelmében? Avagy pedig ebből az a te páratlan vakmerőséged, gőgösséged és makacsságod nyilvánul meg? Persze azt gondoltad, hogy a Marcellusoknak a nagyságából vonsz le valamit. Ennélfogva persze most a Marcellusok nem patronusai a sziciliaiaknak, Verres lépett a helyükbe. (90) Miféle oly nagy erényt vagy méltóságot gondoltál (találtál) magadban, hogy igyekszel az oly dicső, oly híres provinciának a védői jogát magadhoz vonni, elvenni azt a legmegbízhatóbb és

legrégibb patronusoktól? Hát képes vagy te azzal a semmirekellőségeddel, ostobaságoddal és tunyaságoddal nem hogy az egész Sziciliának, de csak egyetlen akár a leghitványabb sziciliainak a védelmét is ellátni? Marcellusnak a szobra neked bitófa gyanánt volt ott a Marcellusok cliensei ellen? Te az ő díszemlékéből kínzóeszközt akarsz csinálni azoknak, akik neki ezt a díszt megadták? Hát azután? Mit gondoltál, mi lesz végtére a te szobraidnak a sorsa? Talán bizony az, ami már megtörtént? A tyndarisiak ugyanis ennek a Verresnek a szobrát, amelyet a Marcellusok mellett magasabb talapzatra is állíttatott, ledöntötték, mihelyt meghallották az utódlást (hogy már meg van választva az utódja). XLII. Most tehát a sziciliaiaknak a szerencséje C. Marcellust adta neked bírául, hogy akinek a szobrához a sziciliabelieket köttetted oda praetorságod alatt, most az ő bírói kötelességének adunk át téged magadat lekötötten és lebilincselten.

91. És először, óh birák, azt mondta ez a Verres, hogy a tyndarisiak Mercuriusnak ezt a (szóban forgó) szobrát eladták ennek a M. Marcellus Aeserninusnak, és remélte, hogy maga M. Marcellus is az ő kedvéért ezt fogja mondani; ami nekem soha sem látszott valószínűnek, hogy arról az előkelő helyről származott ifjú, Sziciliának a patro-

nusa, majd odakölcsönzi a nevét neki a vád magárahárítására (hogy a vád ő reá hárul-jon). Mindazonáltal az egész ügyben oly előrelátóan és oly óvatosan jártam el, hogy ha a legrosszabb esetben találkoznék is valaki, aki kívánná (akinek kedve lenne) az ő bűnét és gaztettét magára vállalni, mégis az semmire se mehessen. Ugyanis olyan tanukat vezettettem elő és olyan okmányokat hoztam ide, hogy senkinek sem lehet kétsége az ő gaztettéről. 92. Hivatalos okirataim vannak arról, hogy a Mercurius-szobor közköltségen szállíttatott el Messanába; azt is megmondják, hogy mennyiért; hogy a város részéről kiküldve Poleas ügyelt föl erre a dologra. Micsoda? hogy ő hol van? Jelen van, tanú. Hogy Sopater tanács-elnöknek a parancsára .... Hogy ki ez? aki oda volt kötözve a szoborhoz. Micsoda? hogy ő hol van? Láttátok ezt az embert és hallottátok a szavait. — Demetrius torna felügyelő emeltette le a talapzatról, mert ő volt a felügyelője annak a helynek. Micsoda? Ezt mi mondjuk el? (Miért én mondom el ezt?) Hiszen ő maga is itt van. Hogy Rómában a minap maga ez a Verres megigérte a követeknek, hogy azt a szobrot vissza fogja adni, ha ennek a dolognak az írásbeli bizonyítékait megsemmisítik és ha biztos lehet arról, hogy ők nem fognak ellene tanuvallomást tenni, — ezt elmon-

dotta előttetek Zosippus és Ismenias, a tyndarisi polgárságnak igen előkelő és fő- emberei.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

88. Si cupiam, coni. pot.
quo pacto distinguere possim, függő kérd.
pecuniarum captarum, peculatus etc., gen. criminis, mindegyikhez odaértendő a crimen szó
signum pecuniae magnae, gen. qualit.
imperatoris nostri nomine, abl. modi
89. illud vero quid sit, függő kérdés
quo nomine, abl. modi
in C. M. statua sc. Sopatrum deligari iussit
praesidii nihil, gen. part.
90. ut conarere (conareris), következm. mond.
nequitia, stultitia, inertia, abl. instr.
quid tuis statuis fore arbitrabare (arbitrabaris), dat. incomm.
propter Marcellos, a praepos. eredeti jelentésében, mellett, közelében
te praetore, abl. abs.
ut te dedamus, célhat. mond.
devictum adstrictumque, attr. praed.
91. illo loco natum, abl. orig.
si maxime esset inventus, felt. mond., irreális eset
92. sumptu publico, abl. modi
quanti, gen. pretii
Az egész szakasz acc. c. inf.-i a dicunt ill. dixit igétől függenek

XLIII. 93—XLIV. 98.

a) *Szavak.*

93. Femur, -oris, n., comb
minutus, 3, apró
clam, titkon, titokban
vehementer commota est, nagyon felzúdult
uno tempore, egyszerre
beneficium, -i, n., ajándék
religio domestica, hazai isten-szobor
requiro, 3, vlmnek elvesztését érzi
principes, főemberek, hatósági személyek
vigilias agere, őrséget tartani, őrségen lenni
coniunctissimo animo, a legjobb viszonyban, egyetértésben

94. rictus, -us (v. -um, -i, n.), szájnyílás
mentum, -i, n., áll
attritus, 3, lekoptatott; attritius (középf.), kissé le van kopva
preces et gratulationes, könyörgések és hálaadások
osculor, 1, csókol, csókolgat
nocte intempesta, sötét éjjel, késő éjjel
male mulco, 1, jól elver, eldönget
clava, -ae, f., bunkó, fütykös
fustis, -is, m., dorong, bot
repagula, -orum, ajtó-retesz, zár
valvae, -arum, f., kétszárnyú ajtó v. kapu
vectis, -is, m., emeltyű
labefacto, 1, megingat

95. percrebresco, 3, -ui, elterjed a hír
necopinatus, 3, váratlan
fugitivus, -i, szökevény rabszolga
aetate adfecta, hajlott korú
quod cuique fors offerebat, ami épen a kezeügyébe került

molior, 4, vmi nehéz dolgot végez; vesződik, küzködik
labo, 1, meginog
omnibus membris, kézzel-lábbal
funis, -is, m., kötél
lapidatio, -onis, f., kőhajigálás, kőzápor
praedo religionum, szentség-rabló, templom-fosztogató
male est alicui, rosszul megy a dolga
facete, elmésen
commode, találóan
immanis, -e, szörnyű, iszonyatos
verres, -is, m., kan-disznó, ártány
in labores referre, munkái közé számít
96. negotium dare, megbízást adni
facta manu armataque, csapatot szervezvén és felfegyverezvén
aedituus (aeditimus, aedituus), -i, egyházfi, templom-szolga
bucina, -ae, f., kürt
desidero, 1, hiányzik, elvész
97. illustris, -e, híres, hírhedt
lorica, -ae, f., páncél
simili in genere, hasonló stilusú
praecellens, -ntis, kiváló, érdemdús
instrumentum, -i, n., berendezés
supellex, -lectilis (sing. f., plur. n.), bútor
98. temperatio, -onis, f., helyes keverék
operum liniamenta, a bronzművek rajzai
sollers, -rtis, ügyes, hozzáértő
humanus, 3, művelt
bona ars, művészi érzék
intellegentia, -ae, f., műízlés
elegans, -ntis, ízléssel bíró
litterae, -arum, f., tudományos ismeretek
luxuries, -ei, f., fényűzés

b) *Fordítás.*

93) Micsoda? Hát Agrigentumból nem vitted-e el Aesculapiusnak a legnagyobb vallásos tiszteletben álló szentélyéből ugyanazon P. Scipiónak az emlékművét, Apollónak gyönyörű szobrát, amelynek a combján apró ezüst betűkkel rá volt írva Myronnak a neve? Amit ugyan, óh bírák, noha titokban csinált ő, minthogy ahhoz az ő gaztettéhez és istentelen tolvajlásához bizonyos elvetemült embereket alkalmazott vezetőkül és segítőkül, mégis nagyon felháborodott a polgárság. Egyszerre érezték ugyanis hiányát (fájlalták az elvesztését) az agrigentumiak Africanus ajándékának, hazai szent szobruknak, a város díszének, a győzelem jelének, a szövetség bizonyítékának. Ennélfogva azoktól, akik abban a városban elöljárók (a hatóságok vezető emberei) voltak, elrendeltetik és kötelességévé tétetik a quaestoroknak és aediliseknek (templomőröknek és rendőröknek), hogy éjszaka őrséget tartsanak a szent épületek környékén. Ugyanis ő Agrigentumban nem merte nyiltan követelni és elvinni, amik megtetszettek neki, azt hiszem, azoknak az embereknek (a város lakosainak) nagy száma és deréksége miatt, és mivel római polgárok, bátor és tekintélyes emberek, igen sokan élnek és kereskednek abban a városban, a

legjobb viszonyban magukkal a tulajdonképeni agrigentumiakkal. 94. Az agrigentumiaknál van Herculesnek egy temploma, nem messze a forumtól, náluk nagyon szent és tiszteletben álló épület. Ott van magának Herculesnek ércből való szobra, amelynél hogy valami szebbet láttam, nem egykönnyen mondanám — ámbár nem értek oly sokat ezekhez a dolgokhoz, mint amilyen sokat láttam ilyent — olyannyira (tiszteletben állott ez a szobor), hogy az ajka és az álla egy kissé jobban le is volt kopva, minthogy könyörgéseiknél és hálaadásaiknál nem csak tisztelni (imádni) szokták azt, hanem csókolgatni is. Amikor ő Agrigentumban volt, ennél a templomnál egyszerre Timarchides vezetése alatt sötét éjjel fegyveres szolgáknak az összegyülekezése és támadása keletkezik (hirtelen összecsoportosulnak és megtámadják a templomot). A rendőrök és a templom őrei lármát csapnak; ők midőn először ellenállani és védekezni igyekszenek, fütykösökkel és botokkal jól elverve visszaűzetnek (szétkergetik őket). Azután letépvén a reteszeket és feltörvén a kapuszárnyakat, igyekeznek a szobrot helyéről leemelni és emeltyükkel megingatni. 95. Eközben a lárma folytán elterjed a hír az egész városban, hogy ostrom alatt vannak az ősi istenek, nem az ellenségnek váratlan megérkezése következtében, nem is

a kalózoknak hirtelen támadása miatt, hanem a praetori házból és csapatból jött szökevény rabszolgáknak fölszerelt és fölfegyverzett csoportja. Senki sem volt Agrigentumban sem oly hajlott korú, sem oly gyönge erejű, aki azon az éjszakán ettől a hírtől fölriasztva föl nem kelt volna és fegyvert nem ragadott volna, ami épen a kezeügyébe esett. Ennélfogva rövid idő alatt az egész városból összefutnak a szentélyhez. Több mint egy órája vesződött már igen sok ember a szobor leemelésével; azalatt az semmi részről sem ingott meg (meg sem tudták mozdítani), bár egyesek alája tett emeltyűkkel törekedtek megmozdítani, mások meg kötelekkel megkötözve minden tagjukkal (kézzel-lábbal) igyekeztek magukhoz vonni: s egyszerre az agrigentumiak összeszaladnak; nagy kőhajigálás keletkezik (csak úgy hull rájuk a kőzápor): megfutamodnak annak a dicső hadvezérnek éjszakai katonái. Két igen kicsi szobrocskát mégis elvisznek, hogy ne teljesen üres kézzel térjenek vissza ahhoz a templomfosztogatóhoz. Soha sem megy oly rosszul a dolguk a sziciliaiaknak, hogy valamit szellemesen és találóan ne mondanának, (hogy valami találó szellemességet ne fűznének hozzá), amint ebben a dologban is azt mondogatták, hogy nem kevésbbé kellene Hercules (12) munkái közé sorolni ezt az iszo-

nyatos kan-disznót, mint azt az erymanthusi vadkant.

XLIV. 96. Az agrigentumiaknak ezt a vitézségét azután utánozták az assórusbeliek, bátor és hűséges emberek, de egyáltalán nem olyan nagy, sem olyan nevezetes városból valók. A Chrysas folyó az, amely az assorusbeliek földjein keresztülfolyik. Ezt náluk istennek tekintik és a legnagyobb tiszteletben részesítik. Szentélye a mezőn van épen azon út mellett, amelyen Assorusból Hennába mennek. Abban van Chrysasnak remekművü márványszobra. Ezt követelni az assorusiaktól nem merte annak a templomnak a páratlan szent-volta miatt; Tlepolemusnak és Hierónak ad megbízást. Azok csapatot szervezvén és fölfegyverezvén éjszaka oda jönnek, a templom ajtószárnyait feltörik; a templomszolgák és az őrök jókor észreveszik; jelt adnak kürttel, amely jel ismerős vol a szomszédság előtt; összefutnak az emberek a földekről (a majorokból); kikergetik és megfutamítják Tlepolemust, és nem is veszett el semmi Chrysasnak abból a szentélyéből egy igen kicsi érc-szobron kivül.

97. Engyium lakóinál van Magna Maternek egy temploma. Nekem ugyanis már nem csak röviden kell minden egyes dologról szólanom, hanem igen sok dolgot, úgy látszik, el is kell mellőznöm, hogy az ő na-

gyobb és hirhedtebb ilyenfajta tolvajlásaira és gazságaira jussunk. Ebben a templomban páncélokat, corinthusi munkával kivert ércsisakokat, hasonló stilusú és ugyanolyan remekművü nagy vizeskancsókat helyezett el ugyanaz a Scipio, ez a minden tekintetben érdemdús férfiu, és a nevét rájuk irta. Mit mondjak már többet róla, vagy mit panaszkodjam? Mindazokat elvitte, óh bírák, és semmit sem hagyott meg abban a legtiszteletreméltóbb szentélyben a kegyeletsértésnek nyomain és P. Scipió nevén kivül; az ellenségtől elvett zsákmányt, a hadvezéreknek emlékműveit, templomoknak díszeit és ékességeit ezután, elveszítvén ezen dicsőséges neveiket, Verresnek a fölszerelése és butorzata között fogják emlegetni (felszerelése közé fogják sorolni). (98) Hát persze te egymagad gyönyörködöl corinthusi vázákban, te egymagad nézed alapos hozzáértéssel annak az ércnek a helyes keverékét, a bronzműveknek rajzait; ez a Scipio, a nagyon tanult és művelt ember, azokhoz nem értett, te minden művészi érzék nélkül, műveltség nélkül, tehetség nélkül, tudományos ismeretek nélkül értesz hozzájuk és megbirálod őket! De lásd (vigyázz), nehogy ő nem csak mérsékletben, hanem műizlésben is legyőzzön téged és azokat, akik izléssel bíró embereknek akarnak neveztetni. Mert mivel ő megértette,

hogy milyen szépek azok, azért úgy vélekedett, hogy nem az emberek fényűzésére, hanem templomoknak és városoknak a díszítésére készültek.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

93. Litteris minutis argenteis, abl. modi
cum clam fecis et, megeng. mond.
cum adhibuisset, okhat. mond.
coniunctissimo animo, abl. modi
94. quo pulchrius, abl. compar.
non facile dixerim, coni potent.
paulo attritius, abl. mens, a középfok sokszor vmely tulajdonságnak kissé nagyobb fokát fejezi ki
duce Timarchide, abl. abs.
nocte intempesta, abl. temp.
clavis ac fustibus, abl. instr.
convulsis repagulis, effractis valvis, abl. abs.
vectibus labefactare, abl. instr.
95. adventu, impetu, abl. rei eff.
aetate adfecta, viribus infirmis, abl. qual.
illa nocte, brevi tempore, abl. temp.
eo nuntio excitatus, abl. rei eff.
horam amplius, mennyi ideig? kérdésre acc., amplius mellől a quam kötőszó el szokott maradni
in demoliendo signo, gerundiv. szerk.
vectibus subiectis, omnibus membris, funibus, abl. instr.
ne revertantur, célhat. mond.
96. religione maxima, abl. modi
posco mellett kettős acc. id, Assorinos
facta manu armataque, abl. abs.
bucina, abl. instr.
97. ut ad maiora veniamus, célhat. mond.

opere Corinthio, eadem arte, abl. modi
omnibus rebus praecellentissimus, abl. limit.
his nominibus amissis, abl. abs.
98. vasis Corinthiis, abl. rei eff.
temperantia, intellegentia vicerit, abl. limit
quam pulchra essent, függő kérdés

XLV. 99.— XLVI. 104.

a) *Szavak.*

99. Polluo, 3, bemocskol, megfertőz
singularis, -e, rendkívüli, példátlan
in sacrario intimo, a szentély legbelsejében
aditus non est viris, férfiaknak tilos a bemenet
sacra conficere, szertartásokat, áldozást végezni
antistita, -ae, f., templomőrző asszony
probatus, 3, tisztes, tekintélyes
100. permotus, 3, nyugtalankodó
suspicionem demovere, a gyanút elhárítani
insimulo, 1, ráfog vkre vmit
operam dare, utána járni, rajta lenni
procrastino, 1, elnapol, elhalaszt
deferre nomen alicuius, feljelenteni vkt
ficti testes, hamis tanúk
itur in consilium, (megbeszélésre és) szavazásra kerül a dolog
sententia, -ae, f., szavazat: omnibus sententiis egyhangúlag
101. religionum iura, vallásos szabványok, tilalmak
oculis captus, szemeidtől elcsábítva
fraus, -dis, f., csalás, álnokság
contineo, 2, visszatart
102. pudicus, 3, szemérmes
religiosus, 3, vallásos, istenfélő

rationem ostendere, lehetőségét megmutatni
castimonia, -ae, f., tiszta élet
auditione, hallomásból
103. diiungo, 3, szétválaszt
textrinum, -i, n., takácsmühely
navalis copia, tengeri haderő
bella versata sunt, a háborúk lezajlottak
imprudens, -ntis, vlmről nem tudó, gyanútlan
104. uno impetu, egy csapásra

b) *Fordítás.*

99. Halljátok még, óh bírák, az ő rendkivüli szenvedélyét, vakmerőségét, őrültségét azoknak a különösen szent dolgoknak a bemocskolásában (megszentségtelenítésében), amelyeket nem csak kézzel megérinteni, hanem még gondolatban megsérteni sem volt szabad. Ceresnek van egy szentélye a catinabelieknél, ugyanolyan tiszteletben álló, mint (amilyenben) Rómában, mint a többi helyeken, mint majdnem az egész földkerekségen. Annak a szentélynek a legbensejében volt Ceresnek ősrégi szobra, amelyről férfiemberek nemcsak azt nem tudták, hogy milyen, de még azt sem, hogy egyáltalán van; férfiaknak ugyanis abba a szentélybe tilos a bemenet; a szent szertartásokat asszonyok és hajadonok szokták végezni. Ezt a szobrot éjjel titokban elloptak az ő szolgái arról a nagyon szent és ősrégi helyéről. A következő napon Ceres

papnői és annak a szentélynek felügyelőnői, idősebb, tekintélyes és előkelő asszonyok, jelentik a dolgot az ő elöljáróiknál. Mindenki előtt elkeserítőnek, felháborítónak, sőt gyászos szerencsétlenségnek látszott a dolog. 100. Akkor ő nyugtalankodva a dolognak ama szörnyűségétől, hogy annak a bűnnek a gyanúja róla elháruljon, egy vendégbarátjának azt a megbízást adja, hogy találjon valakit, akire rá lehet fogni, hogy azt elkövette, és legyen rajta, hogy az illető abban a bűnben elítéltessék, nehogy ő maga legyen vád alatt (kerüljön a csávába). A dolgot nem halogatják. Mert amikor ő Catinából elutazott, följelentenek egy rabszolgát; őt vádolják, hamis tanukat állítanak ellene. Az ügyben a catinabelick törvényei szerint a teljes senatus ítélkezett. Beidézik a papnőket; tőlük titokban kitudakolják a tanácsházban, hogy mit gondolnak, hogy történt, mi módon lopták el a szobrot. Azt felelik azok, hogy a practornak a szolgáit látták azon a helyen. A dolog, amely már azelőtt sem volt valami homályos, a papnők vallomása folytán kezdett egészen világos lenni. Szavazásra kerül a dolog; azt a rabszolgát mint ártatlant egyhangúlag fölmentik — hogy annál könnyebben elítélhessétek ti ezt egyhangúlag. 101. Mert mit kívánsz, Verres? mit remélsz, mit várs, melyik istent vagy em-

bert gondolod, hogy segítségedre lesz? Rabszolgákat merészeltél te a szentély kirablására beküldeni oda, ahova szabad embereknek sem volt szabad bemenniök még imádkozás végett sem? Nem haboztál olyan dolgokra tenni rá a kezedet, amelyektől még szemeidet is visszatartani kényszerítettek a vallási tilalmak? Ámbár nem is szemeidtől csábítva vetemedtél erre az oly bűnös, oly istentelen galádságra; mert azt kívántad meg, amit sohasem láttál, azt szeretted meg, mondom, amit azelőtt meg sem pillantottál; füleiddel fogantál te meg akkora vágyakozást, hogy azt sem a félelem, sem a vallásos érzés, sem az istenek hatalma, sem az embereknek rólad való vélekedése (jó hired) nem tartotta vissza. 102. De persze valami jó emberedtől és jó forrásból hallottál róla. Hogyan lehetséges ez, mikor férfitől egyáltalán nem hallhattál róla? Tehát asszonytól hallottad, minthogy férfiak sem nem láthatták, sem nem ismerhették azt. Aztán milyen nőnek gondoljátok ti azt, óh bírák, milyen szemérmesnek, aki egy Verressel beszél, milyen istenfélőnek, aki lehetőséget mutat a szentély kirablására? De legkevésbbé sem csodálatos, hogy ő épen azokat a szent dolgokat mocskolta be paráznaságával és gaztettével, amelyekhez férfiak és asszonyok csak a legtisztább élettel járultak.

XLVI. Nohát? egyedül ezt a dolgot kezdte hallomásból megkívánni, bár ő maga nem látta azt? Sőt bizony több mást is; amelyek közül ki fogom választani egy igen híres és ősrégi templomnak a kifosztását, amelyről az előbbi tárgyalás alkalmával hallottátok beszélni a tanukat. Most, kérlek, hallgassátok meg ezt és amint eddig tettétek, figyeljetek szorgalmasan. 103. Melita szigetét, óh bírák, elég széles és veszedelmes tenger választja el Sziciliától; ezen van az ugyanolyan nevű város, ahova ez a Verres soha be nem tette a lábát, amely mégis három éven át takácsműhelye volt neki női ruhák készítésére. Ettől a várostól nem messze egy hegyfokon van Júnónak régi temploma, amely mindenkor oly nagy tiszteletben volt, hogy nem csak ama pún háborúk idején, amelyek tengeri haderővel viseltettek és körülbelül ezeken a vidékeken zajlottak le, hanem a kalózoknak mostani sokasága mellett is mindig sértetlen és szent volt. Sőt ez is átadatott az emlékezetnek (arról is beszélnek), hogy egykor Masinissa királynak a hajóhada arra a helyre vetődvén, a királyi praefectus (a hajóhad főparancsnoka) hihetetlen nagyságú elefántcsont fogakat vitt el a szentélyből s azokat Afrikába szállította és Masinissának ajándékozta. A király először gyönyörködött az ajándékban; azután,

amint meghallotta, hogy honnan valók, tüstént megbízható embereket küldött el egy ötevezősoros hajón, hogy azokat a fogakat vigyék vissza a templomba. Ennélfogva azokra rá volt írva pún betükkel, hogy Masinissa király gyanútlanul (az eredetüket nem tudva) elfogadta őket, a dolgot megismervén visszaküldette és helyükre tétette. Volt azonkívül ottan nagy tömeg elefántcsont, sok templomdísz, köztük régi és remekművű Victoria-szobrok elefántcsontból. 104. Hogy ne sokáig időzzek ennél, mindezeket ő egy csapásra és egyetlen izenettel elvétette és elvitette a Vénusszolgák által, akiket azért küldött oda.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

99. In iis sacris polluendis, gerundiv. szerk., gerundiummal in polluendo ea sacra manibus, cogitatione, abl. instr.
eadem religione, qua (religione), abl. qualit.
quod cuius modi esset, függő kérd., gen. qual.
maiores natu, sup. abl. limit.
100. illa atrocitate, abl. rei eff.
ut suspicio demoveretur, célhat. mond.. mely az utána álló dat negotium-tól függ, hasonlóképen az ut reperiret célh. mond.. ez utóbbitól ismét célhat. mond. függ.
quem illud fecisse insimularet, benne quem fecisse acc. c. inf.
Catin. legibus, abl. modi
quid arbitrarentur, quem ad modum esset

abl., függő kérd.
sacerd. testimonio, abl. causae
quo (ut eo) facilius cond. possitis, célh. m.
101 auxilio futurum (esse), dat. fin.
eone, a ne kérdőszó
oculis captus, abl. rei eff.
auribus concepisti, abl. instr.
102. qui id potes, qui .... az első qui (hosszú í-vel) kérdőszó, hogyan
quae (cum ea) loqueretur, ostenderet, okh. ért. jelzői mond.
cum ipse non vidisset, megeng. mond.
103. lato mari periculosoque, abl. rei eff.
eodem nomine oppidum, abl. qual.
tanta religione fuit, abl. qualit.
illis Punicis bellis, abl. temp.
navali copia, abl. rei eff.
hac multitudine, abl. temp. (tulajdonképen abl. abs. időhatározásra, a sum ige partic. hiányzik)
classe appulsa, abl. abs.
incredibili magnitudine, abl. qualit.
delect. munere, abl. rei eff.
unde essent, függő kérdés
qui (ut ii) reponerent, célhat. mond.
litteris Punicis, abl. modi
re cognita, abl. abs.
reportandos curasse, a magy. műveltető ige a lat. curo és partic. fut. pass., vagy iubeo és acc. c. inf.
vis eboris, gen. quant.
antiquo opere ac summa arte, abl. modi
104. multis sc. verbis, abl instr.
uno impetu, uno nuntio, abl. modi

XLVII. 104.—XLIX. 110.

a) *Szavak.*

104. Judiciale ius, törvénykezési jog
sententiam ferre, szavazni
tabella, -ae, f., szavazó táblácska
hiemo, 1, telel
coarguo, 3, vádol
infitior, 1, tagad; infitiandi ratio, mód a tagadásra
convinco, 3, rábizonyít
urgeo, 2, szorongat, sarokba szorít
manifestus, 3, világos, kiderült
maleficium, -i, n., gaztett
teneo, 2, bilincsben tart
recognosco, 3, ujra megismer, átvizsgál, sorba vesz
105. occuro, 3, szembe száll, elejét veszi vmnek
satietas, -tis, f., jóllakottság, kimerültség, csömör
se reficere, felüdülni, összeszedni magát
ordior, 4, orsus sum, kezd; altius ordiri, nagyobb feneket kerít vmnek
repetere memoriam religionis, felidézni a vallásos hagyományt
perstringo, 3, érint
106. opinio, -onis, f., hiedelem, hit
constat ex aliqua re, vmin alapszik
mihi persuasum est, meg vagyok győződve
in animis insitum atque innatum est, velük született, egészen átment a vérükbe
fruges, -um, f., a földmívelés gyümölcsei
umbilicus, -i, m., köldök
investigo, 1, kinyomoz
conquiro, 3, felkutat
inflammo, 1, lángra lobbant, meggyujt
taeda, -ae, f., szurokfenyő, fáklya
peragro, 1, bejár

107. perexcelsus, 3, erősen kiemelkedő
editus, 3, magas
aequata agri planities, egyenes fensík
perennis, -e, örökös, el nem apadó
aditus, -us, m., hozzámenetel, (hegy-)oldal
circumcisus, 3, köröskörül meredeken levágott
derectus, 3, egyenes, függőleges
lacus, -us, m., tó
lucus, -i, m., berek
luci plurimi, sűrű berkek
declaro, 1, magyaráz
spelunca, -ae, f., barlang
existo, 3, megjelenik
penetrare sub terras, a föld alá szállani
celeberrimo conventu, nagy részvétellel
incunabula, -orum, n, bölcső
praesens auxilium offerre, hathatós segítséget nyujtani
incolo, 3, lakik
108. expeto, 3, látogat, felkeres
convenit, 4, illik, kell
magnorum periculorum metus, rém-állapotok,
ostentum, -i, n., ritka csoda-dolog
portendo, 3, jósol
religio, -onis, f., szent hely
109. obtundo, 3, fáraszt, alkalmatlankodik
alienus, 3, elütő
iudicorum ratio, a törvényszéki beszédek szokott fajtája
dicendi consuetudo, beszédmód
princeps omnium sacrorum, az összes efajta szentélyek alapítója
perampla atque praeclara, igen nagyok és igen szépek
modica amplitudine, közepes nagyságú
110. propatulus, 3, egészen szabad
avello, 3, letép, kiszakit

b) *Fordítás.*

104. A halhatatlan istenekre! Miféle embert vádolok én? Kit üldözök a törvények és a törvénykezési jog alapján? Kiről (kinek a bűnösségéről) fogtok ti szavazni a szavazó-táblácskákkal? A melitai követek hivatalos megbizásból mondják, hogy Junó temploma ki van fosztva, semmit sem hagyott ő ott abban a legtiszteltebb szentélyben; amely helyen gyakran megfordultak az ellenség hajóhadai, ahol a kalózok majd nem minden évben telelni szoktak, amit sem a kalóznépség nem bántott azelőtt, sem az ellenség soha hozzá nem nyúlt, azt ő egymaga úgy kifosztotta, hogy egyáltalán semmit nem hagyott ott.. Itt (ez esetben) ő most vádlottnak fog neveztetni (nevezhető), én vádlónak, vagy ez itten törvényszéknek? Persze csak vádakkal illetik, vagy gyanúokok alapján idézik a törvényszék elé. Az istenszobrok ellopattak, a szentélyek nyugalma megháboríttatott, a városok kifosztva vannak; ezen dolgok letagadásának pedig semmi módját, a védekezésnek semmi lehetőségét nem hagyta fenn magának; minden egyes dologban vádolom őt, a tanuk rábizonyítanak, saját vallomása sarokba szorítja, kiderült gaztettei bilincsekben tartják — és ő még itt marad és hallgatagon velem együtt ujra átvizsgálja tetteit.

(105.) Úgy látszik nekem, tulságosan sokáig időzöm a vádaknak ezen egyetlen fajtájánál. Érzem, óh bírák, hogy elejét kell vennem füleitek és lelketek kimerültségének. Amiért sok dolgot mellőzni fogok; azokra azonban, amiket mondani akarok, szedjétek össze magatokat, itélő bírák, kérlek a halhatatlan istenekre, épen azokra, akiknek a tiszteletéről már oly sokáig beszélünk, amikor azt a gaztettét hozom emlékezetetekbe és adom elő, amelytől az egész provincia felindult. Amelynek ha látszólag kissé nagyobb feneket kerítek és felidézem a vallásos hagyományt, bocsássátok meg; a dolognak a nagysága nem engedi, hogy csak röviden érintsem ennek a bűnnek a szörnyűségét.

XLVIII. (106.) Régi az a hit, óh bírák, amely a görögöknek legrégibb iratain és emlékein alapszik, hogy Szicilia szigete egészen Ceresnek és Liberának van szentelve. Ezt egyrészt a többi népek is így tudják, másrészt maguk a sziciliabeliek annyira meg vannak róla győződve, hogy úgylátszik, ez a tudat velük született és egészen a vérükké vált. Azt gondolják ugyanis, hogy ezeken a vidékeken születtek ezek az istennők, s a földmívelés gyümölcsei ezen a földön találtatták meg először és Libera, akit Proserpinának is hívnak, itt raboltatott el a hennabeliek ligetéből, amely helyet, mivel a sziget

közepén fekszik, Szicilia köldökének nevezik. Akit (ezt az elrablott leányát) midőn Ceres kinyomozni és felkutatni akarta, állítólag azon tüzeknél gyujtotta meg fáklyáit, amelyek az Aetna csúcsáról törnek elő; amelyeket aztán, amint maga elé tartott, úgy barangolta be az egész földkerekséget. 107. Henna pedig, ahol állítólag azok történtek, amiket elmondok, egy igen kiemelkedő és magas helyen van, amelynek a tetején egyenes fensík van és soha el nem apadó források, az egész pedig minden oldalról köröskörül meredeken levágott és függőleges (minden oldalról meredek hegyszakadékokkal van körülvéve); amely körül egy tó van, és sűrű ligetek s pompázó virágok az év minden szakában, úgy hogy maga a hely megmagyarázni látszik a szűznek azt az elrablását, amelyről már gyermekkorunk óta hallottunk. Ugyanis közel van egy feneketlen mélységű, észak felé fordult barlang, amelyből, így beszélik, Dis atya hirtelen a kocsijával előjött (megjelent) s az azon helyről elragadott szűzet magával vitte és nem messze Syracusaetől hirtelen a föld alá szállt, s egyszerre azon a helyen egy tó keletkezett, ahol a syracusaebeliek mindez ideig évenkint megismétlődő ünnepnapokat tartanak a férfiaknak és asszonyoknak élénk részvételével. XLIX. Ezen hitnek a régisége miatt, mivel a vidéken meg lehet

találni ezen istenségeknek a nyomait és szinte a bölcsőjét, valami csodás tisztelete van egész Sziciliában magánembereknél és nyilvánosan is a hennai Ceresnek. Ugyanis gyakran nyilvánította sok csodajel az ő hatalmát és isteni voltát; gyakran nyújtott sok nehéz dolokban hathatós segítséget, úgy, hogy úgy látszik, hogy ezt a szigetet ő nem csak kedveli, hanem ott is lakik és őrizi. 108 És nem csak a sziciliabeliek, hanem a többi nemzetek és népek is a legnagyobb mértékben tisztelik a hennai Cerest. Ugyanis, ha az athéniek szertartásait (az eleusisi misztériumokat) is vágyakozva keresik föl az emberek, akikhez Ceres abban a bolyongásában állítólag eljött és elhozta nekik a föld termését, milyennek kell lennie azok vallásos kegyeletének, akiknél tudvalevőleg az az istennő született és a gabonát (a földmívelést) föltalálta? Ennélfogva a mi atyáink idejében, a hazának szörnyű és nehéz helyzetében, midőn Tiberius Gracchus megöletése után rém-állapotokat jósoltak a csodajelekből, P. Mucius és L. Calpurnius konzulsága alatt a sibyllai könyvekhez fordultak; amelyekből rájöttek, hogy az ősrégi Cerest kell megengesztelni. Akkor a legtekintélyesebb tíz tagú papi testületből a római népnek papjai, bár a mi városunkban is volt Ceresnek igen szép és nagyszerű temploma, mégis egészen Hennáig utaztak.

Oly nagy volt ugyanis az ő szentélyének tekintélye és régisége, hogy amikor odamentek, úgy látszott, hogy nem Ceres templomához, hanem magához Cereshez mennek. 109 Nem foglak tovább fárasztani benneteket; ugyanis már régen félek, hogy az én beszédem elütőnek látszik a törvényszéki beszédek szokott fajtájától és a mindennapi beszédmódtól. Csak ezt az egyet mondom, hogy épen ezt a legősibb, legnagyobb tiszteletben álló Cerest, az alapítóját az összes efajta szentélyeknek, amelyek az összes népeknél és nemzeteknél keletkeznek, C. Verres a saját templomából és helyéről ellopta. Akik jártatok Hennában, láttátok Ceresnek márványból való szobrát és a másik templomban Liberáét. Igen nagyok és igen szépek azok, de nem olyan régiek. Vot ott még egy közepes nagyságú, és kiváló munkájú érc-szobor fáklyákkal, mindazok közül, amelyek abban a szentélyben vannak, a legeslegrégibb. Ezt rabolta el és még ezzel sem volt megelégedve. 110 Ceresnek a temploma előtt, nyilt, egészen szabad helyen két szobor van, Ceresé az egyik, a másik Triptolemusé, igen szépek és igen nagyok. A szépségük vesztükre, a nagyságuk szerencséjükre vált, mert azoknak a leemelése és elszállítása igen nehéznek látszott. Ceresnek a jobbkezében állott egy aránylag nagy, remekművű Victoria-

szobor; ezt ő Ceres szobráról leszakította és elszállíttatta.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

104. Legibus aut iud. iure, abl. modi
crimínibus, suspicionibus, abl. causae
a me, a testibus, abl. auct.
confessione sua, abl. rei eff.
105. quo commota est, abl. rei eff.
paulo altius, abl. mensurae
106. iis ignibus, abl. instr.
dicitur mellett nom. c. inf. Ceres inflammasse (inflammavisse), peragrasse
107. loco perexcelso, abl. loci in nélkül
omni tempore, abl. temp.
infinitá altitudine, abl. qualit.
celeberrimo conventu, abl. modi (vehető abl. abs.-nak, a sum partic.-a hiányz.)
108. summa cupiditate, abl. modi
atroci ac difficili tempore, abl. temp.
Ti. Graccho occiso, abl. abs., hasonlóképen
P. Mucio, L. Calpurnio consulibus
cum esset templum, megeng. mond.
109. vereor, ne ..... félést jelentő igék után a lat. ne, magy. hogy
modica amplitudine ac singulari opere abl. qualit.
cum facibus, abl. modi
omnium illorum ant., gen. partit.
110. periculo, saluti, dat. fin.
avellendum curavit, a magy. művelt. ige

L. 110.—LII. 116.

a) *Szavak.*

110. Corpore perhorresco, testemben borzongást érzek
praesto est, jelen van
infula, -ae, f., szalagos papi süveg
verbenae, -arum, f., szentelt galyak
contio conventusque, sokadalom és gyülés
gemitus, -us, m., sóhajtozás
111. decumarum imperia, a tizedeknek kivetése
direptio, -onis, f., elrablás
importunae libidines, tűrhetetlen kicsapongások
iniqua iudicia, igazságtalan itélkezés
antistes, -titis, gondozó pap
112. deprecatio, -onis, f., bocsánatkérés, kiengesztelés
indignitas, -tis, f., alávalóság
temeritas, -tis, f., vakmerőség
113. institutum, -i, n., elv
de religione queri, a vallási sérelmet elpanaszolni
aspernor, 1, visszautasít
neglego, 3, figyelmen kívül hagy, kicsinyel
agitur aliquid, szóban forog vlmi
veritas, -tis, f., igazságszeretet, pártatlanság
tanta religione obstricta est, akkora lelkiismereti aggályoskodás tartja fogva
superstitio, -onis, f., babonás félelem
114. solitudo, -inis, f., pusztaság
vastitas, -tis, f., kietlenség
fuga aratorum, riadalom a szántóvetők közt
desertus, 3, elhagyatott, sivár
in opinione Siculorum, a szic. szemében
omnes cultus fructusque, minden ültetvény és termés

intereo, 4, elpusztul
medeor, 2, sanavi alicui, gyógyít, orvosol
sancio, 4, -nxi, -ctum, szentnek tart, elismer
adscita atque arcessita, elsajátítva és bevéve
colo, 3, tisztel, szentnek tart
re vera, tényleg, valóban
dissolutus, 3, közömbös
in medium proferre, szóvá tenni
concludo atque definio, végleg befejezem
confero, 3, összevet, összehasonlít
victoria, -ae, f., győzelem, győzelmes bevonulás
cohors impura, aljas kiséret
constitutum accipere, rendezett állapotban átvenni
sanguine redundat, vértől árad
myoparo, -onis, m., könnyü kalózbárka
ingenuus, 3, szabad születésü
licentia militaris, katonai túlkapás
coniunctus, 3, kapcsolatos

b) *Fordítás.*

Végtére is milyen most az ő lelkülete (hogyan érezheti magát Verres) az ő gaztetteire való visszaemlékezésnél, amikor én magam azoknak a fölemlítésénél nem csak lelkemben indulok fel, hanem testemben is borzadást érzek? Eszembe jut ugyanis a templom, a hely, annak a szent volta; elvonul a szemem előtt minden, az a nap, amelyen mikor én megérkeztem Hennába, elém jöttek Ceres papjai szalagos papi süvegükkel és szentelt galyakkal, szemem előtt van a nagy sokadalom és a polgárok

gyűlése, amelyen mikor én beszéltem, akkora sóhajtozás és sírás támadt, hogy úgy látszott, hogy az egész városban a legkeserűbb gyász uralkodik. 111 Nem panaszolták fel ők a tizedeknek igazságtalan kiveté-sét, sem javaiknak elrablását, sem az igazságtalan ítélkezést, sem az ő tűrhetetlen kicsapongásait, sem erőszakoskodását, sem a gyalázatosságait, amelyekkel őket zaklatta és elnyomta; csak azt akarták, hogy Ceresnek az istensége, tiszteletének régisége, templomának kegyelete ennek a bűnös és vakmerő gazembernek a megbüntetésével kiengeszteltessék; azt mondták, hogy minden egyebet eltűrnek és semmibe sem vesznek. Akkora volt ez a fájdalmuk, hogy úgy látszott nekik, hogy egy másik Orcus jött Hennába és nem Proserpinát vitte magával, hanem magát Cerest rabolta el. Ugyanis az a város nem is látszik városnak, hanem Ceres szentélyének; a hennaiak azt gondolják, hogy Ceres náluk lakik, olyannyira, hogy előttem nem is ama város polgárainak látszanak, hanem Ceres papjainak, Ceres szentélye mellett lakó és azt gondozó papoknak. 112 Hennából merészelted te elvinni Ceresnek a szobrát, Hennából törekedtél te Victoriát elrabolni Ceresnek a kezéből és egyik istennőt a másiktól elszakítani? Amelyek közül egyet sem mertek megsérteni, egyikhez sem mertek hozzányúlni olyan emberek, akikben

meg voltak mindazok, amik közelebb vannak a bűnhöz, mint a vallásos kegyelethez. Birtokukban tartották ugyanis P. Popilius és P. Rupilius consulsága alatt azt a helyet rabszolgák, szökevény szolgák, barbárok, ellenséges csapatok; de sem nem voltak azok annyira rabszolgái az uraiknak, mint te a szenvedélyeidnek, sem nem pártoltak el annyira az uraiktól, mint te az igazságtól és törvényektől, sem oly barbárok nem voltak nyelvre és nemzetségre nézve, mint te természetedre és erkölcseidre (jellemedre) nézve, sem nem voltak azok annyira ellenségei az embereknek, mint te a halhatatlan isteneknek. Micsoda kiengesztelés maradt tehát hátra neki, aki felülmúlta alávalóságban a rabszolgákat, vakmerőségben a szökevényeket, elveteműltségben a barbárokat, kegyetlenségben az ellenséget?

(51) (113) Hallottátok, hogy Theodorus, Numenius és Nicasio, a hennai követek, nyilvánosan azt mondták, hogy nekik polgártársaiktól az a megbízásuk van, hogy menjenek el Verreshez és követeljék vissza tőle Ceresnek és Victoriának a szobrát; ha ezt elérik, akkor, hogy a hennaiak régi szokását megőrizzék (szokásához hűek maradjanak), bár sanyargatta ő Sziciliát, mégis, minthogy ezt az elvet kapták (örökölték) őseiktől, nyilvánosan ne tegyenek ellene tanubizonyságot; ha azonban azokat nem

adja vissza, akkor a bíróság elé is elmenjenek, sérelmeikről is értesítsék a bírákat, de főképen a vallási sérelemről tegyenek panaszt. A halhatatlan istenekre, óh bírák, ne utasítsátok el ezeket az ő panaszaikat, ne vessétek meg és ne kicsinyeljétek le! Szóban forognak itt a szövetségeseken esett sérelmek, szóban forog törvényeink ereje, törvényszékeink jó hírneve és pártatlansága. Amelyek mind igen nagy dolgok, de az a legfontosabb, hogy akkora lelkiismereti aggályoskodás tartja lekötve az egész provinciát, akkora babonás aggodalom szállta meg ennek a gaztette következtében az összes sziciliabeliek lelkét, hogy ami baj csak történik (előfordul) a nyilvános és magánéletben, úgy tűnik fel nekik, hogy az ő gaztettének az oka miatt történik. (114) Hallottátok a centuripaebelieket, az agyriumiakat, catinabelieket, aetnaiakat, herbitabelieket és több mást, akik nyilvánosan mondották, hogy micsoda pusztaság, milyen kietlenség van az ő földjeiken, micsoda riadalom van a szántó vetők között, milyen sivár, műveletlen és elhagyatott minden. Bár ezek az ő sok és különféle jogtalanságaiból származtak, mégis a sziciliaiak szemében ez az egy ok ér a legtöbbet, hogy azt hiszik, hogy Ceresnek a megsértése miatt pusztult el azokon a vidékeken minden ültetvény és gabonatermés. Nyujtsatok orvoslást, óh bí-

rák, a szövetségesek vallásos érzelmének, őrizzétek meg a magatok vallását. Mert ez a vallás nektek sem nem külföldi, sem nem idegen. De meg ha az lenne is, ha fölvenni azt nem akarnátok, mégis egy olyannal szemben, aki azt megsértette, szentnek kellene tartanotok. (15) Most pedig minden népek közös vallásával és azokkal a szertartásokkal szemben, amelyeket a mi őseink idegen nemzetektől elsajátítva és bevéve tiszteletben tartottak, amely szertartásokat görögnek akartak hivatni, amint valóban azok voltak, ezekkel szemben ha akarnánk is hanyagok és közömbösek lenni, hogyan lehetnénk?

(LII) Még egy igen szép és nagyon díszes városnak, Syracusaenek a kifosztásáról fogok megemlékezni és azt szóvá tenni, óh bírák, hogy végre valahára efajta egész beszédemet (beszédemnek az efajta vádakról szóló részét) végleg befejezzem. Talán senki sincs köztetek, aki gyakran ne hallotta volna, néha az évkönyvekben is ne olvasta volna, hogy miképen foglalta el M. Marcellus Syracusaet. Hasonlítsátok össze ezt a békét azzal a háborúval, ennek a praetornak az odaérkezését annak a hadvezérnek a győzelmes bevonulásával, ennek az aljas kiséretét annak győzhetetlen hadseregével, ennek kicsapongásait annak az önmegtartóztatásával; azt fogjátok mondani, hogy

az, aki elfoglalta, tulajdonképen megalapította, ez, aki rendezett állapotban vette át, tulajdonképen elfoglalta Syracusaet. 116. És már elmellőzöm azokat, amiket szétszórtan sok helyen fel fogok említeni és már mondtam is, hogy a syracusaebeliek foruma, amely Marcellus bemenetelekor tisztán őriztetett meg az öldöklestől, az Verres odaérkeztével ártatlan sziciliaiak vérétől áradt, hogy a syracusaebeliek kikötője, amely akkor mind a mi, mind a carthagóiak hajóhadai előtt zárva volt, az az ő praetorsága alatt nyitva volt a ciliciabeliek apró kalózbárkája és a tengeri kalózok számára; nem említem azt, hogy erőszakot követtek el szabad születésüek ellen, hogy megsértettek családanyákat, amiket akkor az elfoglalt városban nem követtek el sem ellenséges gyűlöletből, sem katonai önkénykedésből, sem a hadi szokás, sem a győzelem joga alapján; mellőzöm, mondom, mindezeket, amiket ő három éven át művelt; azokat ismerjétek meg, amik kapcsolatosak ama dolgokkal, amelyekről ezelőtt szóltam.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

110. Animo, corpore, abl. limit.
venit in mentem vonzata gen. memor.
cum infulis ac verbenis, abl. modi
111. supplicio expiari, abl. instr.
ut mihi non cives videantur. következm. m.

112. deae detrahere, dat. incomm.
quorum nihil, gen. partit.
P. Popilio P. Rupilio consulibus, abl. abs.
lingua et natione, natura et moribus, abl. limit.
indignitate, temeritate, scelere, crudelitate, abl. limit.
qui vicerit, okhat. ért. vonatk. mond.
113. audistis mellett acc. c. inf. Theodorum etc. dicere, ettől szintén acc. c. inf. függ, sese habere
si impetrassent (-vissent), irrealis eset
ut morem conservarent, célhat. mond.
ne quod a. m. ne aliquod
tanta religione obstr., abl. rei eff.
114. quae solitudo esset, függő kérd.
multis et variis iniuriis, abl. causae
Cerere violata, abl. abs. okhatározásra
quodsi esset, irrealis eset
qui violasset (cum violavisset), okhat. ért. jelzői m.
115. re vera, abl. modi
si cupiamus esse, potentialis eset utána a qui kérdőszó
omnium pulch., gen. partit.
ut aliquando concludam, célhat. mond.
huius generis orationem, gen. qualit
nemo vestrum, gen. partit
nemo est tagadó főmond. után a következm. mond. kötőszava quin
116. omitto, mitto után acc. c. inf.-k
introitu, adventu, abl. temp.
odio hostili, licentia militari, abl. causae

LII. 117.—LV. 123.

a) *Szavak.*

117. Portus prope in aedificatione amplexuque urbis inclusi, kikötők, melyek majdnem a város épületei közé és kerületébe ékelődnek
exitus, -us, m., vég; in exitu, a végükön
mare angustum, keskeny tengerszoros
118. ostium, -i, n., torkolat
quae proiecta est, amely húzódik
fluctus, -us, m., a tenger árja
munitio, -onis, f., erődítmény, töltés
moles lapidum, kőgát, móló
119. prytanium, -i, n., városháza
perpetua via, a városon végigfutó út, főutca
transversa via, keresztút, -utca
gymnasium, -i, n., testgyakorló iskola
colitur frequentissime, legnagyobb a forgalma
habitatur frequentissime, legsűrűbb a lakossága
quam ad summam, amelynek legmagasabb helyén
120. exstinguo, 3. -nxi, -ctum, elpusztít
in ornatu urbis, a város ékességeire vonatkozólag
rationem habere, számot vetni vlmvel, tekintettel lenni vlmre
121. partitio, -onis, f., szétosztás
appeto, 3, megkíván
iuris dictio, igazságszolgáltatás
122. consuetudo, -inis, f., szokás, hagyomány
vestio, 4, ruházz, betakar, ékesít
nudus ac deformatus, puszta és éktelen
123. vota debere, fogadalmi ajándékkal tartozni
commemoratio hominum, az illető emberekre való emlékeztetés

cognitio formarum. alakjuk felismerhetősége
taeter, 3, szörnyü, kegyetlen

b) *Fordítás.*

117. Hallottátok gyakran, hogy Syracusae városa a legnagyobb a görög városok közül, a legszebb az összes városok között. Úgy is van, óh bírák, amint mondják. Mert egyrészt erős és minden oldalról, akár a szárazföld, akár a tenger felől szép fekvésénél fogva megnézésre való (pompás látványt nyújt), másrészt majdnem a város épületei közé és kerületébe beékelődő kikötői vannak; amely kikötőknek bár egymástól különböző bejáratuk van, a végükön összekapcsolódnak és egybefolynak. Ezeknek összekötöttsége folytán a városnak azt a részét, amelyet Insulának neveznek, egy keskeny tengerszoros szétválasztván, egy híd ujra összekapcsolja és együvé tartozóvá teszi a város többi részével. (III.) 118. Akkora az a város, hogy négy nagy városból állónak lehet mondani; amelyek közül az egyik az, amelyet említettem, az Insula, amelyik két kikötőtől övezve mindkét kikötőnek a torkolatáig és bejáratáig húzódik; ebben van egy ház (palota), amely Hieró királyé volt, amelyet a praetorok szoktak használni. Ebben van több szent épület (templom), de kettő olyan, amely

messze fölülmúlja a többieket, az egyik Dianáé, és a másik, amely ennek a Verresnek odaérkezése előtt a legdíszesebb volt, Minerváé. Ennek a szigetnek a végén van egy édesvizű forrás, amelynek Arethusa a neve, hihetetlen nagyságú (bővizű), telistele halakkal, amelyet egészen elborítana a tenger árja, hacsak egy töltés és kőgát el nem választaná a tengertől. 119. A második városrész pedig Syracusaeben az, amelynek a neve Achradina; ebben van az igen nagy fórum, gyönyörű oszlopcsarnokok, az igen díszes városháza, a roppant nagy méretű tanácsház és az olympusi Juppiternek kiváló temploma, és e városnegyednek többi részei, amelyek egy széles, az egészen végighúzódó úttól és sok keresztúttól részekre osztva magánépületektől vannak borítva. A harmadik az a városrész, amelyet Tychának neveznek, mivel azon a részen volt Fortunának egy régi szentélye; ebben van egy igen tágas gymnasium (testgyakorló iskola) és több szent épület, ennek a résznek a legnagyobb a forgalma és legsűrűbb a lakossága. A negyedik pedig az, amelynek, mivel legutoljára épült hozzá, Neapolis (Ujváros) a neve; ennek a legmagasabb helyén van egy igen nagy színház; azonkívül két kiváló templom van ott, Ceresé az egyik, a másik Liberáé, és Apollónak, kit Temeni-

tesnek hívnak, egy igen szép és hatalmas szobra; ha ez a Verres azt el tudta volna vinni, nem habozott volna elvinni.

LIV. 120. Most Marcellushoz térek vissza, nehogy úgy tünjék fel, hogy mindezeket én ok nélkül említettem fel. Aki midőn az oly híres várost erővel és csapatai val elfoglalta, nem tartotta a római nép dicsőségéhez tartozónak (dicsőségével összeegyeztethetőnek) azt, hogy megsemmisítse és elpusztítsa ezt a szépséget, amelyből különösen semmi veszedelem nem mutatkozott (főképen, mert egyáltalán nem fenyegetett semmi veszéllyel). Ennélfogva az összes épületeket, a hivatalos és magánépületeket, a szent és nem szent épületeket úgy kímélte, mintha azoknak a megvédésére jött volna a hadseregével, nem az elfoglalására. A város ékességeire vonatkozólag tekintetbe vette a győzelmet, tekintetbe vette emberies érzését; úgy gondolta, hogy győzelméhez tartozik sok dolgot Rómába szállítani, amelyek díszére lehetnek a városnak, emberies érzéséhez tartozik, hogy ne fossza ki egészen a várost, különösen, mert azt megőrizni akarta. 121. Az ékességeknek ebben a kettéosztásban Marcellusnak a győzelme nem kívánt többet a római nép számára, mint amennyit emberies érzése megőrzött (otthagyott) a syracusaebelieknek. Amik Rómába szállít-

tattak, azokat ott látjuk Honos és Virtus templomában, hasonlóképen más helyeken. De semmit sem helyezett el az ő házaiban, semmit a kertjeiben, semmit a város melletti birtokán; úgy gondolta, hogy ha a városnak az ékességeit nem hordja az ő házába, akkor az ő háza lesz díszére a városnak. Syracusaeben pedig igen sok és kiváló dolgot hagyott ott; istent pedig egyet sem sértett meg, egyhez sem nyúlt hozzá. Vessétek össze vele Verrest, nem hogy az embert az emberrel hasonlítsátok össze, nehogy valami sérelem essék egy ilyen férfiún a halála után, hanem hogy összehasonlítsátok a (Verres-féle) békét a (Marcellus-féle) háborúval, a törvények uralmát az erőszakkal, a fórumot és igazságszolgáltatást a vassal és fegyverekkel, Verres odaérkezését és kiséretét Marcellus hadseregével és győzelmével.

LV. 122. Minerva temploma ott van az Insulán, amelyről előbb szóltam; ehhez Marcellus hozzá sem nyúlt, tele és fölékesítve (ékességekkel tele) hagyta ott; ezt ez a Verres úgy kifosztotta és kirabolta, hogy úgy látszik, mintha nem valamely ellenség bántotta volna, amely mégis megtartja a háborúban a vallást és a hagyomány jogát, hanem, hogy barbár kalózok háborgatták. Ott volt Agathocles király lovas csatája fatáblákra festve; azok a fa-

táblák pedig a templomnak a belső falait borították. Semmi sem volt annál a festménynél nagyszerűbb, semmi sem volt Syracusaeban, amit jobban érdemes lett volna megnézni. Ezekhez a fatáblákhoz Marcellus, bár az ő győzelme mindent profánná tett ott (mindennek megszüntette a szent jellegét), mégis vallásos érzésétől akadályozva nem nyúlt hozzájuk; ez a Verres, bár az állandó béke és a syracusaei nép hűsége miatt mindent mint szent és vallásos tárgyat vett át, mindezeket a fatáblákat (festményeket) elvitte, a falakat, melyeknek diszítményei annyi évszázadon át megmaradtak, annyi háborúból megmenekültek, pusztán és éktelenül hagyta ott. (23) És Marcellus, aki megfogadta, hogy Rómában két templomot fog építeni, ha Syracusaet elfoglalta, ő azt, amit fel akart építeni, nem akarta azon dolgokkal feléksíteni, amelyeket elfoglalt; Verres, aki nem Honosnak és Virtusnak, miként ő, hanem Vénusnak és Cupidónak tartoznék fogadalmi ajándékkal, ő ki merte fosztani Minervának a templomát. Az nem akarta az isteneket más istenektől elvett zsákmánynyal ékesíteni, ez a szűz, Minervának az ékességeit az ő kéjlakába vitte. Azonkivül 27 gyönyörü festményt lopott el ugyanabból a templomból, amelyek között voltak Szicilia királyainak és tyrannusainak

arcképei, amelyek nem csupán a festőknek a művészetével gyönyörködtettek, hanem az illető emberekre való emlékeztetéssel és alakjaiknak a felismerhetőségével is. És lássátok, hogy mennyivel szörnyűbb tyrannusa volt ez a syracusaebelieknek, mint bárki is valaha az előbbiek közül; azok legalább felékesítették a halhatatlan istenek templomait, ez azoknak az emlékműveit és ékességeit is elrabolta.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

117. Graecarum, omnium (sc. urbium), gen. art.
situ munito, praeclaro, abl. limit. (vehető caus.-nak is)
includo mellett hova kérdésre in és abl.
cum div. aditus habeant, megeng. m.
eorum coniunctione, abl. causae
mari angusto, ponte, abl. rei eff.
118. quarum una, gen. partit.
duobus portibus, abl. rei eff.
Hieronis regis, gen. posses.
aquae dulcis, gen. qualit.
incredibili magnitudine, abl. qualit.
fluctu operiretur, abl. rei eff.
operiretur, nisi diiunctus esset, irreális eset
munitione ac mole, abl. rei eff.
119. una via lata perpetua multisque transversis, abl. rei eff.
privatis aedificiis, abl. instr. contineo mellett
si portare potuisset, non dubitasset (dubitávi: set), irreális eset
120. vi copiisque, abl. instr.

periculi nihil, gen. part.
ex qua (cum ex ea) ostenderetur, okh. ért. vonatk. mond.
victoriae, humanitatis esse putabat, gen. propr.
ornamento urbi esse, dat. fin. és dat. comm.
quam (-cum eam) conservare voluisset, okh. mond.
121. in suburbano sc. praedio
ne qua a. m. ne aliqua
tali viro mortuo, dat. incomm., mortuo a magyarban határozóval ford.
122. iis tabulis vestiebantur, abl. rei eff.
ea pictura nobilius, abl. compar.
cum omnia profana fecisset, megeng. m.
religione impeditus, abl. rei eff.
123. iis rebus ornare, abl. instr.
artificio, commemoratione et cognitione, abl. instr.
quanto taetrior, abl. mensurae
quanto taetr. tyrannus fuerit, függő kérd.
quisquam superiorum, gen. part.

LVI. 124.—LVIII. 131.

a) *Szavak.*

124. Valvae, -arum, f., ajtószárnyak
suspicor, 1, gyanusít
mendacium, -i, n, hazugság
temeritas et mendacium, vakmerő hazugság
liquido confirmare, világosan bebizonyítani
perfectus, 3, művésziesen készített
effero, 3, dicsőít, magasztal
argumentum, -i, n., tárgy
anguis, -is, m., kígyó
indico, 1, elárul
quaestus, -us, m., nyereség, haszon

bulla, -ae, f., kerek domborulat, szögfej
125. gramineus, 3, füből való
hasta graminea, hosszú bambusznádból való dárdanyél
126. iusta excusatio, alapos mentség
elegans, -ntis, kecses, finom
elaboratus, 3, kidolgozott, művészies
beatus, 3, javakkal megáldott, tehetős
delicatus, 3, válogatós
commodo, 1, kölcsön ad
operarius, -i, m., munkás
deliciae, -arum, kedvtelés
etiamne, még mindig
appositus, 3, helyes, kész, alkalmas
127. pernobilis, -e, nevezetes, híres
Graeculus, -i, görögöcske, görögösködő uracs
subtiliter, finoman, műértően
128. porcus, -i, m., malac
porcinum caput, malacfej
consecratus, 3, felszentelt, megörökített
129. coniicio, 3, gyanít
uno in genere, egyforma stílusban
angustiae, -arum, f., hegyszoros, tengerszoros
130. emergo, 3, fölmerül, származik vmből
religioni concedere, a vallásos kegyelet számára meghagyni
advena, -ae, m., jövevény, utas
131. sic habetote, legyetek róla meggyőződve
desidero, 1, hiányát érzi, elveszik
disciplina, -ae, f., tudás

b) *Fordítás.*

124. De mit említsem már én annak a templomnak az ajtószárnyait? Félek, hogy, akik ezeket nem látták, azt gondolják, hogy én mindent túlságosan nagyítok és szépítek; de mégis azzal senkinek sem kell gyanusítania, hogy én annyira megyek szenvedélyemben, hogy azt akarnám, hogy annyi előkelő ember, különösen a bírák sorából, akik voltak Syracusaeben, akik ezeket látták, tudjanak az én vakmerő hazugságomról. Világosan be tudom bizonyítani, óh bírák, hogy nagyszerűbb ajtószárnyak, aranyból és elefántcsontból művészieseben készítve, soha egyetlen templomban sem voltak. Hihetetlen elmondani, hogy mily sok görög utazó hagyott írott emléket ezeknek az ajtófélfáknak a szépségéről. Azok talán túlságosan csodálják és dicsőítik ezeket; ám legyen; de mégis tisztességesebb dolog a mi hazánk számára, óh bírák, hogy azokat, amelyek nekik oly szépeknek látszanak, a mi hadvezérünk a háborúban épen hagyta, mint hogy a praetorunk békében elrabolta őket. Elefántcsontból remekül készített tárgyak voltak az ajtószárnyakon; ezeket valamennyit leszedette róluk. Leszakított és magával vitt egy remek, kígyókkal övezett Gorgo-fejet, és mégis elárulta, hogy őt nem csak a művészet, hanem a tárgyak

értéke és a haszon is vezeti; mert az összes arany szögfejeket, amelyek nagy számúak és súlyosak voltak, nem habozott elvinni azokról az ajtószárnyakról; amelyeknek ő nem a művészetében gyönyörködött, hanem a súlyában. És így oly módon hagyta ott az ajtószárnyakat, hogy amelyek egykor főképen a templom díszítésére szolgáltak, most úgy látszanak, hogy csak a templom bezárására készültek.

125. Még a bambusznádból való dárdanyeleket is, — láttam ugyanis, hogy ti ennél a névnél, mikor a tanu mondotta, igen mozgolódtatok — amelyeken sem valami kézimunka, sem bármiféle szépség nem volt, hanem csak a nagyságuk szinte hihetetlen, amelyről elég lenne akár csak hallani is, egyszernél többször látni már nagyon sok, még azokat is megkívántad.

LVII. 126. Hanem hát Sappho, akit a prytaneiumból elvitettél, alapos mentséget ad neked, hogy szinte úgy látszik, meg kell engednünk és megbocsátanunk neked. Silanionak oly remek, oly kecses, oly művészies munkáját bárki, nem csak magánember, hanem nép is, birhatná-e inkább, mint a legfinomabb és legmüveltebb ember, Verres? Természetesen ez ellen semmit sem lehet szólni. Közülünk ugyanis bármelyikünk, akik javakkal nem vagyunk annyira megáldva, mint ő, nem tudunk olyan válogató-

sak lenni, ha valamikor valami ilyesfélét látni akar, hát menjen el Felicitas templomába, Catulus emlékművéhez, Metellus oszlopcsarnokához, legyen rajta, hogy beereszszék azok közül valakinek (olyasféle gazdag embernek) a Tusculánumába, nézze meg a földiszített forumot, ha ő valamit a sajátjai közül kölcsön adott az aedilisekнek; de Verresnek ezek az otthonában legyenek. Verresnek a háza tele legyen a szentélyek és városok ékességeivel, villái zsúfolva legyenek ilyenekkel. Még most is eltűritek, óh bírák, ennek a munkásnak a működvelését és kedvtelését? aki úgy született, úgy nevelődött, olyannak van teremtve testben és lélekben, hogy sokkal alkalmasabbnak látszik szobrok vitelére, mint elvitelére. 127. És hogy ez az elrabolott Sappho mekkora ürességet hagyott maga után, azt alig lehet elmondani. Mert egyrészt ő maga remekmű volt, másrészt egy híres görög epigramma volt a talapzatába belevésve, amelyet az a művelt ember és görögösködő uracs, aki ezeket oly finoman (műértően) birálgatja, aki egyedüli műértő, ha csak egy betüt tudott volna görögül, bizonyára a szoborral együtt elvitt volna. Most ugyanis, ami rá van írva az üres talapzatra, az megmondja, hogy mi volt rajta, és elárulja, hogy azt elvitték.

Micsoda? hát Paeannak remekművű, szent

és vallásos tiszteletben álló szobrát nem vitte-e el Aesculapius templomából? amelyet szépsége miatt mindenki megnézni, szent volta miatt mindenki tisztelni szokott. 128. Micsoda? Liber templomából nem a te parancsodra vitték el nyiltan Aristaeus szobrát? Micsoda? hát Juppiter templomából nem vitte-e el Juppiter Imperatornak, akit a görögök Uriosnak neveznek, remekművű, a legmélységesebb tiszteletben álló szobrát? Micsoda? Libera templomából haboztál-e elvinni azt a nagyon szép malacfejet, amelyet meg szoktunk nézni? És azt a Paeant azoknál évenként megujított áldozatokkal tisztelték Aesculapiusszal együtt; Aristaeus, akit az olaj feltalálójának mondanak, Liber atyával együtt náluk ugyanabban a templomban volt megörökítve. LVIII. 129. Mit gondoltok, mekkora tiszteletben volt a saját templomában az a Juppiter Imperator? Gyaníthatjátok, ha vissza akartok emlékezni, hogy mekkora vallásos tiszteletben volt az az ugyanolyan külsejű és formájú szobor, amelyet Macedoniából zsákmányul hozva a Capitoliumon helyezett el T. Flaminius. Ugyanis az egész földkerekségen három Juppiter Imperator-szobrot emlegettek, ugyanazon stilusban készült remekműveket, az egyik az a macedoniai, amelyet a Capitoliumon láttunk, a másik a Pontus bejáratánál a tengerszoros mellett van, a

harmadik az, amely Verres praetorsága előtt Syracusaeben volt. Azt az elsőt Flaminius úgy (azzal a szándékkal) vitte el a templomából, hogy a Capitoliumon helyezze el, azaz Juppiternek földi lakóhelyén. (130) Amelyik pedig a Pontus (Fekete-tenger) bejáratánál van, az, bár oly sok háború származott abból a tengerből, továbbá oly sok háború csapott át a Pontusra is, mind a mai napig épen és sértetlenül őriztetett meg. Ezt a harmadikat, amely Syracusaeben volt, amelyet a fegyveres és győztes M. Marcellus látott, amelyet meghagyott a vallásos tisztelet számára, amelyet a polgárok és a lakósok tiszteltek, az utasok nem csak megnézni, hanem tisztelni is szoktak, azt C. Verres Juppiter templomából elvitte. (131) Hogy gyakrabban (most megint) Marcellushoz térjek vissza, óh bírák, úgy legyetek róla meggyőződve, hogy a syracusaebeliekneк több istenszobruk veszett el Verres odajövetele miatt, mint ahány emberük Marcellus győzelme miatt. Ugyanis ő keresztette állítólag Archimedest is, azt a nagy tehetségű és nagy tudású embert, akiről midőn meghallotta, hogy megöletett, ez nagyon nehezére esett neki; ez a Verres mindazt, amit fölkutatott, nem azért kerestette fel, hogy megőrizze, hanem, hogy elvigye.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

124. Quid commemorem, szónoki kérdés, coni. dubit.
vereor, ne, a magyarban hogy kötőszó
qui S. fuerint, qui viderint, okhat. ért. vonatk. mond.
incredibile dictu, sup. abl. limit
quam multi reliquerint, függő kérd.
mirentur atque efferant, coni. concess.
artificio, pretio quaestuque, abl. rei eff.
opere, pondere delectabatur, abl. rei eff.
eius modi valvas, gen. qualit.
125. neque ulla a. m. et nulla
manu factum, abl. instr.
126. nostrum unus quisque, gen. part.
eat, det operam, coni. adhort.
(alicuius) istorum, siquid (aliquid) suorum, gen. part.
ita factus et animo et corpore, abl. limit.
multo appositior, abl. mensurae
127 quantum reliquerit, függő kérdés
desiderum sui, gen. obiect.
si scisset (scivisset), irrealis eset
quid fuerit, függő kérdés
128. tuo imperio, abl. causae
nominant mellett kettős acc. quem, Urion (pass.-ban kettős nom.)
sacrificiis anniversariis, abl. instr.
129 quanto honore, quanta religione, eadem specie ac forma, abl. qualit.
quanta religione fuerit, függő kérdés
130. cum emerserint, invecta sint, megeng. mond., cum concess.
integrum inviolatumque, attr. praed.
131. adventu, victoria, abl. causae
summo ingenio, (summa) disciplina, abl. qualit.
dicitur mellett két nom. c. inf. 1, ille requi-

sisse, 2, ille permoleste tulisse
ut conservaret, ut asportaret, célh. m.

LIX. 131.—LXII. 139.

a) *Szavak.*

131. Mensa Delphica, háromlábú díszasztal márványból vagy bronzból
cratera, -ae f. (v. crater, -is m.), öblös edény a bor és víz összevegyítésére
levis, -e, jelentéktelen
132. mystagogus, -i m., idegenvezető (cicerone)
conversam habent demonstrationem suam, megfordították magyarázatukat
religione movetur, vkit irányít, áthat a vallásos érzés
nimio opere delectat, roppant nagy mértékben gyönyörködtet
levia et contemnenda, csekély jelentőségű és lekicsinyelhető dolgok
133. sua voluntate, önként, saját jószántából
commercium, -i n., a szabad kereskedés, üzérkedés joga
dissolutio, -onis f., felbomlás, feloszlatás
134. simulata emptio, színleges vásárlás
subripio, 3, ellop
eripio, 3, elrabol
turpitudo, -inis f., gyalázat
abalieno, 1, elidegenít, idegen kézbe juttat
vectigales, a jövedelem nagysága szerint adót fizetők; stipendiarii, meghatározott összegű adót fizetők
oblectamentum, -i n., gyönyörűség
135. mereo, 2, követel, fizettet magának
bucula, -ae, f., üsző (itt: bőgő tehén szobra)
existimo, 1, mérlegel, meggyőződik
136. gratia, -ae f., befolyás

quarum arbitrio, akiknek tetszése, szeszélye szerint
lenitudo, -inis f., elnézés
liberalitas, -tis f., szivesség, jó indulat
oppugnor, 1, vlmvel meggyűl'k a bajom
137. in negotio curaque esse. nagy gonddal járó üggyel foglalkozni
curam animi remittere. lelki megerőltetés után kipihenni magát
adiumentum, -i, n., segítség, támogatás
prorsus, egyáltalán
explico, 1, kibetűz vlmit
in animo est, szándékában van
neque erat in animo, eszem ágában sem volt
si nobis videretur, legyünk szivesek
138. honorifice, tisztelettel, megtisztelően
consurgo, 3, felkel, feláll
usus rerum, az ügyek körül való tapasztalat
sententia orationis, a beszéd értelme
doceo, 2, felvilágosít
quid utilitatis, quid salutis adferrem, mily hasznos és üdvös dologban járok
communi consilio, közös határozatból
causam deferre ad aliquem az ügyet rábízni vlkre
139. quantum dicendo adsequi poterat, amennyire szóval győzte
palaestritae, a palaestra, torna-iskola, előljárói
desum, -esse, -fui, hiányzik, kivonja magát vlmiből

b) *Fordítás.*

(LIX.) Már azokat, amik jelentéktelenebbeknek látszanak, épen azért elmellőzöm: hogy Syracusaeből az összes templomokból elvitte a márványból való delphikus díszasz-

talokat, a gyönyörű érc-cratéreket, roppant nagy mennyiségű corinthosi vázát. (132) Ennélfogva, óh bírák, azok, akik a vendégeket el szokták vezetni azon dolgokhoz, amik megnézni valók, és mindent megmutogatnak nekik, akiket ők nystagogusoknak (idegenvezetőknek) neveznek, fordítottak már a magyarázatukon. Ugyanis, amint azelőtt azt magyarázgatták, hogy itt vagy ott mi van, ugyanígy most azt mutogatják, hogy innen is, onnan is mit vittek el.

Hát aztán? végre talán azt gondoljátok, hogy valami kis fájdalom érte őket ezzel? Nem úgy van, óh bírák, először mert valamennyiüket áthatja a vallásos érzés és úgy vélekednek, hogy ősi isteneiket, kiket őseiktől örököltek, nekik lelkiismeretesen tisztelniök kell és meg kell őket tartaniok; azután az efajta ékesség, ezek a munkák és művészi tárgyak, szobrok, festmények a görög embereket túlságos nagy mértékben gyönyörködtetik. Ennélfogva az ő panaszaikból megértjük, hogy nekik igen fájdalmasaknak látszanak azok, amik nekünk talán csekély jelentőségü és kicsinyelhető dolgoknak látszanak. Higyjétek el nekem, óh bírák, — bár biztosan tudom, hogy ti magatok is hallottátok ugyanezt — jóllehet a szövetségesek és idegen nemzetek ez utóbbi években sok bajt és sérelmet szenvedtek, a görög embereknek semmi sem esik és esett jobban ne-

hezére, mint szentélyeiknek és városaiknak ilyen kifosztása. (133.) Ámbár ő azt mondja, hogy úgy vette ezeket, amint szokta mondani, higyjétek el nekem, itélő bírák: egész Azsiában és Görögországban soha egyetlen város a saját jószántából el nem adott senkinek egyetlen szobrot, egyetlen festményt, egyszóval a városnak semmiféle ékességét; hacsak esetleg azt nem gondoljátok, hogy minekutána Rómában a szigorú (lovagi) törvényszékek megszüntek, a görög emberek kezdték ezeket a dolgokat eladogatni, amelyeket akkor, amikor azok a törvényszékek még megvoltak, nem csak el nem adogattak, hanem még össze is vásároltak; vagy hacsak azt nem gondoljátok, hogy L. Crassusnak, Q. Scaevolának, C. Claudiusnak, ezeknek a hatalmas embereknek, akiknek az aedilisségét a legdíszesebbnek láttuk, az ezen dolgokkal való üzérkedés joga a görög emberekkel nem volt meg, azoknak pedig, akik e törvényszékek feloszlatása után lettek aedilisek, megvolt.

(LX.) 134. Tudjátok meg, hogy még fájdalmasabb a városoknak az a hamis és színlelt vásárlás, mint ha valaki titokban ellop vagy nyiltan elrabol és elvisz valamit. Mert a legnagyobb gyalázatnak tartják, hogy beírják a hivatalos jegyzőkönyvbe, hogy városuk a pénztől indíttatva csekély árért eladta és más kezére juttatta azokat, amiket őseiktől

kapott. Ugyanis csodálni való módon gyönyörködnek a görögök azokban a dolgokban, amelyeket mi semmibe se veszünk. Ennélfogva a mi őseink könnyen tűrték, hogy ezek minél nagyobb számban meglegyenek azoknál: a szövetségeseknél, hogy a mi uralmunk alatt minél ékesebbek és virágzóbbak legyenek; azoknál pedig, akiket indirect vagy direct adófizetőikké tettek, mégis meghagyták ezeket, hogy, akiknek kellemes dolgok ezek, amik nekünk jelentékteleneknek látszanak, hát hadd legyenek meg nekik szolgaságuknak ezek a gyönyörűségei és vigasztalásai. 135. Mit gondoltok, Regium lakói, akik már római polgárok, mennyit akarnának fizettetni (maguknak) azért, hogy az a márvány Vénus tőlük elvitessék? Mit követelnének a tarentumiak, hogy a bikán ülő Európát elveszítsék, vagy a Satyrt, amely náluk Vesta templomában van, vagy hogy a többit elvigyék tőlük? Mit fizettetnének Thespiae lakói, hogy elvihessék tőlük Cupido szobrát, mit a cnidusiak, hogy a márvány Venust, mit Cos lakói, hogy a Venus-képet elveszítsék, mit kérnének az ephesusiak Alexanderért (Nagy Sándor szobráért), a cyzicusiak Aiaxért vagy Medeáért, mit a rhodosiak Iálysusért, mit az athéniek a márvány Iacchusért vagy a festett Paralusért, vagy Myronnak érből való üszőjéért (bőgő tehenéért)? Hosszú lenne és nem is szükséges

felsorolni, hogy mindegyiknél mi látnivaló van egész Ázsiában és Görögországban; de az, amiért én ezeket fölemlítem, az, hogy azt akarom, hogy ti meg legyetek győződve arról, hogy valami csodálatos fájdalom éri azokat, akiknek városaiból mindezeket elvi-szik.

LXI. 136. És hogy a többi városok lakóit mellőzzem, magukról a syracusaebeliekről tudjatok meg valamit. Akikhez midőn én elmentem, először úgy gondoltam, amint Rómában hallottam ennek a Verresnek a barátaitól, hogy Syracusae városa a Heraclius-féle örökség miatt nem kevésbbé barátságos iránta, mint a mamertinus város minden zsákmányban és rablásban való szövetsége miatt. Egyszersmind féltem, hogy az előkelő és szép asszonyoknak a befolyása miatt, akiknek szeszélye szerint viselte ő három éven át a praetorságot, és azoknak az emberekre, akikkel ők el voltak jegyezve, (férjeiknek) iránta való túlságos nem csak elnézése, hanem jóindulata miatt is meggyűlik a bajom, ha valamit a syracusaebeliek okirataiból kikutatok. 137. Ennélfogva Syracusaeben csak római polgárokkal voltam, azoknak a számadásait vizsgálgattam, a rajtuk esett jogtalanságokat tudakoltam. Amikor hosszabb ideig ezzel a nagy gonddal járó üggyel foglalkoztam, hogy megnyugodjam és a lelki megerőltetés után megpihenjek,

Carpinatius nagyszerű üzleti könyveihez fordultam ismét, ahol a római lovagokkal, abból a testületből való legelőkelőbb emberekkel, kibetűztem az ő Verruciusait, amelyekről azelőtt szóltam; a syracusaebelicktől egyáltalán semmi segítséget nem vártam, sem hivatalosan sem magánúton és eszem ágában sem volt ilyesmit követelni.

Amikor ezeket csináltam, egyszerre hozzám jön Heraclius, az, aki akkor Syracusaeben az elnökséget (polgármesterséget) viselte, előkelő ember, aki Juppiter papja volt, amely tisztség a syracusaebelieknél a legtekintélyesebb. Beszél velem és unokaöcsémmel, hogy legyünk szívesek, menjünk el az ő senatusukba; nagy számban vannak együtt a tanácsházban; ők a senatus határozatából kérik tőlünk, hogy odamenjünk.

LXII. 138. Először kétségben voltunk, hogy mit tegyünk; azután hamar az eszembe jut, hogy nem szabad nekünk elkerülnünk azt a gyülekezetet és helyet, ennélfogva a curiába megyünk. Igazán megtisztelően fölállanak; mi az elnök kérésére leülünk. Elkezd beszélni az, aki tekintélyben, korban és, amint nekem látszott, a dolgok körül való tapasztalatában fölülmulta a többieket, Diodorus, Timarchides fia, akinek az egész beszédének az volt először az értelme, hogy a syracusaei senátusnak és népnek igen zokon esik az, hogy én, bár Szicilia többi városai-

ban a senatust és a népet felvilágosítottam arról, hogy milyen hasznot és segítséget hozok nekik (milyen hasznos és üdvös dologban járok náluk), és bár mindazoktól elfogadtam megbízásokat, követeket, okmányokat és tanubizonyságokat, abban a városban (Syracusaeben) semmi ilyesmit nem tettem. Azt feleltem, hogy sem Romában nem voltak jelen a syracusaebeliek követei a sziciliaiaknak a gyűlésén, amikor tőlem az összes követségeknek közös határozatából segítséget kértek és az egész provinciának az ügyét rám bizták, sem én nem követelhetem, hogy valamit C. Verres ellen határozzanak abban a tanácsházban, amelyben ott látom C. Verres aranyozott szobrát. 139. Amit mikor kimondtam, akkora sóhajtozás támadt a szobor láttára és említésére, hogy az bűneinek, nem pedig jótetteinek emlékéül látszott odaállítottnak. Akkor ki-ki magához képest, amennyire szóval győzte, kezdett engem felvilágosítani azokra nézve, amiket kevéssel ezelőtt említettem, hogy a város ki van fosztva, a szentélyek kirabolva, a Heraclius-féle örökségből, amelyet a palaestra (tornaiskola) előljáróinak engedett át Verres, a legeslegnagyobb részt ő maga vitte el; nem is lehetett kívánni, hogy ő szeresse a palaestra előljáróit (jóakarója legyen a tornaiskolának), aki még az olajat feltaláló istent is elrabolta; azt a szobrot nem közpénzből

és nem közhatározatból adományozták, hanem azok csináltatták és állíttatták, akik az örökség elharácsolásában részesek voltak; ugyanezek voltak Rómában mint követek, az ő gazságának segítői, tolvajlásainak szövetséges társai, gaztetteinek cinkosai; annál kevésbbé kell nekem csodálkoznom, ha ők a követek közös határozatánál és Szicília jóléténck kérdésénél hiányoztak.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

132. Vim maximam vasorum, gen. quant.
quid ub'que esset, quid undique ablatum sit, függő kérdő mond.
mediocri dolore abl. instr.
relig'one moventur, abl. rei eff.
nimio opere, abl. modi
cum acceperint, megeng. mond.
133. licet iste dicat, megeng. mond., utána acc. c. inf. emisse se
sua voluntate, abl modi
134. aceib. civitatibus, dat. incomm.
si qui subripiat aut eripiat atque auferat, felt. mond. potent. eset
pretio adductum, abl. rei eff.
pretio parvo vendidisse, abl. pretii
istis rebus delectantur, abl. rei eff.
imperio nostro, abl. temp.
ut o.natissimi essent, ut haberent oblectamenta, célhat. mond.
135. longum est, a magyarban feltételes mód
quae visenda sint, függő kérd.
quam ob rem commemorem, függő kérd., a magyarban jobban hangzik kijelentő mondattal

136. cum venissem, cum hist., előidejűség
praedarum ac furtorum societ., gen. obiect.
quarum arbitrio, abl. modi
gratia, lenitudine, liberalitate, abl. rei eff.
137. ut requiescerem curamque animi remitterem, célhat. mond.
nihil adiumenti, gen. part.
qui (cum is) sacerdos fuisset, okhat. ért. vonatk. mond.
agit mecum után oratio obl.
si nobis videretur, udvarias kifejezés, mint a francia s'il vous plait
ut adiremus, célhat. mond.
iussu senatus, abl. causae
138. quid ageremus függő kérdés
rogatu magistratus, abl. causae
auctoritate, aetate, usu, abl. limit.
cum docuissem, megeng. mond.
quid iis adferrem, függő kérd.
quid utilitatis, salutis, gen. part.
cum sumpsissem, cum concess.
communi consilio, abl. modi.
139. adspectu et commemoratione, abl. causae
dicendo, abl. instr.
paulo ante, abl. mensurae
paulo ante commemoravi után a szakasz végéig oratio obliqua
qui (cum is) sustulisset, okhat. ért. m.
inventorem olei, gen. obiect.
hereditatis diripiendae, gerundiv. gen. obiect.

LXIII. 140.—LXIV. 144.

a) *Szavak.*

140 Animus in aliquem, vlki iránt való érzület
consilium, -i n. terv
causa ratioque, indító ok és eljárásom módja

propono, 3, eléje terjeszt
tollo, 3, megsemmisít, visszavon
aerarium sanctius, titkos kincstár
perscribo, 3, pontosan feljegyez, beír
rationem reddere, számot adni, elszámolni
publicum signum, hivatalos pecsét
obsigno, 1, lepecsétel
141. litterae de laudatione, a dícsérő nyilatkozatra vonatkozó levél
convicio, gyalázatos módon
repudio, 1, visszautasít
id adeo, különösen azt
demonstro, 1, bizonyít, előad
142. ei conceditur, átengedik neki a szót
sortito, sorshúzással
ut aliquid esset morae, hogy egy kicsit halasszák az ügyet, hogy időt nyerjenek
interpello, 1, ellenvetést tesz, kifogást emel
optime mereor, 2, nagy érdemeket szerez
negotium facesso, 3, bajba kever
prohibeo, 2, megakadályos, eltilt
iniquus, 3, méltánytalan
143. principes, -um, elsők előkelők
sors ducitur, sorsot húznak
verba facere, szóba hozni
defensor periculorum, védelmező a bajban
inire a praetore gratiam, a pr. kegyét megnyerni
conviva, -ae, vendég, ivópajtás
nudus, 3, meztelen
144. irrisio, -onis, f., gúny, gúnyolás
calamitosus, 3, káros
virgis caedere, megkorbácsoltatni
securi percutio, 3, lefejeztet
stuprum, -i, n., paráznaság
adulterium, -i, n., házasságtörés
in stupris adulteriisque, gyalázatos kicsapongásokban

LXIII

b) *Fordítás.*

140 Amikor az ő fájdalmukat annak a jogtalanságai miatt nem csak nem kisebbnek, hanem majdnem nagyobbnak ismertem meg, mint a többi sziciliabeliekét, akkor irántuk való érzületemet, valamint tervemnek és a magamra vállalt egész ügynek indító okát és eljárásom módját eléjük terjesztettem, azután buzdítottam őket, hogy ne vonják ki magukat jólétük közös ügyéből, hogy azt a dicsérő nyilatkozatot, melyről azt mondják, hogy pár nappal azelőtt erőszakkal és megfélemlítéssel rákényszerítve határozták el, semmisítsék meg (vonják vissza). Ennélfogva, óh bírák, a syracusaeiek, ennek a cliensei és barátai, ezeket cselekszik. Először előhozzák nekem azokat a hivatalos okmányokat, amelyeket a titkos kincstárban elrejtve tartottak; ezekben megmutatják nekem, hogy mindaz, amiről mondtam, hogy elvitetett, pontosan be van jegyezve és még több is, mint amennyit én tudtam mondani; be van pedig jegyezve ily módon: minthogy Minerva templomából ez és ez hiányzott, hiányzott Juppiter templomából, Liber templomából — amint kiki a felügyelője volt azon dolgok megvédésének és megőrzésének, aszerint volt bejegyezve — midőn a törvény értelmében el-

számoltak és át kellett adniok, amiket átvettek, kérték, hogy bocsássák meg nekik, hogy azok a dolgok nincsenek meg; ennélfogva valamennyien fölmentve távoztak (megkapták fölmentésüket) és mindegyiküknek megbocsátottak. Amely okmányokat én a község pecsétjével lepecsételtettem és idehozattam.

141. A dicsérő nyilatkozatról pedig így számoltak be nekem. Először midőn C. Verrestől kevéssel az én odaérkezésem előtt levél jött a dicsérő nyilatkozatra vonatkozólag, semmi határozatot sem hoztak; azután midőn egyesek az ő barátai közül figyelmeztették őket, hogy határozni kell, a legnagyobb zajjal és gyalázattal visszautasították őket; ezek után, mikor az én odaérkezésem már közeledett, elrendelte az, aki a legfőbb hatalmat birja (az akkori praetor), hogy határozzanak; a határozat olyan, hogy a dicsérő nyilatkozat sokkal több bajt hozhat neki, mint jót. Különösen azt (a következőket) tudjátok meg tőlem, itélő bírák, úgy, amint nekem ők előadták.

LXIV. 142. Szokás Syracusaeben, hogy ha valamely dologról előterjesztést tesznek a senatushoz, véleményt nyilvánít az, aki csak akar; név szerint senkit sem kérdeznek (szólítanak fel), s mégis, amint valaki korra és tisztségre nézve előbbvaló, aszerint szokott önként elsőnek felszólalni, s így a töb-

biek átengedik neki a szót; ha pedig olykor mindenki hallgat (senki sem szólal fel), akkor sorshúzás útján kényszerítik őket a felszólalásra. Amikor ez a szokás volt, a senatus elé terjesztik hivatalosan a Verres megdicsérésére vonatkozó ügyet. Amely alkalommal először, hogy egy kis időt nyerjenek, sokan ellenvetéseket hoznak fel; hogy azelőtt Sextus Peducaeus ügyében, aki ama város és az egész provincia körül a legnagyobb érdemeket szerezte, akiről midőn ők meghallották, hogy bajba keveredett és midőn őt szerették volna hivatalosan megdicsérni, C. Verres őket ebben megakadályozta; méltánytalan dolog, hogy ámbár Peducaeus most már nem igen veheti hasznát az ő dicsérésüknek, mégis ne azt határozzák el előbb, amit egykor akartak, mintsem amire most kényszerítik őket. 143. Valamennyien felkiáltanak és helyeslik, hogy úgy kell cselekedni. Hivatalosan előterjesztést tesznek Peducaeusról. Amint ki-ki korra és tisztségre nézve előbbrevaló volt, sorjában úgy nyilvánította véleményét. Különösen ezt jegyezzétek meg magából a senatusi határozatból; ugyanis az előkelőknek a véleményét pontosan le szokták jegyezni. Olvasd csak fel. „Ami azt illeti, hogy szót emeltek Sex. Peducaeusról . . . .“ Elmondja (felolvassa), hogy kik javasolták először. Határozattá lesz. Hiva

talos előterjesztést tesznek azután Verresről. Mondd csak, kérlek, mi módon? „Ami azt illeti, hogy szóba hozták C. Verres ügyét . . . .“ Mi van utána írva? „Minthogy senki sem állt fel és nem nyilvánított véleményt“ — hát ez mi? — „sorsot húznak.“ Miért? senki sem volt a te praetorságodnak önkéntes dicsérője, védelmeződ a veszedelmekben, különösen mikor (pedig ezzel) megnyerhette volna a praetornak a kegyét? Senki. Maguk azok a te ivópajtásaid, tanácsadóid, cimboráid és cinkostársaid nem mernek egy szót sem szólni. Amelyik curiában ott állott a te szobrod és fiadnak meztelen szobra, abban senki sem volt, egyáltalán senki, akit akár a meztelen fiad is megindított volna, amikor a provincia ugyancsak el volt meztelenítve (mindenből ki volt fosztva). 144. És arra nézve is felvilágosítanak engem, hogy olyanféle határozatot hoztak, hogy mindenki megértheti belőle, hogy nem dicsérés az, hanem inkább gúnyolás, amely figyelmeztet az ő csúfos és káros praetorságára. Ugyanis így írták meg: „minthogy senkit sem korbácsoltatott meg“ — akiről már megtudtátok, hogy igen előkelő és teljesen ártatlan embereket lefejeztetett; „minthogy éberen kormányozta a provinciát“ — akinek minden virrasztása tudvalevőleg a leggyalázatosabb kicsapongásokban telt el; „minthogy a kalózokat

távol tartotta Szicilia szigetétől" — akiket még a syracusaei Insulán is belül eresztett.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

140. Siculorum ceterorum sc. dolorem
ubi cognovi mellett acc. c. inf. dolorem esse
minorem, maiorem, attr. praed.
vi ac metu, abl. instr.
se coactos decresse (decrevisse), acc. c. inf. dicebant mellett
perscripta hoc modo után a bejegyzés szövege oratio obliquában
publico signo, abl. instr.
obsignandas deportandasque curavi, a magyarban műveltető ige
141. aliquanto, abl. mensurae
nihil esse decretum és a többi acc. c. inf. az odaértendő narrabant igétől függ
maximo clamore et convicio, abl. modi
multo plus, abl. mensurae
plus mali, quam boni, gen. part.
142. si qua a. m. si aliqua
aetate et honore, abl. limit.
ut aliquid esset morae, célhat. mond.
aliquid morae, gen. part.
sese prohibitos esse acc. c. inf. interpellantól függ, amely után a pont végéig oratio obl. van
laudatione uteretur, abl. instr. utor mellett
143. qui primi suaserint. kérdő tárgyi m.
cum surgeret nemo, okhat. m.
laudator praeturae, defensor periculorum, gen. obiect.
nudata provincia, abl. abs.
144. hoc me docent, kettős acc. doceo mellett
ut omnes intellegere possent, következm. m.

hoc me docent után végig or. obl., kivéve Cic. megjegyzéseit, a quo cognostis (cognovistis) etc., cuius omnes vigilias etc., quos etiam intra etc.

LXV. 145.—LXVII. 151.

a) *Szavak.*

145. Voluntas, -tis, f., jóakarat, érzület
iusta causa, alapos ok
necessitudo, -inis, f., baráti viszony
inquiro, 3, felkeres, vizsgál, adatokat gyüjt
varie, eltérően, véleménykülönbséggel
cuntis sententiis, egyhangúlag
146. tabulae, -arum, f., jegyzőkönyv
discessio, -onis, f., szavazás
praetor appellatur, a praetorhoz fellebbez vlki
ridiculus, 3, nevetséges
desertus, 3, cserben hagyott
desperatus, 3, reményevesztett
ius obtinere, jogát érvényesiteni, gyakorolni
dimitti iubet senatum, feloszlatja a senatust
senatum laudat, igazat ad a senatusnak
nusquam discedere, egy tapodtat sem távozni
nihil aegrius factum est multo labore meo, nagy fáradsággal is alig vehettem rá őket
147. in ius adire, a törvényszék elé járulni
acute, okosan, elmésen
advesperascit, 3, -vit, beesteledik
enim vero negat, kereken megtagadja
verus ac germanus, igazi és valódi
convenit mihi cum aliquo, jó viszonyban vagyok vlkvel
148. tabellae commendatitiae, ajánlólevelek
tabellae tributariae, ajándékot igérő levelek

multum valet, sokat ér
admonitus, -us, m., intés, buzdítás
rixa, -ae, f., civódás, veszekedés
retineo, 2, visszatart, lefoglalva tart
insanus, 3, eszelős
sector, 1, követ, utána megy
spumas agit in ore, tajtékzik a szája
oculis ardet, szikrázik a szeme
copulati, egymásba akaszkodva
in ius pervenire, a törvényszék elé jutni
149. recito, 1. idéz
potestas, -tis, f., rendelkezési jog
furiosus, 3. dühöngő, dühösködő
urgeo, 2, erősködik, egyre azt hajtogatja
ratus, 3, érvényes; ratum est, hitelesítve van
sanctio, -onis, f., rendelet, kárhoztatás
legis sanctionem poenamque recitare, a törvény büntető rendelkezésére hivatkozni
declamo, 1, beszél, lármázik
impetro, 1, elnyer, célját eléri
in gratiam redire cum aliquo, vkit megbékíteni, kedvét keresni
150. superiores, -um, az előbbiek, V. elődei
receptor, -oris, m., receptrix, -cis, f., orgazda
151. tibi habe, tartsd meg magadnak, légy vele boldog
adficere aliquem, bánni vkvel
ita animata est in te, olyan érzelemmel viseltetik irántad
celeberrimus, 3, igen látogatott
reprehendo, 3. szemére vet
fasti, -orum, m., naptár
Verris nomine, Verres tiszteletére
calamitosus, 3, szerencsétlen, gyászos
arrogantia, -ae, f., elbizakodottság

b) *Fordítás.*

145) Miután ezeket tőlük megtudtam, unokaöcsémmel együtt eltávoztam a tanácsházból, hogy távollétünkben határozzanak, amit akarnak. Tüstént elhatározzák először, hogy Lucius unokaöcsémmel hivatalosan vendégbarátság legyen (hogy L. unokaöcsém is a város vendégbarátja legyen), mert ő ugyanolyan jóakaratot tanusított a syracusaebeliek iránt, mint amilyennel én mindig voltam irántuk. Ezt nemcsak leírták (jegyzőkönyvbe foglalták) akkor, hanem ércbe vésve nekünk is átadták. Hercules uccse, nagyon kedvelnek téged azok a te syracusaebelieid, akiket sűrűn szoktál emlegetni, akik eléggé alapos oknak tartják a te vádlóddal való baráti viszony megkötésére, hogy téged be akar vádolni és hogy ellened adatokat gyüjteni jött oda. Azután határozatilag kimondják, és pedig nem véleménykülönbséggel, hanem majdnem egyhangulag, hogy az a dicsérő nyilatkozat, melyet C. Verresnek határoztak, megsemmisíttetik.

146) Ámbár ebben az ügyben már nemcsak a szavazás megtörtént, hanem le is jegyezték és jegyzőkönyvbe foglalták, valaki fellebbez a praetorhoz. De ki fellebbez? Valamelyik hivatalos személyiség? Azok közül senki. Talán egy senátor? Az sem. A syracusaebeliek közül valaki? Egyáltalán nem. Hát ki

fellebbez a praetorhoz? Aki az ő quaestora volt, P. Caesetius. Óh, micsoda nevetséges dolog! Óh, te cserbenhagyott, reményevesztett, elhagyatott ember! A sziciliai törvényhatósággal szemben, nehogy a sziciliai emberek senatusi határozatot hozhassanak, nehogy saját szokásaik és törvényeik szerint jogukat gyakorolhassák, nem az ő barátja, nem vendégbarátja, végül nem valamelyik sziciliai ember, hanem a római nép quaestora fellebbez a praetorhoz! Ki látott, ki hallott ilyent? A méltányos és okos praetor feloszlatja a senatust. Nagy tömeg fut össze hozzám. Először a senatorok kiabálják, hogy elveszik tőlük a jogukat, elrabolják a szabadságukat, a nép dicséri a senatust (igazat ad a senátusnak), hálálkodik neki, a római polgárok egy tapodtat sem távoznak tőlem. Azon a napon bizony sok fáradságommal semmit nehezebben nem lehetett megtenni, mint (nagynehezen is alig tudtam rávenni őket arra) hogy kezeiket attól a fellebbezőtől visszatartsák.

147. Mikor a törvényszék elé járultunk a praetorhoz, ez igazán okosan észelni ki, hogy mit határozzon. Mert mielőtt egy szót is szóltam volna, fölkelt a helyéről és eltávozott. Ennélfogva akkor, mivel már beesteledett, elmentünk a forumról. LXVI. A következő napon reggel követelem tőle, hogy a syracusaebelieknek legyen szabad nekem

átadniok azt a senatusi határozatot, amelyet előző napon hoztak. Ő kereken megtagadja és azt mondja, hogy méltatlan cselekedet, hogy én görög senatusban beszéltem; sőt, hogy görög emberek előtt görögül beszéltem, azt semmiképen sem lehet eltürni. Úgy feleltem ennek az embernek, ahogy tudtam, ahogy kellett, ahogy akartam. Emlékszem, hogy egyrészt sokat, másrészt azt is mondtam neki, hogy könnyen át lehet látni, hogy mekkora a különbség közte és ama Numidicus, az igazi és valódi Metellus között; az nem akarta a saját dicsérésével segíteni L. Lucullust, nővérének a férjét, akivel a legjobb viszonyban volt, ez a legidegenebb embernek erőszakkal és megfélemlítéssel szerez dicsérő nyilatkozatokat a városoktól. 148. Amikor beláttam azt, hogy sokat érnek nála a legujabb hírek, sokat érnek nem az ajánlólevelek, hanem az ajándékot igérő levelek, maguknak a syracusaebelieknek buzdítására támadást intézek az ellen a jegyzőkönyv ellen, amelybe a senatusi határozatot pontosan bejegyezték. Ime azonban uj csődület és veszekedés támad, nehogy azt higyjétek, hogy ez a Verres Syracusaeban barátok, vendégbarátok nélkül van, mindenkitől megfosztva és teljesen elhagyatva áll. Kezdi lefoglalni a jegyzőkönyvet valami Theomnastus, egy nevetségesen eszelős ember, akit Syracusaeben Theoractusnak (Istenverté-

nek) hívnak; aki ott olyanféle ember, hogy a gyerekek utána szaladnak, hogy mindenki nevet rajta, mihelyt beszélni kezd. Mégis ennek az eszelősségé, amely másoknak nevetséges, nekem akkor igazán kellemetlen volt; mert amint habzott a szája, szikráztak a szemei (tajtékzó szájjal, szikrázó szemekkel) nagy hangon kiabálta, hogy én erőszakoskodom vele, egymásba akaszkodva a törvényszék elé jutunk. 149. Itt én követelni kezdtem, hogy nekem a jegyzőkönyvet szabad legyen lepecsételnem és magammal vinnem; az ellenemondott; azt mondta, hogy az nem senatusi határozat, amelynél a praetorhoz föllebbezés történt, tagadja, hogy azt nekem át kellene adnia. Én a törvényt idézem, hogy nekem rendelkezési jogom van minden jegyzőkönyvvel és írással; az dühösködve egyre azt hajtogatja, hogy semmit sem tartoznak őreá a mi törvényeink (semmi közük őhozzá a mi törvényeinknek). Az okos praetor azt mondja, hogy neki sem tetszik, hogy amely senatusi határozatot még hitelesítem sem lenne szabad, azt én Rómába viszem. Mit beszéljek sokat? hacsak kissé hevesebben meg nem fenyegettem volna azt az embert, hacsak a törvény büntető rendelkezésére nem hivatkoztam volna, nem juthattam volna hozzá a jegyzőkönyvhöz. Az az eszelős pedig, aki az ő érdekében a leghevesebben lármázott ellenem, miután

célját nem érte el, úgy hiszem, hogy a kedvemet keresse, egy könyvecskét ad nekem, amelyben ennek a Verresnek syracusaei tolvajlásai voltak pontosan feljegyezve, amelyeket én már azelőtt ismertem és megkaptam másoktól.

LXVII. 150. Ám dicsérjenek csak téged már a te mamertinusaid, minthogy az egész provinciából ők az egyedüliek, akik megmenekülésedet kívánják, de úgy dicsérjenek, hogy jelen legyen Heius, aki a követségnek a vezetője, úgy dicsérjenek, hogy készek legyenek felelni nekem azokra, amiket kérdezek tőlük, és nehogy váratlanul lepjem meg őket, ezeket fogom kérdezni: Tartoznak-e a római nép számára hajót állítani? Azt fogják vallani, hogy igen. Adtak-e C. Verres praetorsága alatt hajót? Azt fogják mondanh, hogy nem. Építettek-e közköltségen egy igen nagy teherhajót, amelyet Verresnek adtak. Nem fogják tagadhatni. Szedett-e tőlük gabonát C. Verres, hogy azt a római nép számára elküldje, miként az elődei? Tagadólag fognak felelni. Mennyi katonát vagy hajóslegényt állítottak a három esztendő alatt? Azt fogják mondani, hogy egyet sem. Hogy Messana az ő összes tolvajlásainak és zsákmányainak az orgazdája volt, azt sem tagadhatják; hogy sok hajón igen sok dolgot szállítottak el onnan, végül ez a mamertinusoktól ajándékozott igen

nagy hajó azzal a Verressel megterhelve távozott el onnan, ezt is be fogják vallani. 151. Amiért is csak tartsd meg magadnak a mamertinusoknak azt a dícsérő nyilatkozatát; ellenben látjuk, hogy a syracusaei polgárság olyan érzülettel van irántad, ahogyan te bántál vele, akiknél már azok a gyalázatos Verriák (Verres tiszteletére rendelt ünnepek) is eltöröltettek. Ugyanis legkevésbbé sem illett, hogy isteni tiszteletet adjanak annak, aki az istenek képmásait elrabolta. Herculesre mondom, méltán is szemére vethetnék a syracusaebelieknek, ha, amikor egy igen látogatott és szent játékos ünnepet a naptárukból kitöröltek, mivelhogy állítólag azon a napon foglalta el Marcellus Syracusaet, ugyanők ünnepnapot tartanak Verres tiszteletére, noha ez elvette a syracusaebeliektől azt is, amit az a gyászos nap meghagyott. És lássátok, itélő bírák, ennek az embernek a szemtelenségét és elbizakodottságát, aki a Heraclius-féle pénzből nem csak ezeket a gyalázatos és nevetséges Verria-ünnepeket alapította, hanem a Marcellus-féle ünnepek megszüntetését is elrendelte, hogy annak hozzanak évenkint áldozatot, akinek segítségével őseiknek összes szent tárgyait és ősi isteneiket elveszítették, annak a családnak pedig szüntessék meg az ünnepeit, amely által a többi ünnepnapjaikat is visszaszerezték.

c) *Nyelvtani magyarázatok.*

145. Nobis absentibus, abl. abs.
ut decernerent, célhat. mond.
quod is suscepisset, a syr. véleményét fejezi ki, azért coni.
inquisitum, célhat. sup. acc.
cunctis sentiis, abl. modi
146. cum facta esset, megeng. mond., cum concess.
Syracusanorum aliqui, gen. part., aliqui a. m. aliquis
O rem ridiculam etc., a felkiáltás acc.
ne facere possent, ne obtinere possent, célhat. mond.
suis moribus, suis legibus, abl. modi
clamare, laudare, gratias agere, discedere, inf. hist.
quo dic, abl. temp.
multo labore meo, abl. instr.
147. cum adissemus (adiissemus), cum. hist.
quid decernat, függő kérdő mond.
cum advesperasceret, okh. mond.
quantum interesset, függő kérdés
sua laudatione, abl. instr.
quicum optime convenisset, megeng. ért. vonatk. mond., quicum a. m. quocum
148. admonitu, abl. causae
qui eius modi est, gen. qual., utána következm. mond.
oculis arderet, abl. limit.
voce maxima, abl. modi
149. contradicere, negare etc., inf. hist.
in quo (cum in eo) appellatus esset, okhat. ért. vonatk. mond.
omnium tabularum et litterarum, gen. obiect.
nisi minatus essem, recitassem (recitavissem), felt. mond. irreális eset
qui pro illo declamasset, megeng. ért.

vonatk. mond., azért coni.
ut in gratiam rediret, célhat. mond.
150. ne opprimantur, célhat. mond.
debeantne, praebuerintne etc., függő kérdések, azért coni.
praetore C. Verre. abl. abs.
quod populo R. mitteret, célhat. mond.
quid aut nautarum, gen. part.
omnium furtorum et praedarum, gen. obiect.
multis navibus, abl. instr.
151. si iidem diem festum agerent, felt. mond. irreális eset
cum diem festum sustulissent, cum adversativum
Verris nomine, abl. modi
cum iste ademisset, megeng. mond., cum concess.
qui (cum iste) constituerit, imperarit (imperaverit), okhat. ért. vonatk. mond.
ut ei sacra facerent, célhat. mond.

VAN MAR SZÓTÁRA?

Szótár nélkül nem lehet idegen nyelvet tanulni még az **iskolában** sem.

A

DIÓHÉJ-SZÓTÁRAK

olcsók és jók,

az **iskolai** céloknak teljesen megfelelők.

KAPHATÓK:

ANGOL-MAGYAR	MAGYAR-ANGOL
FRANCIA-MAGYAR	MAGYAR-FRANCIA
NÉMET-MAGYAR	MAGYAR-NÉMET
OLASZ-MAGYAR	MAGYAR-OLASZ
SPANYOL—MAGYAR	MAGYAR—SPANYOL
LATIN-MAGYAR	MAGYAR-LATIN

Egy-egy kötetben 10—15.000 szó van és az egész belefér a mellényzsebbe.

Ára kötetenként 1 pengő 60 fillér.

NEMZETI IRODALMUNK

tartalmi ismertetése

minden diáknak nélkülözhetetlen.

Legkimeritőbb munka a

Dr. WACZULIK LÁSZLÓ

tanár által készitett mű, mely nemcsak a tartalmi kivonatok bő tárgyalására szoritkozik, hanem a legjobb segédkönyv a magyar irodalomtörténet tanulásánál, mert közli az irók fontosabb életrajzi adatait, eseményeit; behatóan tárgyalja az irók méltatását és jelentőségét.

I. rész A régi magyar irodalom 1772-ig **P. 1·20**

II. „ Az új magyar irodalom (1772—1820) . . . . . **„ —·60**

III. rész Az új magyar irodalom nemzeti romantikus korszaka (1820—1845) **„ 1·20**

IV. rész. A nemzeti irodalom népies korszaka (1845—1882) . . . . . **„ 2·40**

V. rész Az új irodalom (1882—1929) **„ 1·20**

ACZÉL TESTVÉREK
IV., MUZEUM-KÖRUT 9.
TÉRKÉPKIADVÁNYAI:

BALATON ÉS KÖRNYÉKE

Turista térkép a Bakony hegységgel, a Budapest-balatoni csónakút, az autóutak és a balatonmelléki fürdőtelepek térképével.

ÁRA 1 PENGŐ 60 FILLÉR.

NAGY BUDAPEST

Albertfalva, Békásmegyer, Budafok, Budatétény, Csepel, Nagytétény, **Kispest, Pesterzsébet,** Pestszentlőrinc, Pestújhely, **Rákospalota,** Rákosszentmihály, Sashalom, Soroksár, **Ujpest**

TÉRKÉPE ÉS ÚTMUTATÓJA

70×100 cm. alakban. Lépték 1:18000

Szerkesztette: **STOITS GYÖRGY.**

Átnézte: **Dr. CHOLNOKY JENŐ**
egyetemi tanár, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke.

ÁRA 2 PENGŐ.

BUDAPEST ÚTMUTATÓJA ÉS TÉRKÉPE

1:18.000 léptékben. — **ÁRA 80 FILLÉR** — 50×70 alakban.

CSONKAMAGYARORSZÁG AUTÓTÉRKÉPE

Egy lapon az összes járható közutakat magában foglalja s ezért gyalogturáknál is alkalmas.

ÁRA 3 PENGŐ.

DIÁK KÖNYVTÁR
SZERK.: ACZÉL DEZSŐ
55. SZÁM

25 29

CICERO

NEGYEDIK BESZÉDE VERRES ELLEN A MŰKINCSEKRŐL.

Fordítás praeparátió,
történelmi és nyelvtani magyarázatok.

I. FÜZET (I–XX, 45.)

FORDITOTTA ÉS MAGYARÁZTA
DANKOVITS BÉLA

BUDAPESTI KIR. ÜGYÉSZSÉG
1930 SZEP. 20.
ÁTVETTE
Dr. Horváth Miklós-Tudományos Könyvtár Szeged

BUDAPEST, 1930.
ACZÉL TESTVÉREK
IV. MUZEUM KÖRUT 9.

ÁRA 60 FILLÉR

HEMZETI IRODALMUNK

Ara szamonként 60 fillér.

1. **Bessenyei:** A Philosophus. Vígjáték, 5 játékban
2—3 **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. I. rész. A régi magyar irodalom 1772-ig
4. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. II. rész. Az uj magyar irodalom (1772—1820)
5—6. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése III. rész. Az uj magyar irodalom nemzeti romantikus korszaka. 1820—1845.
7—10. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. IV. rész. Az uj magyar irodalom népies korszaka 1845—1889
11—12. **Dr. Nagy Sándor.** Irodalmunk tartalmi ismertetése. V. rész. A magyar irodalom mai korszaka 1882—1920. Realismus, naturalismus és szimbolizmus kora
15. **Fazekas Mihály: Ludas Matyi**

DIÁKKÖNYVTÁR

Füzetje P —·60.

45. **Cicero** Antonius elleni első philippikája I. füzet 1—9.
46. **Cicero** Antonius elleni első philippikája, II. füzet 10. caputtól végig.
35. **Cicero:** De imperio Cn. Pompei, I. füzet, 1—10. caput
36. „ „ „ „ „ II. „ 10—16. „
37. „ „ „ „ „ III. „ 16—végig „
38. **Cicero:** Catilina ellen mondott első beszéde. I. füzet 1—7. szakasz
39. **Cicero:** Catilina ellen mondott első beszéd II. füzet 7—végig
42. **Cicero:** Pro Archia poeta oratio.
55. **Cicero:** De Signis. (In Verrem) 1. füzet.
56. **Cicero:** De Signis. (In Verrem) 2. füzet.
57. **Cicero:** De Signis. (In Verrem) 3. füzet.
5. **Goethe** Hermann és Dorottya I. füzet. 1—V ének 175
6. **Goethe** Hermann és Dorottya 2. füzet. V. 176-tól végig
1. **Horatius ódái** I. füzet. Liber: I. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9. 10, 11, 12, 14, 17, 18, 20.
2. **Horatius ódái.** II. füzet. Liber: I. 22, 24, 31, 34, 37, II. 3, 7, 10, 14, 15, 16, 17, 18. III. 1, 2, 3.
15. **Horatius ódái.** III. füzet. Liber: III. 6, 9, 13. 18. 21, 23, 24, 29, 30, IV. 3, 7, 8. 9, 15. Carmen saeculare.
22. **Livius** A II. pun háború. XXI. könyv 1. füzet 1—12. caput. Hamilcar és Hasdrubál halála. Hannibál megválasztása és harcai Hispániában. Saguntum ostroma
25. **Livius XXI.** könyv 2. füzet 12—29 caput. „Saguntum ostroma" folytatása. A rómaiak hadikészülődései és hadüzenete. Hannibál Hispánián és Gallián át Itália ellen vonul. Átkelés az Alpokon
30. **Livius XXI.** könyv 3 füzet 29—39 caput. „Átkelés az Alpkon" folytatása. Lovascsata a Ticinus folyónál
31. **Livius XXI.** könyv 4. füzet 40—46. „Lovascsata a Ticinus folyónál" folytatása
28. **Livius** A II. pun háboru XXII. könyv 1. füzet 1—7 caput. A trasumennusi csata
33. **Livius XXII.** könyv 2. füzet 8—13 caput. A rómaiak diktátort választanak. A diktátor haditaktikája

84. **Livius XXII. könyv 3. füzet 13—19 caput. „A diktátor haditaktikája" folytatása**
85. **Livius. A II. pun háború. XXII. könyv. 4. füzet.** 19—29. caput, „A diktátor haditaktikája" folytatása. **Fabius megmenti Minucius seregét.**
44 **Livius. A II. pun háború. XXII. könyv. 5. füzet. 29—42. caput. „Fabius megmenti Minucius seregét" folytatása. Ellentétek Ter. Varro és Aem. Paulus consulok között.**
9. **Ovidius** 1. füzet Metam I. 1—250 (A világ teremtése. Az emberiség négy korszaka. Lycaon. A vízözön. Deucalion és Pyrrha)
10. **Ovidius:** II. füzet Metam I. 250 végig és II. 1—304 Lycaon stb. folytatása. Phaeton
11. **Ovidius:** III. füzet Metam II. 308. végig Fasti I—IV. 358—868. Daedalus és Icarus. Philemon és Baucis. Orpheus és Eurydice. Romulus és Remus kitevése. (Lupercalia) Róma alapitása. Remus halála.
12. **Ovidius:** IV. füzet Tristia. Romulus megdicsőülése. (Quirinalia). A Fabius nemzetség pusztulása. Feralia. Terminalia. A megválás perce (Búcsú Rómától).
50. **Ovidius.** V. füzet Met. XIV., XV. Fasti I—V. Hersilia. Epilogus (Hirnév) Janus ünnepe. Arion (Delphinus occidit) Regifugium. A Salius papok eredete. A tavasz. Liberalia. Megalesia. Parilia. Az öregkor tisztelete.
51. **Ovidius.** VI. füzet. Fasti V—VI. Tristia III—IV. Aur. I—III. Ep. ex. P. Az öregkor tisztelete, folytatás, Vestalia. Juppiter Pistor. A költő önéletrajza. A költő örökké él. Tibullus halódása. Tól Tomiban. Tavasz Rómában. A vigasztaló múzsa. **A remény.**
23 **Plautus Captivi.** 1. füzet, 1—11 felv. 362 sorig
16. Plautus Captivi. 2. füzet, II. felv. 363—759 sor
Plautus Captivi. 3. füzet. Vége
52. Plinius levelei. 1. füzet. I. 1., 6., 9., 13., 24. II. 1., 6., 14., 18., 20. III. 1., 6., 14., 16., 20.
53. Plinius levelei. 2. füzet. III. 21. IV. 13., 25. V. 12., (13), 16., 19. VI. 4., 7., 15., 16., 20., 24. VII. 5., 19., 20. VIII. 4.
54. Plinius levelei. 3. füzet. VIII. 8., 16., 24. IX. 6., 7., 23., 33., 36. Tr. corp. 1., 23., 24., 33., 34., 37., 38., 68., 69., 70., 71., 90., 91., 92., 93., 96., 97., 120., 121.
17. **Sallustius Iugurtha** 1. füzet (1—17. fejezet)
18. **Sallustius Iugurtha** 2. füzet (18—38. fejezet)
19. **Sallustius Iugurtha** 3. füzet (38—59. fejezet)
20. **Sallustius Iugurtha** 4. füzet (59—84. fejezet)
21. **Sallustius Iugurtha** 5. füzet 84—92.
40. **Sallustius.** De coniuratione Catilina. I. füzet 1—44 Caput.
41. **Sallustius Iugurtha** 6. füzet 92—végig.
24. **Tacitus Annales** 1. füzet I. 1—9
29. **Tacitus Annales** 2. füzet 10—19
32. **Tacitus Annales** 3. füzet I. 20—30
3. **Vergilius** Aeneis 1. ének, 372
4. **Virgilius** Aeneis I. ének, 372-től végig
13. **Vergilius** Aeneis II. ének, 1—346 sorig
14. **Vergilius** Aeneis II. ének, 347 sortól végig
47. **Vergilius Aeneis,** III. ének I. füzet, 1—259 sor.
48. **Vergilius Aeneis,** III. ének II. füzet, 260—481 sor.
49. **Vergilius Aeneis,** III. ének III. füzet, 481 sortól végig.

7 Vergilius Aeneis VI. ének, 1. füzet, 1—416
8. Vergilius Aeneis VI. ének, 2. füzet, 417 végig
16 Vergilius Aeneis VII. ének.

Érettségi dióhéjak.

Ára füzetenként 50 fillér.

Algebra 1. és 2. füzet (22, 23.)
Chemia. Szervetlen, I. rész, 1. 2. füzet (16, 17.)
Fizika. I. rész. 1. és 2. füzet (25, 26.)
Fizika. II. rész. 3. és 4. füzet (27, 28.)
Francia nyelvtan. I. rész. Alaktan II. rész. Mondattan (18, 19.)
Geometria. I., II. rész. (27, 28.)
Helyesirás. Az új magyar. (10.)
Irodalomtörténet. Magyar nemzeti I., II., III. és IV. rész (3, 4, 5, 32.)
Kereskedelmi földrajz. I. rész Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. (13.)
Kereskedelmi földrajz. II. r. 2. füzet. Európa II. (15.)
Latin nyelvtan. I. rész Alaktan és II. rész Mondattan (1, 2.)
Magyarország oknyomozó története. (6.)
Német nyelvtan. I. rész Szótan és II. rész Mondattan. (11. 12.)
Politikai földrajz. Stimakovics. (30.)
Római régiségek. I. és II. rész. (20, 21.)
Történelmi összefoglaló. Stimakovics. (31.)
Világtörténelem. I., II. és III. rész (7, 8, 9.)

Idegen nyelvet

tanulóknak nélkülözhetetlen a

DIÓHÉJ SZÓTÁRAK

sorozata, melyben a

Latin—magyar	Magyar—latin
Angol—magyar	Magyar—angol
Francia—magyar	Magyar—francia
Német—magyar	Magyar—német
Olasz—magyar	Magyar—olasz
Spanyol—magyar	Magyar—spanyol

nyelvek jelentek meg.

Egy-egy kötetben 12-15,000 szó van és az egész belefér a mellényzsebbe.

Ára kötetenként 1 pengő 60 fillér.

DIÁK KÖNYVTÁR

SZERK.: ACZÉL DEZSŐ

56. SZÁM

2530

CICERO

NEGYEDIK BESZÉDE VERRES ELLEN DE SIGNIS.

Forditás praeparátió,
történelmi és nyelvtani magyarázatok.

II. FÜZET (XXI. 46.—XLII. 92.)

FORDITOTTA ÉS MAGYARÁZTA
DANKOVITS BÉLA

BUDAPESTI KIR. ÜGYÉSZSÉG
1930 SZEP. 20.
ÁTVETTE

A M. Kir. Horthy Miklós-Tudomány Egyetem KÖNYVTÁRA SZEGED

BUDAPEST, 1930.
ACZÉL TESTVÉREK
IV. MUZEUM KÖRUT 9.

ÁRA 60 FILLÉR

NEMZETI IRODALMUNK

Ára szamonként 60 fillér.

1. **Bessenyei:** A Philosophus. Vígjáték, 5 játékban
2—3. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. I. rész. A régi magyar irodalom 1772-ig
4. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismer[illegible] II. rész. Az új magyar irodalom (1772—1820)
5—6. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése III. rész. Az új magyar irodalom nemzeti romantikus korszaka. 1820—1845.
7—10. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. IV rész. A nemzeti irodalom népies korszaka 1845—1889
11—12. **Dr. Nagy Sándor.** Irodalmunk tartalmi ismertetése. V. rész. A magyar irodalom mai korszaka 1882—1920. Realismus, naturalismus és szimbolizmus kora
15. **Fazekas Mihály:** Lúdas Matyi

DIÁKKÖNYVTÁR

Füzetje P —·60.

45. **Cicero Antonius elleni első philippikája I. füzet 1—9.**
46. **Cicero Antonius elleni első philippikája, II. füzet** 10. caputtól végig.
35. **Cicero: De imperio Cn. Pompei, I. füzet, 1—10. caput**
86. „ „ „ „ „ II. „ 10—16. „
87. „ „ „ „ „ III. „ 16—végig „
88. **Cicero: Catilina ellen mondott első beszéde. I. füzet** 1—7. szakasz
89. **Cicero: Catilina ellen mondott első beszéd II. füzet** 7—végig
Cicero: Pro Archia poeta oratio.
55. **Cicero: De Signis. (In Verrem) 1. füzet.**
56. **Cicero: De Signis. (In Verrem) 2. füzet.**
57. **Cicero: De Signis. (In Verrem) 3. füzet.**
5. **Goethe Hermann és Dorottya I. füzet. 1—V ének 175**
6. **Goethe Hermann és Dorottya 2. füzet. V. 176-tól végig**
1. **Horatius ódái I. füzet. Liber: I. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 20.**
2. **Horatius ódái. II. füzet. Liber: I. 22, 24, 31, 34, 37, II. 3, 7, 10, 14, 15, 16, 17, 18. III. 1, 2, 3.**
15. **Horatius ódái. III. füzet. Liber: III. 6, 9, 13, 18, 21, 23, 24, 29, 30, IV. 3, 7, 8, 9, 15. Carmen saeculare.**
22. **Livius A II. pun háború XXI. könyv 1. füzet 1—12. caput. Hamilcar és Hasdrubál halála. Hannibál megválasztása és harcai Hispániában. Saguntum ostroma**
25. **Livius XXI. könyv 2. füzet 12—29 caput. „Saguntum ostroma" folytatása. A rómaiak hadikészülődései és hadüzenete. Hannibál Hispánián és Gallián át Itália ellen vonul. Átkelés az Alpokon**
30. **Livius XXI. könyv 3 füzet 29—39 caput. „Átkelés az Alpkon" folytatása. Lovasecata a Ticinus folyónál**
31. **Livius XXI. könyv 4. füzet 40—46. „Lovasecata a Ticinus folyónál" folytatása**
28. **Livius A II. pun háború XXII. könyv 1. füzet 1—7 caput. A trasumennusi csata**
33. **Livius XXII. könyv 2. füzet 8—18 caput. A rómaiak**

84 **Livius XXII. könyv 3. füzet 13—19 caput. „A diktátor haditaktikája" folytatása**

48. Livius. A II. pun háború. XXII. könyv. 4. füzet. 19—29. caput. „A diktátor haditaktikája" folytatása. **Fabius megmenti Minucius seregét.**

4 **Livius. A II. pun háború. XXII. könyv. 5. füzet.** 29— [illegible] caput. „Fabius megmenti Minucius seregét" folytatása. Ellentétek Ter. Varro és Aem. Paulus consulok között.

9 **Ovidius** 1. füzet Metam I. 1—250 (A világ teremtése. Az emberiség négy korszaka. Lycaon. A vízözön. Deucalion és Pyrrha)

10 **Ovidius:** II. füzet Metam I. 250 végig és II. 1—304 Lycaon stb. folytatása. Phaeton

11. **Ovidius:** III. füzet Metam II. 308. végig Fasti 1—IV. 858—868. Daedalus és Icarus. Philemon és Baucis. Orpheus és Eurydice. Romulus és Remus kitevése. (Lupercalia) Róma alapítása. Remus halála.

12. **Ovidius:** IV. füzet Tristia. Romulus megdicsőülése. (Quirinus) A Fabius nemzetség pusztulása. Feralia. Terminalia. A megváltás percei (Búcsú Rómától).

50. **Ovidius.** V. füzet Met. XIV., XV. Fasti I—V. Hersilia. Epilogus (Hírnév) Janus ünnepe. Arion (Delphinus occidit) Regifugium. A Salius papok eredete. A tavasz. Liberalia. Megalesia. Parilia. Az öregkor tisztelete.

51. **Ovidius.** VI. füzet. Fasti V—VI. Tristia III—IV. Aur. I—III. Ep. ex. P. Az öregkor tisztelete, folytatás, Vestalia. Juppiter Pistor. A költő önéletrajza. A költő örökké él. Tibullus halódása. Tél Tomiban. Tavasz Rómában. A vigasztaló múzsa. A remény.

Plautus Captivi 1. füzet. 1—11 felv. 362 sorig

26. Plautus Captivi. 2. füzet, II. felv. 363—759 sor

Plautus Captivi. 3. füzet. Vége

52. Plinius levelei. 1. füzet. I. 1., 6., 9., 13., 24. II. 1., 6., 14., 18., 20. III. 1., 6., 14., 16., 20.

53. Plinius levelei. 2. füzet. III. 21. IV. 13., 25. V. 12., (13), 16., 19. VI. 4., 7., 15., 16., 20., 24. VII. 5., 19., 20. VIII. 4.

54. Plinius levelei. 3. füzet. VIII. 8., 16., 24. IX. 6., 7., 23., 33., 36. Tr. corp. 1., 23., 24., 33., 34., 37., 38., 68., 69., 70., 71., 90., 91., 92., 93., 96., 97., 120., 121.

17. **Sallustius Iugurtha** 1. füzet (1—17. fejezet)

18. **Sallustius Iugurtha** 2. füzet (18—38. fejezet)

19. **Sallustius Iugurtha** 3. füzet (38—59. fejezet)

20. **Sallustius Iugurtha** 4. füzet (50—84. fejezet)

21. **Sallustius Iugurtha** 5. füzet 84—92.

40. **Sallustius.** De coniuratione Catilina. I. füzet 1—14 Caput.

41. **Sallustius Iugurtha** 6. füzet 92—végig.

24. **Tacitus Annales** 1. füzet I. 1—9

29. **Tacitus Annales** 2. füzet 10—19

32. **Tacitus Annales** 3. füzet I. 20—30

3. **Vergilius** Aeneis 1. ének, 372

4. **Virgilius** Aeneis I. ének. 372-től végig

13. **Vergilius** Aeneis II. ének, 1—346 sorig

14. **Vergilius** Aeneis II. ének. 347 sortól végig

47. **Vergilius Aeneis,** III. ének I. füzet, 1—259 sor.

48. **Vergilius Aeneis,** III. ének II. füzet, 260—481 sor.

49. **Vergilius Aeneis.** III. ének III. füzet. 481 sortól végig.

7. Vergilius Aeneis VI. ének, 1. füzet, 1—416
8. Vergilius Aeneis VI. ének, 2. füzet, 417 végig
16. Vergilius Aeneis VII. ének.

Érettségi dióhéjak.

Ára füzetenként 50 fillér.

Algebra 1. és 2. füzet (22, 23.)
Chemia. Szervetlen, I. rész, 1. 2. füzet (16, 17.)
Fizika. I. rész. 1. és 2. füzet (25, 26.)
Fizika. II. rész, 3. és 4. füzet (27, 28.)
Francia nyelvtan. I. rész. Alaktan II. rész. Mondattan (18, 19.)
Geometria. I., II. rész. (27, 28.)
Helyesírás. Az új magyar. (10.)
Irodalomtörténet. Magyar nemzeti I., II., III. és IV. rész (3, 4, 5, 32.)
Kereskedelmi földrajz. I. rész Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. (13.)
Kereskedelmi földrajz. II. r. 2. füzet. Európa II. (15.)
Latin nyelvtan. I. rész Alaktan és II. rész Mondattan (1, 2.)
Magyarország oknyomozó története. (6.)
Német nyelvtan. I. rész Szótan és II. rész Mondattan. (11, 12.)
Politikai földrajz. Stimakovics. (30.)
Római régiségek. I. és II. rész. (20, 21.)
Történelmi összefoglaló. Stimakovics. (31.)
Világtörténelem. I., II. és III. rész (7, 8, 9.)

Idegen nyelvet

tanulóknak nélkülözhetetlen a

DIÓHÉJ SZÓTÁRAK

sorozata, melyben a

Latin—magyar	Magyar—latin
Angol—magyar	Magyar—angol
Francia—magyar	Magyar—francia
Német—magyar	Magyar—német
Olasz—magyar	Magyar—olasz
Spanyol—magyar	Magyar—spanyol

nyelvek jelentek meg.

Egy-egy kötetben 12-15,000 szó van és az egész belefér a mellényzsebbe.

Ára kötetenként 1 pengő 60 fillér.

4630.

DIÁK KÖNYVTÁR

SZERK.: ACZÉL DEZSŐ

57. SZÁM

1930 OKT - 1
ÁTVETTE

CICERO

NEGYEDIK BESZÉDE VERRES ELLEN.
DE SIGNIS.

Fordítás praeparátió,
történelmi és nyelvtani magyarázatok.

III. FÜZET (XLIII. 93. végig).

FORDITOTTA ÉS MAGYARÁZTA
DANKOVITS BÉLA

SZEGED

BUDAPEST, 1930.
ACZÉL TESTVÉREK
IV. MUZEUM KÖRUT 9.

NEMZETI IRODALMUNK

Ára számonként 60 fillér.

1. **Bessenyei:** A Philosophus. Vígjáték, 5 játékban
2—3. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. I. rész. A régi magyar irodalom 1772-ig
4. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. II. rész. Az új magyar irodalom (1772—1820)
5—6. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése III. rész. Az új magyar irodalom nemzeti romantikus korszaka. 1820—1845.
7—10. **Waczulik dr.:** Irodalmunk tartalmi ismertetése. IV. rész. A nemzeti irodalom népies korszaka 1845—1882
11—12. **Dr. Nagy Sándor.** Irodalmunk tartalmi ismertetése. V. rész. A magyar irodalom mai korszaka 1882—1920. Realismus, naturalismus és szimbolizmus kora
15. **Fazekas Mihály: Ludas Matyi**

DIÁKKÖNYVTÁR

Füzetje P —·60.

45. **Cicero Antonius elleni első philippikája I. füzet 1—9.**
46. **Cicero Antonius elleni első philippikája, II. füzet** 10. caputtól végig.
35. **Cicero:** De imperio Cn. Pompei. I. füzet. 1—10. caput
36. „ „ „ „ „ II. „ 10—16. „
37. „ „ „ „ „ III. „ 16—végig „
38. **Cicero:** Catilina ellen mondott első beszéde. I. füzet 1—7. szakasz
39. **Cicero:** Catilina ellen mondott első beszéd II. füzet 7—végig

Cicero: Pro Archia poeta oratio.

55. **Cicero:** De Signis. (In Verrem) 1. füzet.
56. **Cicero:** De Signis. (In Verrem) 2. füzet.
57. **Cicero:** De Signis. (In Verrem) 3. füzet.
5. **Goethe** Hermann és Dorottya I. füzet. 1—V ének 175
6. **Goethe** Hermann és Dorottya 2. füzet. V. 176 tól végig
1. **Horatius ódái** I. füzet. Liber: I. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 20.
2. **Horatius ódái.** II. füzet. Liber: I. 22, 24, 31, 34, 37, II. 3, 7, 10, 14, 15, 16, 17, 18. III. 1, 2, 3.
15. **Horatius ódái.** III. füzet. Liber: III. 6, 9, 13, 18, 21, 23, 24, 29, 30, IV. 3, 7, 8, 9, 15. Carmen saeculare.
22. **Livius** A II. pun háború. XXI. könyv 1. füzet 1—12. caput. Hamilcar és Hasdrubál halála. Hannibál megválasztása és harcai Hispániában. Saguntum ostroma
25. **Livius XXI.** könyv 2. füzet 12—29 caput. „Saguntum ostroma" folytatása. A rómaiak hadikészülődései és hadüzenete. Hannibál Hispánián és Gallián át Itália ellen vonul. Átkelés az Alpokon
30. **Livius XXI.** könyv 3 füzet 29—39 caput. „Átkelés az Alpkon" folytatása. Lovascsata a Ticinus folyónál
31. **Livius XXI.** könyv 4. füzet 40—46. „Lovascsata a Ticinus folyónál" folytatása
28. **Livius** A II. pun háboru XXII. könyv 1. füzet 1—7 caput. A trasumennusi csata

34. **Livius** XXII. könyv 3. füzet 13—19 caput. „A diktátor haditaktikája“ folytatása
43. **Livius.** A II. pun háború. XXII. könyv. 4. füzet. 19—29. caput, „A diktátor haditaktikája“ folytatása. Fabius megmenti Minucius seregét.
4 **Livius.** A II. pun háború. XXII. könyv. 5. füzet 29—42. caput. „Fabius megmenti Minucius seregét“ folytatása. Ellentétek Ter. Varro és Aem. Paulus consulok között.
9. **Ovidius** 1. füzet Metam I. 1—250 (A világ teremtése. Az emberiség négy korszaka. Lycaon. A vizözön. Deucalion és Pyrrha)
10. **Ovidius:** II. füzet Metam I. 250 végig és II. 1—304 Lycaon stb. folytatása. Phaeton
11 **Ovidius:** III. füzet Metam II. 308. végig Fasti 1—IV. 358—868. Daedalus és Icarus. Philemon és Baucis. Orpheus és Eurydice. Romulus és Remus kitevése. (Lupercalia) Róma alapitása. Remus halála.
12. **Ovidius:** IV. füzet Tristia. Romulus megdicsöülése. (Quirinalia). A Fabius nemzetség pusztulása. Feralia. Terminalia. A megválás percei (Búcsú Rómától).
50. **Ovidius.** V. füzet Met. XIV., XV. Fasti I—V. Hersilia. Epilogus (Hirnév) Janus ünnepe. Arion (Delphinus occidit) Regifugium. A Salius papok eredete. A tavasz. Liberalia. Megalesia. Parilia. Az öregkor tisztelete.
51. **Ovidius.** VI. füzet. Fasti V—VI. Tristia III—IV. Aur. I—III. Ep. ex. P. Az öregkor tisztelete, folytatás, Vestalia. Juppiter Pistor. A költö önéletrajza. A költö örökké él. Tibullus halódása. Tél Tomiban. Tavasz Rómában. A vigasztaló muzsa. A remény.
23 Plautus Captivi 1 füzet. I—II felv. 362 sorig
26. **Plautus Captivi.** 2. füzet, II. felv. 363—759 sor
Plautus Captivi. 3 füzet Vége
52. Plinius levelei. 1. füzet. I. 1., 6., 9., 13., 21. II. 1., 6., 14., 18., 20. III. 1., 6., 14., 16., 20.
53. Plinius levelei. 2. füzet. III. 21. IV. 13., 25. V. 12., (13), 16., 19. VI. 4., 7., 15., 16., 20., 21. VII. 5., 19., 20. VIII. 4.
54. Plinius levelei. 3. füzet. VIII. 8., 16., 21. IX. 6., 7., 23., 33., 36. Tr. corp. 1., 23., 24., 33., 34., 37., 38., 68., 69., 70., 71., 90., 91., 92., 93., 96., 97., 120., 121.
17. **Sallustius Iugurtha** 1. füzet (1—17. fejezet)
18. **Sallustius Iugurtha** 2. füzet (18—38. fejezet)
19. **Sallustius Iugurtha** 3. füzet (38—59. fejezet)
20. **Sallustius Iugurtha** 4. füzet (50—84. fejezet)
21 **Sallustius Iugurtha** 5. füzet 84—92.
40. **Sallustius.** De coniuratione Catilina. 1. füzet 1—14 Caput.
41. **Sallustius Iugurtha** 6. füzet 92—végig.
24. **Tacitus Annales** 1. füzet I. 1—9
29. **Tacitus Annales** 2. füzet 10—19
32. **Tacitus Annales** 3. füzet I. 20—30
3 **Vergilius** Aeneis 1. ének, 372
4. **Virgilius** Aeneis I. ének, 372-től végig
13. **Vergilius** Aeneis II. ének, 1—346 sorig
14 **Vergilius** Aeneis II. ének, 347 sortól végig
47. **Vergilius Aeneis,** III. ének I. füzet, 1—259 sor.
48. **Vergilius Aeneis,** III. ének II. füzet, 260—481 sor.
49. **Vergilius Aeneis,** III. ének III. füzet, 481 sortól végig

7 Vergilius Aeneis VI. ének. 1. füzet. 1—416
8. Vergilius Aeneis VI. ének, 2. füzet. 417 végig
15 Vergilius Aeneis VII. ének.

Érettségi dióhéjak.

Ára füzetenként 50 fillér.

Algebra I. és 2. füzet (22, 23.)
Chemia. Szervetlen. I. rész. 1. 2. füzet (16, 17.)
Fizika. I. rész. 1. és 2. füzet (25, 26.)
Fizika. II. rész. 3. és 4. füzet (27, 28.)
Francia nyelvtan. I. rész. Alaktan II. rész. Mondattan (18, 19.)
Geometria. I., II. rész. (27, 28.)
Helyesírás. Az új magyar. (10.)
Irodalomtörténet. Magyar nemzeti I., II., III. és IV. rész (3, 4, 5, 32.)
Kereskedelmi földrajz. I. rész Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. (13.)
Kereskedelmi földrajz. II. r. 2. füzet. Európa II. (15.)
Latin nyelvtan. I. rész Alaktan és II. rész Mondattan (1, 2.)
Magyarország oknyomozó története. (6.)
Német nyelvtan. I. rész Szótan és II. rész Mondattan. (11, 12.)
Politikai földrajz. Stimakovics. (30.)
Római régiségek. I. és II. rész. (20, 21.)
Történelmi összefoglaló. Stimakovics. (31.)
Világtörténelem. I., II. és III. rész (7, 8, 9.)

Idegen nyelvet

tanulóknak nélkülözhetetlen a

DIÓHÉJ SZÓTÁRAK

sorozata, melyben a

Latin—magyar	Magyar—latin
Angol—magyar	Magyar—angol
Francia—magyar	Magyar—francia
Német—magyar	Magyar—német
Olasz—magyar	Magyar—olasz
Spanyol—magyar	Magyar—spanyol

nyelvek jelentek meg.

Egy-egy kötetben 12-15,000 szó van és az egész belefér a mellényzsebbe.

Ára kötetenként 1 pengő 60 fillér.